

บทที่ 3

การประเมินคุณภาพงานแปลเรื่องกามนิต

3.1 วิเคราะห์ประเภทปริชเฉทเป้าหมายด้วยเกณฑ์หมวดวรรณกรรม และประเมินคุณภาพโดยไม่เปรียบเทียบกับปริชเฉทต้นทาง

ไรส์กล่าวว่า การประเมินคุณภาพปริชเฉท มักเริ่มที่ปริชเฉทแปล คือ การประเมินโดยไม่เปรียบเทียบกับปริชเฉทต้นทาง แต่จะถือเป็นข้อสรุปไม่ได้ จนกว่าจะได้เปรียบเทียบกับปริชเฉทต้นทาง (Reiss, 2000a:10)

3.1.1 วิเคราะห์ประเภทปริชเฉทเป้าหมาย

ไรส์ห้ามมิให้เชื่อตามคำอ้างของผู้แปลว่างานที่แปลแล้วนั้นเป็นปริชเฉทประเภทใด แต่ระบุให้ผู้แปลต้องพิจารณาเองจากปริชเฉท ตามเกณฑ์ในหมวดวรรณกรรม

ผู้วิจัยพิจารณางานแปลเรื่อง "กามนิต" พากย์ไทยแล้ว มีความเห็นว่าเป็นปริชเฉทมุ่งรูปแบบ เพราะสังเกตได้ว่า "กามนิต" มุ่งเสนอรูปแบบไม่น้อยกว่าที่มุ่งสื่ออรรถสาร คือเน้นการสื่อความรู้สึกและการแสดงออกทางวรรณศิลป์อย่างยิ่ง มีวิธีการดำเนินเรื่องอย่างสลับซับซ้อน ผ่านมุมมองหรือ "ผู้เล่า" ต่าง ๆ กัน (ดูแผนผังที่ 3) ซึ่งก็เป็นลักษณะเช่นเดียวกับพากย์อังกฤษนั่นเอง การที่มี "ผู้เล่า" ซับซ้อนทำให้สื่อความหมายได้จากหลายมุมมองและหลากหลายอรรถรส

ในงานแปลเรื่อง "กามนิต" มีการเลือกใช้ถ้อยคำ สำนวน วจนลีลาที่ประณีตอย่างยิ่ง ดังจะยกตัวอย่างไว้ในหัวข้อต่อไปข้างล่างนี้ ที่ว่าด้วยเรื่องความสละสลวยของภาษา

3.1.2 ความสละสลวยของภาษา

ในการพิจารณาความสละสลวยของภาษา ไรส์กล่าวว่าให้พิจารณางานแปลใช้ภาษาได้ราบรื่นดีเหมือนงานที่ประพันธ์ขึ้นในภาษานั้นหรือไม่ มีสำนวนที่แปลกประหลาดหรือไม่ (Reiss, 2000a:10) โดยให้สังเกตจากประเด็นต่าง ๆ คือผู้

แปลสามารถเลือกใช้คำศัพท์ได้อย่างเหมาะสมหรือไม่ (Reiss, 2000a:11) ผู้แปลสามารถเลือกใช้วลีวลิตาและใช้ไวยากรณ์ได้ดีหรือไม่ ใช้สำนวนภาษาได้อย่างเหมาะสมหรือไม่ (Reiss, 2000a:14)

3.1.2.1 คำศัพท์

ผู้แปลเลือกใช้คำได้อย่างเหมาะสมตามบริบท

ตัวอย่างจากหน้า 17

พระศกาคตเจ้าทรงลาดนีสีทนต์สันต์ดลึงโกลัฬา ลดองค้ดงประทับด้วย
สมาธิบัลลังก์มีพระกายตั้งตรง ดำรงพระสติสัมปชัญญะสงบนิ่ง ตลอด
ยามต้นแห่งราตรีนั้น สวณชายหนุ่มก็นั่งนิ่งอยู่ตลอดยามต้นเหมือนกัน

วิเคราะห์

ผู้แปลเลือกใช้คำเหมาะสม และส่วนที่อาจยังบกพร่อง ก็ได้ผู้ช่วยขัดเกลาคือ นาคะประทีป เช่นในที่นี้คำว่า นีสีทนต์สันต์ ผู้แปลกล่าวไว้ว่าผู้แปลไม่รู้จักศัพท์คำนี้ ซึ่งเป็นศัพท์ทางพระพุทธศาสนา แต่ผู้ขัดเกลาก็ได้ช่วยแก้ไขให้ (เสฐียรโกเศศ 2534: แถลงเรื่อง ไม่มีเลขหน้า)

อนึ่ง ในเรื่องคำศัพท์นี้ ผู้วิจัยพบว่าการสะกดคำแตกต่างกันอยู่บ้างเล็กน้อยคือคำว่าหิมพาน ใช้ว่า "มหาบรรพตหิมพานต์" ในหน้า 61 แต่พบว่าใช้ "ป่าหิมพาน" ในหน้า 473, "เขาหิมพาน" ในหน้า 473 และ 477, และใช้ "ภูเขหิมพาน" ในหน้า 473 แต่ก็อาจจะเป็นเพราะผู้แปลต้องการสื่อสารระดับภาษาสองระดับ ระดับภาษาสูงและภาษาทั่วไปตามสถานการณ์ประชิด

3.1.2.2 ไวยากรณ์

โดยทั่วไปใช้ภาษาถูกต้องตามหลักภาษาและโครงสร้างของภาษาไทย การเลือกใช้คำและการใช้ระดับภาษาเหมาะสม

ตัวอย่างจากหน้า 17

ชายหนุ่มตอบว่า "ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เวลานี้ยังไม่ตึกนัก ถ้าท่านไม่รังเกียจ ข้าพเจ้าจะได้เล่าถึงเหตุที่ข้าพเจ้าละเคหสถานมาถือเพศเป็นดังนี้"

พระพุทธเจ้าประทานพระอนุญาต โดยพระศิววิญญูติในอาการอันเป็นมิตรภาพ ชายหนุ่มจึงเริ่มเล่าเรื่องของตนต่อไปนี้

วิเคราะห์

ตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่า ผู้แปลเลือกใช้ภาษาที่สามารถให้ความรู้สึก "โบราณ" ได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยของเรื่อง ใช้ระดับภาษาเหมาะสมกับฐานะของตัวละคร

3.1.2.3 วัจนลีลา

วัจนลีลาสละสลวยโดยตลอดทั้งเล่ม โดยเฉพาะบทที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า เช่นบทที่ 1 จะใช้ภาษาสูง เน้นสัมผัสคำแพรวพราวคล้ายร้อยตามประเพณีนิยมในการพรรณนาเรื่องพุทธประวัติ

"กามนิต" พากย์ไทย เป็นงานวรรณกรรมที่เปี่ยมด้วยความงามทางภาษาอย่างวิจิตรไพเราะยิ่ง (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, 2532:21) ดังตัวอย่างข้อความจากย่อหน้าแรก ๆ ของบทที่ 1 เช่น

ตัวอย่างจากหน้า 3

ขณะพระองค์เสด็จมาใกล้เบญจคีรีนครคือราชคฤห์ เป็นเวลาจวนสิ้นทิวาวาร แดดในยามเย็นกำลังอ่อนลงสู่สมัยใกล้วิกาล ทอแสงแผ่ซ่านไปยังสาส์นเกษตร แลละลิ่วเห็นเป็นทางสว่างไปทั่วประเทศสุดสายตา ดูประหนึ่งมีหัตถ์ทิพย์มาปกแผ่อำนวยสวัสดิ์ เบื้องบนมีกลุ่มเมฆเป็นคลื่นซ้อนทับสลับกันเป็นทิวแถว ต้องแสงแดดจับเป็นสีระยับวะวับแวว ประหนึ่งเอาทรายทองไปโปรยปราย เลื่อนลอยลิ่ว ๆ เรี่ย ๆ ทยลงจดขอบฟ้า ชาวนาและโคก็เมื่อยล้า ด้วยตรากตรำทำงาน ต่างพากันดุ่ม ๆ เดินกลับเคหสถานเห็นไร ๆ เกาหมูไม้อันโดดเดี่ยวอยู่คนเดียว ก็ยียดยาวออกมาทุกที่ ๆ มีขอบปริมณฑลเป็นรัศมีแห่งสีรุ้ง

จะเห็นว่าพากย์ไทยมีลีลาการประพันธ์คล้ายง่าย อันเป็นรูปแบบหนึ่งที่นิยมใช้กับงานวรรณกรรมอิงพุทธศาสนา นับว่าผู้แปลได้เลือกปรับให้เข้ากับประเพณีนิยมทางวรรณกรรมของภาษาเป้าหมายได้อย่างกลมกลืน งานแปลในบทนี้จึงแพรวพราวด้วยเสียงสัมผัสสระและพยัญชนะ เช่น ทิวาวาร-วิกาล-แผ่ชาน, ชับ-สลับ, แถว-แถว, ทราย-ปราย-ราย, ฟ้า-ชาวนา-ล้ำ, เดี่ยว-เดี่ยว ฯลฯ และเสียงกระทบพยัญชนะ เช่น คีรี-นคร-ราชคฤห์, ช้อนชับสลับ, เลื่อนลอยลิ่ว ๆ, วะวับแหว, ดุ่ม ๆ - เดิน, โดดเดี่ยว - เดี่ยว ฯลฯ ตลอดจนการใช้คำเพื่ออรรถรส (phonoaesthetic words) (พิณทิพย์, 2544: 99-100) เช่น "ระยับวะวับ" ที่สื่อความรู้สึกอวบวาบ "เลื่อนลอยลิ่ว ๆ" ที่สื่อถึงความรู้สึกเคลื่อนไหว เป็นต้น แสดงถึงอัจฉริยภาพด้านวรรณศิลป์ของผู้แปลที่เลือกใช้คำได้ไพเราะ สื่อความหมายและความรู้สึกได้ดี

ผู้แปลกามนิตพากย์ไทย เลือกใช้ภาษาที่เหมาะสมเลือกคำได้ไพเราะ มักใช้โครงสร้างประโยคซับซ้อนและยาว โดยเฉพาะในช่วงพรรณนาความ มีข้อน่าสังเกตว่าในกามนิตภาคบนดิน ถ้าไม่ได้พรรณนาเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า ผู้แปลจะไม่ใช้ศัพท์นุหฺรหฺรา ไม่มีสัมผัสคำแพรวพราว ใช้สำนวนภาษาธรรมดาตามลักษณะของตัวละคร ส่วนในปริจเฉท "กามนิต" ภาคสวรรค์ ก็ใช้ศัพท์นุหฺรหฺราแต่ในช่วงที่เป็นคำเล่าของผู้ประพันธ์ เมื่อเป็นเรื่องเล่าโดยตัวละคร ก็ใช้สำนวนภาษาธรรมดา ที่เป็นภาษาพูดของตัวละคร

ไรส์ให้พิจารณาต่อไปว่า วัจนลีลาอันสละสลวยของพากย์ไทยเทียบได้เสมอกันกับของพากย์อังกฤษหรือไม่ (Reiss, 2000a:10) ซึ่งผู้ประเมินยังไม่อาจทำได้ในขั้นนี้ เพราะต้องเปรียบเทียบกับปริจเฉทต้นทาง (ดูข้อ 3.2)

3.1.3 อรรถสารขัดกันเองหรือไม่

ผู้ประเมินตรวจสอบแล้ว ไม่พบเนื้อความใดที่ขัดกันเองเลย

3.2 วิเคราะห์ปริจเฉทต้นทางด้วยเกณฑ์หมวดวรรณกรรม

ปริจเฉทแรกเริ่มหรือ "ปริจเฉทต้นทางแรกเริ่มอันติมะ" (ultimate original source text) (Toury, 1995:76) ของ "กามนิต" คือบทประพันธ์ภาษาเยอรมัน มีบริบทที่ซับซ้อน ผู้ประพันธ์เป็นชาวเดนมาร์ก นับถือพุทธศาสนา ประพันธ์ด้วยภาษา

เยอรมันเพื่อสื่อสารกับผู้อ่านที่ใช้ภาษาเยอรมัน ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้นับถือพุทธศาสนา เนื้อเรื่องอยู่ในบริบทวัฒนธรรมอินเดีย ในยุคสมัยห่างไกลจากยุคของผู้ประพันธ์และผู้อ่านบทประพันธ์พากย์เยอรมัน เป็นเรื่องที่แท้จริง แต่ก็อิงตำนานพุทธประวัติอันเป็น "universe of discourse" (T. Bell, 1991:113-4) ของบริเฉททางพุทธศาสนา

บริเฉทพากย์เยอรมันซึ่งเป็นบริเฉทต้นทางแรกเริ่มอันติมะของเรื่อง กามนิต เป็นบริเฉทต้นทางของกามนิตพากย์อังกฤษ ซึ่งเป็นต้นทางของพากย์ไทยอีกทอดหนึ่ง กามนิตพากย์ไทยจึงเป็นงานแปล "ผ่านสื่อกลาง" หรืองานแปล "มือสอง" (mediated or second-hand translation) (Toury, 1995:75) ซึ่งย่อมจะ "เบี่ยงเบน" จากบริเฉทแรกเริ่มได้มากยิ่งขึ้น ผู้แปลจึงควรเลือกแปลงานจากบริเฉทแรกเริ่มอันติมะ (วัลยา วิวัฒน์ศร, 2545:155-63) แต่ผู้ประเมินคุณภาพงานแปลไม่มีทางเลือก เพราะต้องเปรียบเทียบบริเฉทเป้าหมายกับบริเฉทต้นทางที่ผู้แปลใช้เท่านั้น

ผู้แปล "กามนิต" พากย์ไทยได้เขียน "คำแถลงเรื่อง" ไว้เมื่อปีพ.ศ.2508 (เสฐียรโกเศศ, 2534: ไม่มีเลขหน้า) มีความตอนหนึ่งว่า "...จึงได้ตกลงแปลเรื่อง กามนิตออกจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย..." ผู้วิจัยจึงสรุปว่ากามนิตพากย์อังกฤษ เป็นบริเฉทต้นทางของพากย์ไทย

เรื่องการใช้บริเฉท "ผ่านสื่อกลาง" เป็นบริเฉทต้นทาง ทูรี (Toury, 1995:75) [คำแปลของผู้วิจัย] กล่าวไว้ว่า

"The universe of discourse...[...]... consists of whatever can be said about a particular subject and includes, by definition, not only what the participants know but also what they do not know and others do; all the propositions which could be constructed in relation to that subject." (T.Bell, 1991:113) - "...universe of discourse [...] ประกอบด้วยทุกแง่มุมเกี่ยวกับเรื่องจำเพาะเรื่องหนึ่ง และให้นิยามคลุมถึงทั้งสิ่งที่ผู้ร่วมในการสื่อสารนั้นรู้และสิ่งที่ไม่รู้แต่คนอื่นรู้; ประพจน์ทั้งปวงที่สามารถสร้างขึ้นได้เกี่ยวกับเรื่องนั้น" [คำแปลของผู้วิจัย]

"...universes of discourse cannot but be culture-specific..." (อ้างแล้ว:114) - "...universes of discourse ต้องมีความจำเพาะทางวัฒนธรรมอย่างมีอาจเป็นอื่นได้..." [คำแปลของผู้วิจัย]

Being a text in its own right, a translation can easily function as a proper source text in spite of its derived nature, and it is this text that should be compared to the target one which is found to have proceeded from it

งานแปลเองก็เป็นปริเฉทหนึ่งโดยเนื้อแท้ จึงทำหน้าที่เป็นปริเฉทต้นทางได้อย่างสะดวก ทั้งที่มีธรรมชาติเป็นงานอันสืบเนื่องมา ปริเฉทแปลนี้เองที่พึงนำมาเปรียบเทียบกับปริเฉทเป้าหมาย ที่ได้พบแล้วว่า สืบเนื่องมาจากปริเฉทแปลดังกล่าว

ผู้วิจัยพบว่าปริเฉทต้นทางเรื่อง “กามนิต” มุ่งแสดงออกทางอารมณ์และสุนทรียะ มิได้มุ่งเพียงจะถ่ายทอดเรื่องราว อีกทั้งมีการใช้ภาพพจน์และวจนลีลาเพื่อจุดมุ่งหมายทางสุนทรียะ อย่างที่เรียกว่าเป็นผลงานวรรณศิลป์ (artistic literary works) (Reiss, 2000a:34) ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างจากหน้า 2

As the Master drew near to the City of the Five Hills, day was almost over, and the mildly beneficent rays of the evening sun lay along the green rice-fields and meadows of the far-reaching plain as if they were emanations from a divine hand extended in blessing. Here and there little billowy clouds—of purest gold dust as it seemed—rolled and crept along the ground, showing that men and oxen were plodding wearily homeward from their labour in the fields; and the lengthening shadows cast by isolated groups of trees were bordered by a halo, radiant with all the colours of the rainbow.

ปริเฉทต้นทางมีกลวิธีในการดำเนินเรื่องอย่างซับซ้อน

ในมุมมองด้านกาลเวลา มีการใช้กลวิธีย้อนเล่าเรื่อง (flashback) เช่น เรื่องที่กามนิตเล่าในภาคบนดิน และเรื่องที่วาสิฏฐีเล่าในภาคสวรรค์ (ซึ่งยังมีการเล่าย้อนโดยองคุลิมาล ซ้อนอยู่ด้วย)

ในมุมมองด้านผู้เล่า ซึ่งส่งผลต่อการเลือกใช้คำที่เหมาะสมตามบริบท ก็มีหลากหลายมุมมองซ้อนกันอยู่ คือ (ดูแผนผังที่ 3)

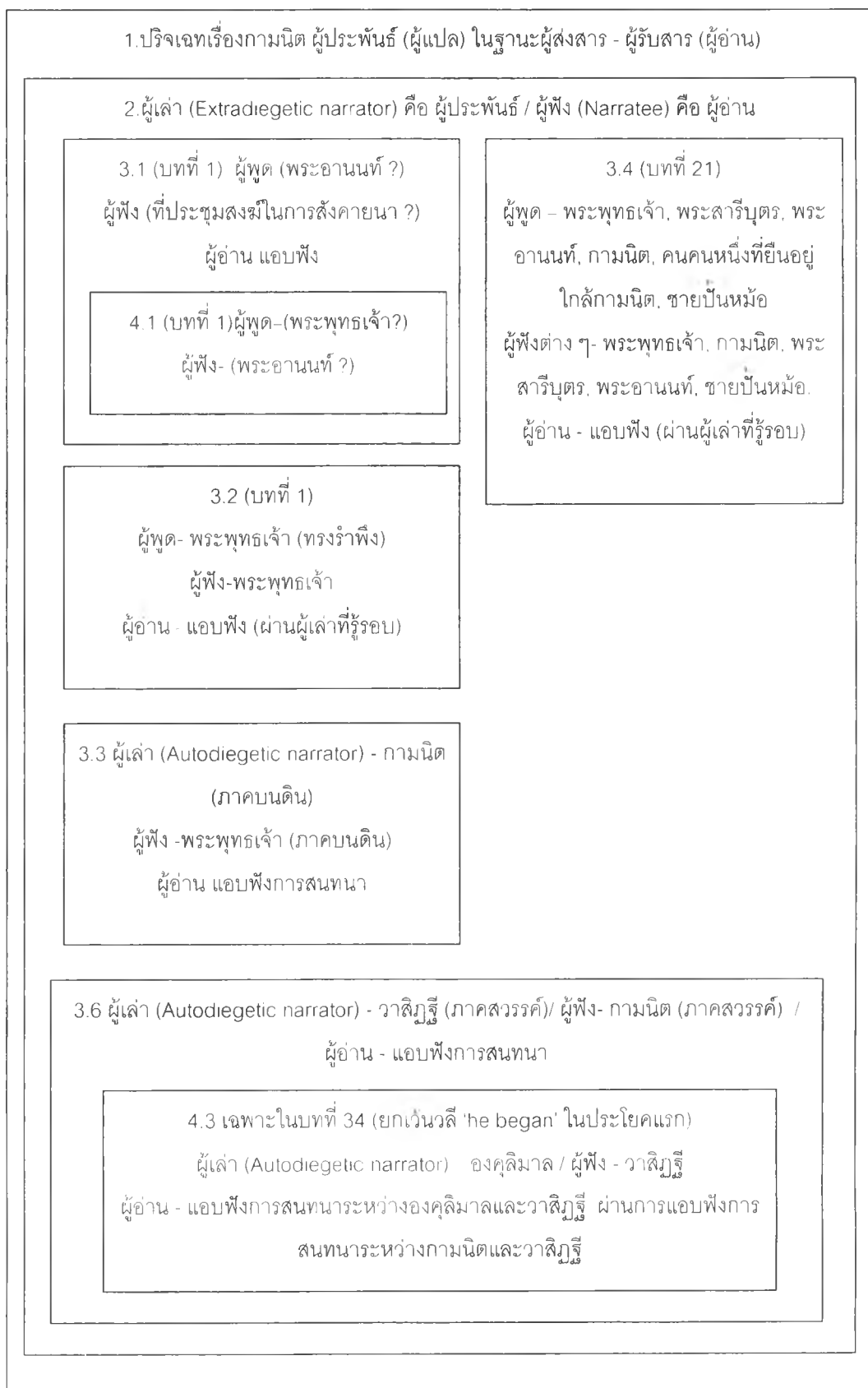
- "ผู้ประพันธ์" (เล่าให้ "ผู้อ่าน" ฟัง) ผู้เล่ารอบรู้ทุกสิ่ง (รู้ความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร รู้อนาคต แต่อาจจะยังไม่บอกผู้อ่าน) ในบทที่ 1-2, 18-25, 28-30, 37-39, 44-45.
- กามนิต(ทูลพระพุทธรเจ้า) ในบทที่ 3 ถึง 17
- วาสิฏฐี (เล่าให้กามนิตฟัง) ในบทที่ 26-27, 31-36, 40-43
- วาสิฏฐียกคำพูดขององคุลิมาลมาเล่าให้กามนิตฟัง ผู้อ่าน "แอบได้ยิน" ในบทที่ 34 ยกเว้นวลีเดียวในประโยคแรกว่า "he began" ที่วาสิฏฐีบอกกามนิต วลีนี้เป็น metacommunication

Metacommunication (Lauer, 1986:33 และ Techtmeier 1984:133 อ้างถึงใน Nord, 2000:206) [คำแปลของผู้วิจัย] คือ

...the sum total of verbal and nonverbal means used by the sender/author to comment on both the conditions and factors of the communicative situation and the interacting partners (author and audience) and their relationship.

...ผลรวมทั้งหมดของวิธีทางวัจนะและอวัจนะ ที่ผู้ส่งสาร/ผู้ประพันธ์ใช้ วิพากษ์ถึงสภาวะและปัจจัยต่าง ๆ ของสถานการณ์สื่อสาร และวิพากษ์ถึงผู้ร่วมสื่อสารที่มีปฏิริยาต่อกัน (ผู้ประพันธ์และผู้อ่าน) ตลอดจนความสัมพันธ์ของคนเหล่านั้น.

แผนผังที่ 3: ผู้เล่า (ผู้ส่งสาร) ในบริจเฉตต้นทางเรื่องกามนิต

นอร์ด (Nord, 2000:204-11) [คำแปลของผู้วิจัย] แบ่ง metacommunication เป็น 3 ประเภทหลักคือ

1. อ้างอิงสถานการณ์ (references to the situation หรือ deixis) เช่น "ในประเทศนี้", "ในยุคนี้"
2. อ้างอิงผู้ร่วมในการสื่อสาร (references to the participants) เช่น "ฉัน", "เรา", สรรพนามที่ละไป, คำถามเชิงวาทศิลป์
3. อ้างอิงปริจเฉท (references to the text) เช่น "ในหนังสือเล่มนี้", "การศึกษาวิจัยของเรา"

ความคิดเรื่องการแบ่งชนิด "ผู้เล่า" ดังที่ใช้ในแผนผังที่ 3 ได้มาจาก Gérard Genette (1980 อ้างถึงใน Bradford, 1997:58-9) เฉอแนตขอเยมคำว่ diegesis จากเรื่อง "อูตมรัฐ" (Republic) ของเพลโตมาใช้ (เพลโตแยกแยะระหว่าง diegesis ว่าหมายถึงเรื่องที่สร้างโดยผู้เล่าและ mimesis หมายถึงคำพูดและคำสนทนาที่เป็นบันทึกลอกเลียนความคิดและความเห็นของบุคคลอื่น) เพื่อแบ่ง narrator เป็น:

- Extradiegetic narrator คือผู้เล่าซึ่งอยู่แยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง (story) เล่าเรื่องด้วยการใช้สรรพนามบุรุษที่สาม และ
- Autodiegetic narrator คือผู้เล่าซึ่งใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งเล่าเรื่อง อันเป็นองค์ประกอบหนึ่งในประสบการณ์ของตนเอง
- Intradiegetic narrator ไม่ว่าจะเป็น narrator แบบใดก็จะมีลักษณะเป็น intradiegetic narrator ด้วยเสมอ คือยังมีความเกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่อง (involved in the story) ตลอดทั้งความคิดเห็น ความรู้ และลีลาของ narrator ย่อมส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบต่างๆ ของเรื่องเล่านั้น ไม่ว่าจะเป็น narrator จะพยายามยัดความเป็นวัตถุวิสัย และพยายามไม่มีอคติหรือไม่ลำเอียงสักเพียงใดก็ตาม

ปริศนาต้นทางเรื่องกามนิต (พากย์อังกฤษ) ใช้วิธีการนำเสนอที่สลับซับซ้อน โครงสร้างการ “เล่า” ที่หลากหลาย ใช้วัจนลีลาอันประณีตวิจิตร เน้นรูปแบบไม่น้อยกว่าการสื่ออารมณ์ สรุปลงว่าเป็นปริศนาประเภทมุ่งรูปแบบ

เมื่อเปรียบเทียบปริศนาต้นทางกับปริศนาเป้าหมายแล้ว ผู้วิจัยพบว่าทั้งพากย์อังกฤษและพากย์ไทย ต่างก็เป็นประเภทมุ่งรูปแบบเหมือนกัน ใช้วัจนลีลาไพเราะสละสลวยและมีกลวิธีดำเนินเรื่องซับซ้อนเหมือนกันทั้งในด้านเวลาและผู้เล่า

3.3 พิจารณาคำแถลงของผู้แปลว่า “กามนิต” พากย์ไทยเป็นงานแปลหรือดัดแปลง และพึงใช้เกณฑ์หมวดใดประเมินคุณภาพ

ผู้ประเมินต้องวิเคราะห์ว่าปริศนาต้นทางและปริศนาเป้าหมาย เป็นปริศนาประเภทใด (มุ่งรูปแบบ มุ่งอารมณ์ หรือมุ่งจูงใจ) และชนิดใด (นวนิยาย เรื่องสั้น ร้อยกรอง ฯลฯ) หากปริศนาเป้าหมายเป็นประเภทที่ต่างจากปริศนาต้นทางก็ต้องพิจารณาว่าเพราะเหตุใด และผู้แปลระบุไว้ที่ใดหรือไม่ (เช่น ในบทนำ เชิงอรรถ บทความอื่น ๆ ฯลฯ) ว่าเป็นงานดัดแปลง ดังนี้แล้ว ผู้ประเมินจึงจะสามารถเลือกใช้เกณฑ์ที่เหมาะสมมาประเมินคุณภาพงานนั้นได้

ดังที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์แล้วว่า กามนิตพากย์อังกฤษและพากย์ไทย ต่างก็เป็นปริศนาประเภทมุ่งรูปแบบเหมือนกัน ดังนั้นการประเมินจึงควรใช้เกณฑ์สำหรับปริศนามุ่งรูปแบบ

ผู้วิจัยศึกษาแล้วพบว่า ผู้แปลไม่ได้ระบุแน่ชัดไว้ในที่ใด ๆ (บทนำ เชิงอรรถ ฯลฯ) ว่าเป็นงานดัดแปลง หรือมุ่งสื่อสารกับผู้อ่านกลุ่มพิเศษ ดังนั้น จึงไม่จำเป็นต้องใช้เกณฑ์ในหมวดหน้าที่พิเศษกลุ่มผู้อ่านพิเศษ

อย่างไรก็ดี แม้ว่าผู้แปลจะไม่ได้ระบุไว้ว่าได้แปลแบบดัดแปลง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้แปลไม่ได้ทำเช่นนั้นหรือไม่ได้มีความมุ่งหมายเช่นนั้น

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าคำตอบจากการประเมินในขั้นนี้ว่าเป็นงานดัดแปลงหรือไม่ จึงยังไม่น่าจะถือว่าเป็นที่สุด ดังนั้นจึงต้องเปรียบเทียบสมมูลภาพกับปริจเฉทต้นทาง ตามเกณฑ์สำหรับประเมินปริจเฉทมุ่งรูปแบบ และเมื่อพบว่า เป็นงานดัดแปลง จึงพิจารณาต่อไปว่าดัดแปลงมากน้อยเพียงใด และพึงใช้เกณฑ์หมวดหน้าที่และผู้อ่านพิเศษมาพิจารณาตามที่เหมาะสมอย่างไร

3.4 ประเมินคุณภาพงานแปลด้วยการเปรียบเทียบปริจเฉทต้นทางกับปริจเฉทเป้าหมาย ตามเกณฑ์ที่เหมาะสม

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การประเมินคุณภาพตามเกณฑ์ของไรส์ ผู้ประเมินต้องเปรียบเทียบปริจเฉทเป้าหมายกับปริจเฉทต้นทางเสมอ และ การประเมินคุณภาพงานแปลตามเกณฑ์ของไรส์ คือการประเมินความพอเพียงของสมมูลภาพ (adequacy of equivalence) ระหว่างปริจเฉทต้นทางกับปริจเฉทเป้าหมาย (Reiss 2000a:2-3)

ผู้วิจัยจึงจะประเมินคุณภาพงานแปลเรื่อง “กามนิต” ด้วยการเปรียบเทียบปริจเฉทแปลกับปริจเฉทต้นทาง เพื่อวิเคราะห์สมมูลภาพตามเกณฑ์ที่เหมาะสม (ซึ่งในกรณี “กามนิต” คือเกณฑ์สำหรับปริจเฉทมุ่งรูปแบบ) ในหมวดภาษา หมวดปฏิบัตินิยม หมวดหน้าที่ (ในกรณี “กามนิต” นี้คือ เกณฑ์สำหรับปริจเฉทที่ปรับตามคติความเชื่อ/ศาสนา) และหมวดบุคคล

ผู้วิจัยจะประเมินคุณภาพการแปล ชื่อเรื่อง ชื่อบท และจะวิเคราะห์ประเด็นเรื่องการแบ่งภาคใน “กามนิต” ก่อน จากนั้นจึงจะประเมินคุณภาพงานแปลในบทต่าง ๆ ของเรื่อง “กามนิต” โดยผู้วิจัยจะพิจารณาเปรียบเทียบสมมูลภาพในด้านต่าง ๆ คือ สมมูลภาพ (หรือความสมนัย) ด้านรูปแบบ สมมูลภาพด้านอรรถสาร และสมมูลภาพ (ความพอเพียง) ด้านหน้าที่

3.4.1 ชื่อเรื่อง

ไรส์กล่าวไว้ในเกณฑ์หมวดภาษา ในหัวข้อย่อยเรื่อง องค์ประกอบทางความหมาย ว่าเวลาที่แปลชื่อหนังสือ ผู้แปลอาจต้องอ่านหนังสือ

จบทั้งเล่มก่อนจึงจะตัดสินใจได้ว่า ควรแปลชื่อเรื่องหนังสือนั้นว่าอย่างไรจึงจะเหมาะสมที่สุด (Reiss, 2000a:55)

ดังนั้น การแปลให้เหมาะสม จึงต้องพิจารณาบริบทใหญ่ หรือ มหัพบริบท (macrocontext) คือเนื้อหาทั้งหมดของปริจเฉทนั้น

ชื่อพากย์อังกฤษว่า “The Pilgrim Kamanita – A Legendary Romance” สื่ออรรถสารถว่าเป็นเรื่องนิยายรักของนักแสวงบุญชื่อกามนิต เป็นคนที่เกิดในยุคสมัยโบราณ และอยู่ต่างวัฒนธรรมกับผู้อ่านชาวอังกฤษ อรรถสารถดังกล่าว ช่วยให้ผู้อ่านพากย์ภาษาอังกฤษตัดสินใจได้ว่าเป็นเรื่องที่สนใจอ่านหรือไม่

ท่านเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีปแปลชื่อเรื่องเพียงสั้น ๆ ว่า “กามนิต” ทำให้ความสมนัยด้านรูปแบบและความสมมูลด้านอรรถสารถ่วงไป

แต่ผู้วิจัยเห็นว่าชื่อเรื่องมีหน้าที่สำคัญที่สุดคือเพื่อจูงใจให้อ่านให้ชื่อหนังสือ จึงน่าจะถือว่าเป็นปริจเฉทประเภทมุ่งจูงใจ (appeal-focused text) ด้วยเหตุนี้ สมมูลภาพที่สำคัญกว่าความสมนัยทางรูปแบบหรือสมมูลภาพทางอรรถสารถ คือ “ผล” ที่มีสมมูลภาพในระดับที่พอเพียง

ผู้แปลต้องมุ่งทำให้เกิด “ผล” อย่างเดียวกัน และเป็นผลที่มีใช้ทางภาษา (non-linguistic result) (Reiss, 2000a:38) ในกรณีนี้คือการจูงใจให้อ่านงานแปลปริจเฉทมุ่งจูงใจ จึงอาจมีรูปแบบและอรรถสารถคลาดเคลื่อนจากของปริจเฉทต้นทางได้มาก ซึ่งไรส์เห็นว่า ผู้วิจารณ์ไม่ควรถือว่าละเมิดหลักความซื่อตรงต่อปริจเฉทต้นทาง (Reiss, 2000a:41)

การแปลปริจเฉทประเภทมุ่งจูงใจ มักอาศัยยุทธศาสตร์โน้มนหาปริจเฉทเป้าหมาย เพื่อให้สามารถจูงใจผู้อ่านปริจเฉทเป้าหมายอย่างได้ผลเต็มที่ ยุทธศาสตร์นี้ไรส์เห็นว่าตรงกับหลักการใช้สมมูลบทพลวัติของไนดา ซึ่งไรส์เห็นว่าควรนำไปใช้แต่เฉพาะกับปริจเฉทมุ่งรูปแบบเท่านั้น (Reiss, 2000a:42)

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ผู้แปลลดทอนชื่อเรื่องเหลือเพียงสั้น ๆ ตามประเพณีนิยม (convention) ในการตั้งชื่อเรื่องนิยายไทย ที่มักใช้ชื่อตัวละครเอกเป็นชื่อเรื่องและไม่นิยมตั้งชื่อรอง ตัวอย่างเช่น อิเหนา อุณรุท พระอภัยมณี พระลอ ฯลฯ เหตุผลอีกประการคือผู้แปลอาจมุ่งให้อ่านเรียกชื่อเรื่องได้สะดวก จดจำได้ง่าย

convention หรือธรรมเนียมนิยม, ประเพณีนิยม เป็นเรื่องของการปฏิบัติที่ยอมรับกันทั่วไปและทำตาม ๆ กันมา เป็นความสะดวก ทำให้คนในสังคม

เดียวกันคาดเดาได้ว่าผู้อื่นจะปฏิบัติอย่างไรในสถานการณ์หนึ่ง ๆ แต่ผู้ฝ่าฝืนก็ไม่ได้ถือว่าทำผิดทำชั่วร้ายแรงอะไรและไม่มีการลงโทษ (sanction) ต่างจาก norm หรือจารีต, ขนบ ที่ถือว่าเป็นเรื่องของความถูกต้องสมควร หากฝ่าฝืนถือว่าผิดว่าชั่ว (Hermans, 1997:7-8; Toury, 1999:16; Schäffner, 1999:4) ผู้วิจัยเชื่อว่า แม้ผู้แปลจะ “แหวกแนว” ประเพณีนิยมของไทย (ซึ่งย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย) และแปลชื่อเรื่องแบบเป็นปริศนาหมู่สื่อสารว่า “นักแสวงบุญกามนิต นิยายรักอันเป็นตำนาน” หรือแบบปริศนาหมู่รูปแบบ “ตำนานรัก นักแสวงบุญกามนิต” ก็คงไม่มีใครถือว่าผิดว่าชั่ว

ผู้วิจัยไม่สามารถตรวจวัดได้ ว่าหากแปลชื่อเรื่องให้ตรงตามชื่อในพากย์ต้นทางแล้วจะสนใจให้คนไทยอยากอ่านยิ่งกว่าชื่อ “กามนิต” หรือไม่ แต่เชื่อว่าชื่อนี้คงเหมาะสมแล้วในยุคนั้น และสนใจให้อ่านได้ดีตามสมควร นิยายแปลเรื่องนี้จึงเป็นที่นิยม แม้ว่าจะมีบางคนที่ฟังชื่อแล้วเข้าใจผิดไปบ้าง จึงมีการขอใช้ชื่อ “วาสิฏฐี” สำหรับ “ผู้อ่านพิเศษ” (คือนักเรียน) ดังที่ผู้แปลเขียนไว้ใน “คำแถลงเรื่อง” ลงวันที่ 22 เมษายน 2508 (เสฐียรโกเศศ, 2534: แถลงเรื่อง ไม่มีเลขหน้า) ว่า

...บางท่านเมื่อเห็นชื่อว่า กามนิต ก็คิดไปในแง่ว่าเป็นหนังสือเกี่ยวกับเรื่องกาม...[...]...ต่อมากลางกระทรวงศึกษาธิการมีความประสงค์จะตีพิมพ์หนังสือเรื่อง กามนิต เฉพาะ “ภาคหนึ่งบนดิน” สำหรับเป็นหนังสืออ่านของนักเรียน แต่ขออนุญาตเปลี่ยนชื่อจากกามนิต เป็น วาสิฏฐี ซึ่งเป็นชื่อนางเอกในเรื่อง อยาให้ข้าพเจ้าต้องพูดเลยว่าทำไมจึงเปลี่ยน เรื่องก็ไม่มีอะไรนอกจากไม่ชอบชื่อกามนิตเท่านั้น ภายหลังมีเจ้าภาพงานศพรายหนึ่ง มาขออนุญาตพิมพ์เรื่อง กามนิต โดยอ้างว่า ท่านผู้วายชนม์ชอบมาก ครั้นตีพิมพ์ไปได้ครึ่งเรื่องก็ต้องชะงักไปเพราะท่านผู้ใหญ่ผู้หนึ่งซึ่งรับเป็นผู้อุปการะงานศพผู้วายชนม์ห้ามไว้ ว่าเรื่อง กามนิต เป็นหนังสือที่ไม่สมควรแจกในงานศพ ทั้ง ๆ ที่ท่านผู้ใหญ่ผู้นั้น ตามที่ข้าพเจ้าทราบมาว่ายังไม่เคยอ่านสักครั้งเดียว...

จารีตเคร่งศีลธรรมและความไม่รู้ ทำให้มีการขอเปลี่ยนชื่อเรื่อง “กามนิต” เป็น “วาสิฏฐี” การเปลี่ยนชื่อนี้ถือว่าอยู่ในข้อการดัดแปลงปริศนาหมู่เนื่องจากการตรวจสอบศีลธรรม ทั้งนี้เพราะมีการเปลี่ยนแปลงกลุ่มผู้อ่านเป้าหมาย จากคนทั่วไปมาเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษา แต่ในที่สุดคนก็ยังนิยมเรียกชื่อหนังสือเล่มนี้ตามชื่อเดิมว่า “กามนิต” เสมอมา ผู้วิจัยจึงสรุปว่า เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ของไรส์ ถือว่าชื่อ

เรื่อง "กามนิต" แปลได้เหมาะสมดีแล้ว เป็นการแปลโดยมองว่าเป็นปริศนามุ่งจูงใจ จึงมุ่งให้ได้ผลในทางปฏิบัติ และอาศัยวิธีใหม่ตามประเพณีนิยมของปริศนาเป้าหมาย (คือนิยมใช้ชื่อตัวพระเอกเป็นชื่อเรื่อง)

3.4.2 การแบ่งภาค

ในพากย์ต้นทางไม่มีการแบ่งภาค แต่พากย์ไทยมีการแบ่งเป็นภาคบนดินและภาคสวรรค์ ซึ่งใช้วัจนลีลาแตกต่างกัน

เมื่อจบภาคบนดิน มีข้อความที่ผู้แปลแทรกเติมเข้ามาคั่นเนื้อหาภาคบนดินและภาคสวรรค์ ดังนี้คือ

"ได้สังวรณนาเนื้อความในกามนิตสูตร ลำแดงประวัติบนดินอันเป็นบูรพภาคก็สิ้นสุดลงด้วยประการฉะนี้ สมควรจะดำเนินกระแสดความในทุติยภาค พรรณนาสวรรค์สมบัติสัมปรายภพ พอเป็นเครื่องประดับสติปัญญาตามสมควรแก่อุปนิสัย สืบวารอรรถสาธกต่อไป ณ กาลบัดนี้"

ข้อความที่แทรกนี้ผู้แปลไม่ระบุว่าผู้แปลกล่าวขึ้นเอง ผู้อ่านจึงอาจเข้าใจผิดว่าผู้ประพันธ์เป็นผู้กล่าว ข้อความนี้ตั้งอยู่นอกปริศนาเรื่อง "กามนิต" ไม่ได้อยู่ในบทใด ๆ ของเรื่อง จึงถือว่าเป็นปรบท (paratext) คือเป็นข้อความที่อยู่แวดล้อมปริศนา ทำหน้าที่เป็นตัวบ่งชี้วาทะกรรม (discourse marker) แทรกเข้ามาเพื่อนำการแบ่ง "กามนิตพากย์ไทย" เป็นสองภาค เป็นการสื่อสารจาก "ผู้ประพันธ์" ไปยัง "ผู้อ่านเรื่องกามนิต" ถึงเรื่อง "ปริศนาเรื่องกามนิต" เป็น metacommunication (Lauer, 1986:33 และ Techtmeier 1984:133 อ้างถึงใน Nord, 2000: 206) ชนิดอ้างถึงปริศนา (Nord, 2000:204-11)

ความที่แทรกนี้ ผู้วิจัยเห็นว่ามิประโยชน์ต่อผู้อ่านเนื่องจากผู้แปลเปลี่ยนแปลงยุทธการแปล (แม้ยุทธศาสตร์ยังคงโน้มหาภาษาเป้าหมายเหมือนเช่นเดิม) กล่าวคือในพากย์ไทยมีการใช้วัจนลีลาที่อลังการยิ่งขึ้น หากไม่มีข้อความคั่นเพื่อนำการแบ่งภาค เมื่ออ่านแล้วอาจรู้สึกสะดุดที่วัจนลีลาเปลี่ยนไปอย่างทันทีในบทที่ 22

เซอร์ราร์ด เซอแนตต์แยก "paratext" ออกเป็น "pentext" คือข้อความที่แวดล้อมปริศนา และ "epitext" คือข้อความนอกปริศนา เช่น จดหมายและบทสัมภาษณ์ เป็นต้น (Genette, 1987: 7-11 อ้างถึงใน Kovala, 1996:120)

อันเป็นบทแรกของภาคสวรรค์ ข้อความที่ใช้คั่นนั่นเอง ก็ประพันธ์ด้วยวจนลีลาที่อลังการหรูหรา เป็นการ “เตรียม” ผู้อ่านให้พร้อมรับระดับวจนลีลาที่หรูหรายิ่งขึ้นในกามนิตภาคสวรรค์

ในทัศนะของไรส์ ผู้แปลไม่ควรดัดแปลงรูปแบบการนำเสนอของปริเฉทมุ่งรูปแบบอย่างตามอำเภอใจ หากจะดัดแปลงก็ควรมีเหตุผลจำเป็นเพื่อผลทางสุนทรียะอันเทียบได้เสมอกันกับปริเฉทต้นทาง (Reiss, 2000a:35-6, 47)

3.4.3 ชื่อบท

ผู้วิจัยเห็นว่า ในทัศนะของไรส์ ชื่อบทน่าจะเป็นปริเฉทมุ่งจูงใจได้เช่นเดียวกับชื่อเรื่อง แต่ผู้วิจัยพบว่าผู้แปลน่าจะมองว่าเป็นปริเฉทมุ่งรูปแบบเช่นเดียวกับตัวเรื่อง

ท่านเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีปแปลชื่อบททุกบทอย่าง “ใกล้เคียง” เนื้อความต้นทางในพากย์อังกฤษทุกชื่อไป โดยได้เลือกใช้ระดับภาษาและวจนลีลาที่เหมาะสมกับภาษาเป้าหมาย ไม่ขัดขนบภาษาและวัฒนธรรมของผู้อ่านภาษาเป้าหมาย ยกตัวอย่างเช่น บทที่ 1 The Lord Buddha Revisits the City of the Five Hills แปลว่า พระพุทธเจ้าเสด็จกลับเบญจคีรีนคร; บทที่ 4 The Maiden Ball-Player แปลว่า สาวน้อยผู้เดาะคลี; บทที่ 22 In the Paradise of the West แปลว่า ภูมิสุขาวดี; และบทที่ 43 The Passing of the Perfect One แปลว่า มหาปรินิพพาน เป็นต้น แม้บางบทอาจจะทำให้ชื่อบทสั้นห้วน ก็สั้นห้วนเกือบเสมอกับพากย์ต้นทาง เช่น บทที่ 2 The Meeting แปลว่า พบ เป็นต้น

แต่ก็มีชื่อที่ละความด้วยเหตุผลทางภาษาและวัฒนธรรม คือ บทที่ 27 The Rite of Truth (*Saccakiriya*) ชื่อนี้แปลคือการเจงนัยนำมาก่อนและอยู่นอกวงเล็บ (กรุณาอ่านเรื่องการเจงนัยได้ในข้อ 4.3.2 ของบทที่ 4) ผู้วิจัยคิดว่าพากย์อังกฤษใส่วงเล็บคำขอยืมจากภาษาบาลีไว้ เพื่อสื่อถึงรสอันแปลกของต่างถิ่น แต่ยั้งถือภาษาอังกฤษเป็นหลัก เพราะไม่เช่นนั้นคงจะใช้ชื่อเรื่องว่า “สังกิริยา (พิธีกรรมแห่งความจริง)”

บทแปลพากย์ไทยไม่ต้องแปลตรงตัวยืดยาวว่า “พิธีกรรมแห่งความจริง (สังกิริยา)” แต่เลือกถอดวงเล็บและแปลคำภาษาบาลีว่า “สังกิริยา” ก็เข้าใจ

ได้แล้ว เป็นการแปลงนัยทางวัฒนธรรม (กรุณาอ่านเรื่องการแปลงนัยได้ในข้อ 4.3.2 ของบทที่ 4) และไม่แปร่งหูเท่ากับหากแปลว่า “พิธีกรรมแห่งความจริง”

อนึ่ง ในการตั้งชื่อบท ผู้วิจัยเห็นว่าผู้แปลคงถือว่าชื่อบทเป็นปริศนาประเภทมุ่งรูปแบบเช่นเดียวกับเนื้อเรื่อง จึงแปลโดยรักษาความสมนัยทางรูปแบบและสมมูลภาพทางอรรถสาร์กับปริศนาต้นทางอย่างเคร่งครัด

อย่างไรก็ดี มีการดัดแปลงอยู่สองแห่งที่น่ากล่าวถึง คือ

ชื่อของบทที่ 30 “To Be Born Is to Die” แปลว่า มีเกิดก็มีตาย สิ่งที่ย้ายไปคือเครื่องหมายอัฒประกาศ อันเป็นเครื่องหมายทางไวยากรณ์ (grammatical marker) ที่ทำหน้าที่ทางอภิภาษา (metalinguistic) คือระบุว่าข้อความดังกล่าวเป็นการอ้างอิงคำพูด (ในที่นี้คือวาสิฏฐีอ้างถึงพระพุทธพจน์) การละเครื่องหมายอัฒประกาศจึงไปเปลี่ยนรูปแบบและทำให้การสื่อสารในเชิงอภิภาษา พร่องไป

ชื่อของบทที่ 42 มีการแปลงสาร์เพื่อให้ “ถูกต้อง” ยิ่งขึ้นคือแปล The Sick Nun ว่า ภิกษุณีอาพาธ เพราะผู้ป่วยคือวาสิฏฐี ซึ่งเป็นภิกษุณี มิใช่นางที่ผู้วิจัยเข้าใจว่า “ผู้ผลิตปริศนาต้นทาง” คงเห็นว่าคำว่า Nun พอเพียงสื่อความแก่ผู้อ่านในสังคม ผู้รับสารแล้ว คือสังคมตะวันตกที่ผู้อ่านส่วนใหญ่มิใช่ชาวพุทธ มิเช่นนั้นน่าจะจะต้องทำเชิงอรรถแทรกเพื่ออธิบาย ทำให้เสียจังหวะการอ่าน เสียอรรถรสไปโดยไม่จำเป็น แต่ในพากย์ไทย ผู้แปลมีความรู้บริบททางวัฒนธรรม (ศาสนา) จึงแปลงเสียใหม่ให้ถูกต้องตาม “บริบทวัฒนธรรมของภาษาเป้าหมาย” หรือ “ความเป็นจริง” ทางศาสนา

3.4.4 ประเมินความสมนัยด้านรูปแบบ

3.4.4.1 วัจนลีลา

ผู้วิจัยเห็นว่าในบางบทของกามนิตพากย์ไทย โดยเฉพาะเมื่อกล่าวถึงพระพุทธเจ้าหรือพรรณนาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า ดังเช่นในบทที่ 1 เป็นต้น จะมีคำสัมผัสพริ้งพรายคล้ายร้อยกรองยิ่งกว่าพากย์อังกฤษ และกามนิตภาคสวรรค์ก็ใช้ภาษาหรือหากว่าในพากย์อังกฤษ แม้อรรถสาร์จะสมมูลกัน

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับไนดาและไรส์ว่าความสมนัยเชิงรูปแบบ (formal correspondence) อาจไม่ให้สมมูลภาพเชิงหน้าที่ (dynamic equivalence) คือ รูปแบบที่ตรงกันอาจส่งผลไม่เหมือนกัน (Nida, 1964:160 อ้างถึงใน Reiss, 2000a:96)

ไรส์ยกตัวอย่างว่า คนเยอรมันอาจเห็นว่าชนบและรูปแบบภาษาที่ใช้ในสุนทรพจน์ภาษาสเปน (ปริศเนตมุ่งจูงใจ) เมื่อแปลให้สมนัยกันออกมาเป็นภาษาเยอรมันแล้ว คนเยอรมันรู้สึกว่ารู้อหรืออลังการเกินไป (Reiss, 2000a:43) รูปประโยคยืดยาวตามปกติของภาษาสเปน เมื่อแปลเป็นภาษาเยอรมันด้วยรูปแบบที่สมนัยกันแล้ว คนเยอรมันอาจอ่านได้ไม่ลำบากนัก แต่อาจฟังและคิดตามไม่ทัน เพราะไม่คุ้นกับวากยสัมพันธ์และวัจนลีลาของภาษาสเปน (อ้างแล้ว:45)

สรุปว่า ปริศเนตที่สมนัยกันเชิงรูปแบบอาจไม่สมมูลกันเชิงหน้าที่ และในทางกลับกันปริศเนตที่รูปแบบไม่สมนัยกันอาจให้ผลที่สมมูลกันเชิงหน้าที่ ทศนะดังกล่าวไรส์ได้มาจากไนดา แต่ไรส์มีความเห็นต่างจากไนดาตรงที่ไรส์จำกัดหลักนี้ไว้กับปริศเนตมุ่งรูปแบบเท่านั้น แต่ผู้วิจัยเห็นด้วยกับไนดา

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่มีการดัดแปลงรูปแบบ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า คงจะเนื่องจากผู้อ่านชาวไทยยกย่องพุทธประวัติเป็นเรื่อง "สูง" ไกลเคียงปริศเนตศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งมีรูปแบบการประพันธ์ที่นิยมเป็นประเพณีคือร้อย การที่ผู้แปลทำตามประเพณีนิยม จึงไม่ขัดกับเกณฑ์ของไรส์ ที่ระบุว่า การแปลปริศเนตศักดิ์สิทธิ์ ให้ถือสถานการณ์ทางวัฒนธรรมของภาษาเป้าหมายเป็นสิ่งสำคัญ (Reiss, 2000a:97) ซึ่งหมายถึงให้ใช้ยุทธศาสตร์การแปลแบบโน้มหาวัฒนธรรมเป้าหมายนั่นเอง

การทำงานแปล "กามนิต" ภาคสวรรค์ใช้วัจนลีลาและศัพท์ออลังการกว่าภาคบนดิน ผู้แปลเขียนอธิบายไว้ใน "คำแถลงเรื่อง" ของ "กามนิต" ลงวันที่ 22 เมษายน 2508 (เสฐียรโกเศศ, 2534: ไม่มีเลขหน้า) ว่า

"...การแปลภาคบนดิน ตอนที่กามนิตได้ตอบกับพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าจงใจแปลเป็นคำพูด ๆ ง่าย ๆ ให้มีคำเป็นศัพท์แสงน้อยที่สุด และขออ้อมไม่ให้พระสารประเสริฐแก่เป็นคำศัพท์ นอกจากจำเป็นจริง ๆ ส่วนภาคบนสวรรค์ จะใช้ศัพท์สูง ๆ อย่างไรก็ได้ เพราะฉะนั้นจะเห็นข้อความตอนภาคบนสวรรค์แพรวพราวไปด้วยคำศัพท์เพราะ ๆ และงาม ๆ..."

อย่างไรก็ดี ปริศเนตพากย์ต้นทาง (อังกฤษ) ตั้งแต่บทที่ 22 เป็นต้นไป (ภาคสวรรค์) พรรณนารายละเอียดของภาพอันวิจิตรตระการตาแห่งสวรรค์ แต่ก็มิได้ใช้คำศัพท์สำนวนหรูหราสูงขึ้นไปแต่ประการใด ทั้งยังไม่ได้แบ่งเป็นภาคบนดินและภาคสวรรค์ด้วย ดังนั้นเนื้อหาส่วนที่บรรยายความโดย extradiegetic

narrator ในพากย์ไทยจึงใช้วัจนลีลาหรือหากว่าพากย์อังกฤษ ถือว่ามีรูปแบบไม่สมนัยกับบริเจตต์ทาง

ผู้วิจัยไม่พบเหตุผล ที่ผู้แปลตัดสินใจใช้วัจนลีลาหรืออย่างยิ่งขึ้นในภาคสวรรค์ ผู้วิจัยจึงสงสัยว่าภาษาไทยมีประเพณีนิยมหรือขนบการใช้ภาษาหรืออาจลังการสำหรับพรรณนาเรื่องสวรรค์หรือไม่ จึงได้ลองค้นดูในวรรณคดีไทยบางฉบับที่มีการพรรณนาเรื่องสวรรค์ เช่น ไตรภูมิพระร่วงของพระญาณลิไทย และปฐมสมโพธิกถาของกรมสมเด็จพระปรมาธิบดีชิโนรส ก็ยังไม่พบตัวอย่าง ซึ่งจะเป็นข้อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้แปล แต่ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ผู้แปลน่าจะได้แบบอย่างจากงานวรรณกรรมไทย เรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่ผู้วิจัยยังค้นไม่พบก็ได้

การตัดความหลายตอนในเรื่องกามนิต ที่ไม่อาจอธิบายด้วยเหตุผลทางภาษาหรือวัฒนธรรมนั้น อาจอธิบายได้ด้วยเหตุผลทางวัจนลีลา คือผู้แปลพยายามปรับปรุงลีลาการประพันธ์เพื่อให้ดำเนินเรื่องกระชับฉับไวขึ้น ซึ่งไรส์เห็นว่าไม่ควรทำ

ตัวอย่าง จากหน้า 10-11

Round about him the green of the fields deepened and grew more and more luminous, as though the earth were an emerald lit up from within. But already a dreamy violet haze enveloped the horizon, while a weird purple flood—whether light or shadow, no one could say—rolled in from every side, rising and sinking, filling all space, dissolving fixed outlines and combining fragments, sweeping near objects bodily away and bringing nearer those that were distant, causing everything to undulate and waver in trembling uncertainty.

ภูมิประเทศโดยรอบมืดตามลงทุกที

วิเคราะห์:

ข้อความที่ละไป ไม่มีเหตุผลทางภาษาหรือทาง
วัฒนธรรมสนับสนุน ผู้แปลตัดออกตามอำเภอใจ น่าจะทำได้ปรับปรุงบทประพันธ์ให้
กระชับ ซึ่งไรส์ไม่สนับสนุนให้ทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแปลงานบริจเฉทมุ่งรูปแบบ

ตัวอย่างจากหน้า 42

Somadatta had, of course, been unable to find any meaning in
them, for they referred solely to that which he had not
perceived,...

[พากย์ไทย ละความไปทั้งหมด]

วิเคราะห์:

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ผู้แปลละความดำเนินเรื่องให้
กระชับขึ้น เป็นการปรับปรุงบทประพันธ์ ซึ่งตามเกณฑ์ของไรส์ถือว่าไม่สมควรทำ

ตัวอย่างจากหน้า 44

And I told myself at once that this was in truth but a convincing
proof of the highest and most refined feminine virtue : my darling
showed me that she was perfectly capable of understanding the
subtlety and daring ways of the masculine mind but could not be
induced to imitate them.

[พากย์ไทยละความไปทั้งหมด]

วิเคราะห์:

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าผู้แปลตัดทอนความข้อนี้ไปเพื่อ
ให้ดำเนินเรื่องได้กระชับขึ้น และอาจจะเห็นว่าข้อความในประโยคนั้นแฝงนัยอยู่ใน

ประโยคก่อน ๆ หน้านี้แล้ว จนเป็นการกล่าวซ้ำซากเย็นเยื่อ สรุปว่าเป็นการปรับปรุงบทประพันธ์ต้นทาง ซึ่งตามเกณฑ์ของไรส์ถือว่าไม่สมควรทำ

ตัวอย่างอื่น ๆ เรื่องการละความ

การละความ การต่อเติมความ และการตัดแปลงความ ที่มุ่งเพื่อเปลี่ยนวัจนลีลาอย่างมั่งคั่งผลกระทบต่ออรรถสารได้ และในทางกลับกันก็เป็นจริง ดังนั้นจึงเกี่ยวกันกันอย่างแทบจะแยกไม่ออก และดังนั้น ตัวอย่างต่าง ๆ ในข้อ 3.4.4.1 นี้ ที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวัจนลีลาและมีผลให้อรรถสารเปลี่ยนไป ก็ย่อมใช้กับข้อ 3.4.5.3. ได้ด้วย (ซึ่งว่าด้วยการละความที่ส่งผลต่อสมมูลภาพด้านอรรถสาร)

ตัวอย่างอื่น ๆ เรื่องการละความเพื่อเปลี่ยนวัจนลีลาให้กระชับขึ้น (ซึ่งก็เปลี่ยนอรรถสารไปด้วย) อาจพบได้ในหน้า 52, 60, 62, 64, 70, 98-9, 100-9, 126, 134, 140, 236, 312, 314, 378, 382, 388-403, 410-5, 438, 444, 476, 492 เป็นต้น ตัวอย่างดังกล่าวนี้ ไม่เกี่ยวกับเหตุผลทางภาษา และไม่เกี่ยวกับเหตุผลด้านความเชื่อทางศาสนา หรือเหตุผลทางวัฒนธรรม

อนึ่ง การละความอย่างมากในบทที่ 10 หน้า 100-9, ในบทที่ 36 หน้า 388-403 และในบทที่ 38 หน้า 410-5 อาจมองว่าเป็นการละความด้วยเหตุผลทางอุดมคติศาสนาก็ได้ (โปรดอ่านในข้อ 3.4.7.1 เรื่องการละความด้วยอุดมคติศาสนา)

3.4.4.2 ความถูกต้องทางไวยากรณ์

โครงสร้างและการลำดับความได้ถูกต้องตามหลักภาษาไทย

ตัวอย่างจากหน้า 12-13

It was the intention of the Master to stop at the first house he came to --in this instance a building whose blue walls shone out from between the trees of the surrounding garden.

พระตภาคเจ้ามีพระพุทธรูปประสงค์จะทรงแรมคืนในบ้านแรกที่เสด็จไปถึง
ซึ่งในที่นี้คือบ้านตั้งอยู่ในบริเวณสวน มีช่องไม้ให้ลอดแลเห็นฝาผนังของ
บ้านเป็นสี่เหลี่ยม

วิเคราะห์:

ไรส์กล่าวว่า การแปลปริเจตมุ่งรูปแบบพียงโน้มนหา
ภาษาของปริเจตต้นทางเป็นหลัก สมมูลภาพด้านอรรถศาสตร์เป็นรองความสมนัยด้าน
รูปแบบและผลทางสุนทรียภาพที่สมมูลกัน (Reiss 2000a: 35-6)

บทแปลข้างต้นนี้รักษาความสมนัยด้านรูปแบบ และ
ผลทาง สุนทรียภาพไว้ได้ใกล้เคียงปริเจตพากย์ต้นทางมากน้อยเพียงใด ?

โดยทั่วไป ประธานของประโยคบอกเล่าในภาษา
อังกฤษ มักจะเป็นใจความหลักไม่บ่งชี้ (unmarked theme) (Baker 1992:135) แต่รูป
ประโยค it-structure (หรืออีกชื่อหนึ่งเรียกว่า cleft structure หรือ it-cleft)
(Schmid 1999:71-2) ทำให้ประธานของประโยคเป็น "ใจความหลักที่บ่งชี้" (marked
theme) ดังประโยคที่ยกมาข้างต้นนี้ "It was the intention of the Master [...]" ใจ
ความหลักอยู่หลังกริยา to be คืออยู่ในภาคแสดง (คือวลี "the intention of the
Master") ซึ่งเบเคอร์ (Baker 1992:132) กล่าวว่าตามหลักของฮัลลิดีย์ (Halliday)
เรียกว่าเป็น predicated theme (ใจความหลักภาคแสดง) และเบเคอร์ยังกล่าวว่า
(Baker 1992:135) คำว่า it มิใช่ใจความหลัก แต่เป็น empty subject (ประธานลอย)

ผู้วิจัยเห็นว่าการที่งานแปลพากย์ไทยละรูปประโยค
it-cleft ไป ก็เหมาะสมตามขนบภาษาไทยแล้ว

ประธานของประโยคบอกเล่าในภาษาไทยโดยทั่วไป
จะเป็นใจความหลักไม่บ่งชี้ เช่นเดียวกับภาษาอังกฤษ แต่ภาษาไทยไม่นิยมใช้โครงสร้าง
it-cleft เพื่อทำให้ประธานของประโยคเป็นใจความหลักบ่งชี้ โดยเฉพาะในตัวอย่างนี้
ภาษาไทยไม่นิยมพูดว่า "มันเป็นพระพุทธรูปประสงค์ว่าจะทรงแรมคืนในบ้านแรกที่เสด็จ
ไปถึง..."

¹ ผู้วิจัยเรียกตามทีอุมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์และคณะ (2544:58-9) ใช้ดังนี้คือ theme = ใจ
ความหลัก, rheme = ใจความรอง, marked = [ที่มีการ]บ่งชี้

ภาษาไทยมักแปลงรูปประโยค it-cleft มาเป็น
 รูปประโยคบอกเล่ามาตรฐาน คือ ประกอบด้วยภาคประธานตามด้วยภาคแสดง
 (Subject – Predicate ย่อว่า SP) หรือประกอบด้วยประธาน กริยา กรรม (Subject –
 Verb - Object ย่อว่า SVO) ดังเช่นในตัวอย่างข้างต้นว่า “พระตถาคตเจ้ามีพระพุทธ
 ประสงค์จะแรมคืนในบ้านแรกที่เสด็จไปถึง...” มีโครงสร้างแบบ SP อันเป็นรูปปกติของ
 ประโยคบอกเล่าที่เริ่มต้นปริจเฉทในภาษาไทย “พระตถาคตเจ้า” เป็นใจความหลักไม่
 บ่งชี้ และ “มีพระพุทธประสงค์” เป็นใจความรอง (rheme) แต่ในพากย์อังกฤษ “พระ
 พุทธประสงค์” เป็นใจความหลักบ่งชี้ ดังนั้น เราจึงเห็นได้ว่ามีข้อที่ไม่สมมูลกันดังนี้คือ
 ก. ความบ่งชี้ (markedness) ไม่ตรงกัน กล่าวคือ
 ใจความหลักในพากย์อังกฤษบ่งชี้ แต่ในคำแปลพากย์ไทยไม่บ่งชี้
 ข. ใจความหลักไม่ตรงกัน ในพากย์อังกฤษ ใจความ
 หลัก คือ พระพุทธประสงค์ แต่ในคำแปลพากย์ไทยคือ พระตถาคตเจ้า

ค. รูปประโยค it-cleft หายไปในพากย์เป้าหมาย
 แต่ทำอย่างไรจึงจะให้รู้สึกว่า “พระพุทธประสงค์” เป็น
 ใจความหลักที่บ่งชี้ในพากย์ไทย ?

หากแก้ไขคำแปลเสียใหม่ว่า “พระพุทธประสงค์ของ
 พระตถาคตคือจะแรมคืนในบ้านแรกที่เสด็จไปถึง...” ก็น่าทำให้มีใจความหลักตรงกัน
 (คือพระพุทธประสงค์) แต่ความบ่งชี้ (markedness) ยังไม่ตรงกัน เพราะนามวลีไทยว่า
 “พระพุทธประสงค์ของพระตถาคต” เป็นใจความหลักไม่บ่งชี้ (unmarked theme) ใน
 ขณะที่พากย์อังกฤษ “พระพุทธประสงค์” เป็นใจความหลักบ่งชี้ นอกจากนี้โครงสร้าง
 รูปประโยค it-cleft ก็หายไปด้วย แต่คำแปลใหม่นี้ก็มีความสมนัยด้านรูปแบบกับ
 ปริจเฉทต้นทางมากยิ่งขึ้น คืออย่างน้อยก็มีใจความหลักตรงกัน โดยที่ผู้อ่านภาษา
 เป้าหมายยังสามารถอ่านเข้าใจได้ นับว่าตรงตามหลักเกณฑ์ที่ไรส์สนับสนุน

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า การแก้ไขคำแปลเพื่อให้มี
 ความสมนัยด้านรูปแบบเพิ่มขึ้น รวมทั้งการรักษาใจความหลักให้ตรงกันได้ ก็ใช่ว่าจะได้

จากประสบการณ์ทำงานแปลและตรวจแก้งานแปล ผู้วิจัยพบว่า หากไม่ได้เริ่มต้น
 ปริจเฉท รูปปกติคือละประธานได้ และอาจฟื้น (reactivate) ประธานนั้นขึ้นใหม่ เมื่อเห็นว่า
 ผู้รับสารอาจลืมหรือสับสน โดยนิยมฟื้นในรูปของ lexical pronoun มากกว่าในรูปสรรพนาม

คำแปลที่เหมาะสม ดังที่เบเคอร์ (Baker, 1992:171) กล่าวว่า ผู้แปลส่วนใหญ่มักเปลี่ยนใจความหลักของประโยคพากย์ต้นทาง เพื่อไม่ขัดกับหลักการลำดับคำของภาษาเป้าหมาย หรืออีกนัยหนึ่งคือ หลักวากยสัมพันธ์ของภาษาเป้าหมาย สำคัญกว่าโครงสร้างทางการสื่อสารของบริเจตต้นทาง เบเคอร์กล่าวด้วยว่าวิธีการนี้โดยทั่วไปจะไม่ขัดกับการเรียงร้อยข้อมูล (flow of information) ในภาษาเป้าหมาย

ผู้วิจัยเห็นว่าผู้แปลเรื่อง "กามนิต" พากย์ไทยทำตามแนวทางที่เบเคอร์กล่าวไว้ คือถือว่าหลักการลำดับคำ (ในระดับประโยค) ของภาษาเป้าหมายสำคัญกว่าการรักษาใจความหลัก (ในระดับประโยค) บทแปลที่ได้จึงตรงตามหลักการลำดับคำของภาษาไทย (SP/ SVO) เป็นบทแปลที่สละสลวย และการเรียงร้อยข้อมูลในระดับย่อหน้าหรือในระดับบทก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลง แม้จะเปลี่ยนไปในระดับประโยค ซึ่งมีใช้หน่วยแปลที่เหมาะสม (แม้ในทัศนะของไรส์)

สรุปว่า เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีปใช้วิธีการแปลไม่ตรงกับหลักเกณฑ์ของไรส์ และให้ความสำคัญกับการลำดับคำในประโยคตามหลักของภาษาเป้าหมาย (ยุทธศาสตร์การแปลแบบโน้มหาบริเจตเป้าหมาย) มากกว่าการรักษาความสมนัยทางรูปแบบในระดับประโยค หรือรักษาใจความหลักในระดับประโยคให้ตรงกับของพากย์ต้นทาง (ยุทธศาสตร์การแปลแบบโน้มหาบริเจตต้นทาง) ตามที่ไรส์สนับสนุน

อนึ่ง นอกจากเรื่อง perspective ของประโยคแล้ว ผู้วิจัยมีข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือ ในพากย์ไทย ลำดับของภาพหรือ "มุกกล้อ" เปลี่ยนไป ให้อรรถรสและพรรณนาลำดับ "ภาพ" ที่เปลี่ยนไปด้วย

"กามนิต" พากย์ภาษาอังกฤษบรรยายให้เห็นเป็นภาพตามลำดับต่อไปนี้คือ ภาพบ้านที่มีฝาผนังสีเขียว แล้วถอยออกมาเห็นแมกไม้บังล้อมอยู่ จากนั้นจึงถอยออกมาเห็นสวนที่ล้อมบ้าน พากย์ไทย มีการลำดับแตกต่างไป

ผู้วิจัยเห็นว่าการลำดับใหม่ในพากย์ไทย คงมิใช่เจตนาเพื่อเปลี่ยนแปลงลำดับภาพ แต่คงจะมุ่งสื่อ "ภาพรวม" ให้ตรงกัน และจำต้องสละ "ลำดับภาพ" ไป เพราะธรรมชาติและขนบของภาษาไทยอาจไม่เอื้อให้ลำดับความเช่นนั้น หากเรียงลำดับภาพให้ตรงกับพากย์อังกฤษ ก็อาจจะได้ลิลาภาษาไทยที่แปร่งหูและ "ไม่ตรง" กับรสภาษาอันสละสลวยของพากย์อังกฤษ

ตัวอย่างอื่น ๆ ที่แสดงว่า เสฐียรโกเศศให้ความสำคัญกับการลำดับคำในประโยคตามหลักของภาษาเป้าหมาย (ยูทศาสตร์การแปลแบบโน้มหาภาษาเป้าหมาย) มากกว่าการรักษาความสมนัยทางรูปแบบในระดับประโยค หรือรักษา ใจความหลักในระดับประโยคให้ตรงกับของพากย์ต้นทาง (ยูทศาสตร์การแปลแบบโน้มหารูปแบบของปริเฉทต้นทาง)

ตัวอย่างจากหน้า 18-19

My name is Kamanita.

ข้าพเจ้าชื่อกามนิต

วิเคราะห์:

จะเห็นว่าผู้แปลให้ความสำคัญกับการลำดับความตามหลักของภาษาไทยยิ่งกว่าการพยายามรักษาใจความหลักในระดับประโยคไว้ให้ตรงกัน มิเช่นนั้นก็คงจะแปลว่า "ชื่อของข้าพเจ้าคือกามนิต"

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยก็พบว่ามียุทศาสตร์การแปลที่ผู้แปลกลับพยายามรักษาการลำดับความให้ตรงกับพากย์ต้นทาง จนบางครั้งก็ส่งผลให้ได้คำแปลที่แปร่งหู ผิดหลักภาษาเป้าหมายไปบ้าง

ตัวอย่างจากหน้า 180-1

During these preparations, as I had no time myself to go to my wives, I sent a servant to each of them, with instructions that they should hold themselves in readiness the first with her two daughters, the second with her little son to move into town to the paternal home

ระวางเตรียมการอยู่ ข้าพเจ้าไม่มีเวลาจะบอกภริยาด้วยตนเองได้ จึงให้คนใช้สองคนต่างไปบอกคนละแห่ง ว่าให้เตรียมตัว คนที่หนึ่งกับลูกสาวสองคน คนที่สองกับลูกชายคนน้อย ย้ายไปอยู่เสียบ้านบิดาในเมือง

วิเคราะห์:

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าผู้แปลพยายามลำดับความถี่ใกล้เคียงกับของบริเฉทพากย์ต้นทางอย่างยิ่ง และจึงมีลักษณะแบ่งความเป็นช่วง ๆ (truncated) มีข้อความขยายมาแทรกคั่น

อย่างไรก็ดี ในกรณีนี้คำแปลที่ได้จากวิธีการดังกล่าวยังไม่น่าพอใจเพราะวลีสุดท้ายในพากย์ไทยยังลอย ๆ ไม่ถูกหลักไวยากรณ์ภาษาไทย

กริยาวลีว่า "เตรียมตัวย้าย" เป็นคำกริยาที่ใช้เป็นชุดควบติดกัน ภาษาไทยไม่อนุญาตให้มีข้อความแทรกกลาง ตัวอย่างเช่น "ครูบอกให้นักเรียนเตรียมตัวสอบไล่ตั้งแต่วันนี้" ภาษาไทยไม่อนุญาตให้ใช้ว่า "ครูบอกให้นักเรียนเตรียมตัว ตั้งแต่วันนี้ สอบไล่" เป็นต้น

ดังนั้นหากจะแก้ไขข้อความในตัวอย่งหน้า 180-1 ข้างต้นนี้ให้เป็นภาษาไทยที่ถูกหลักไวยากรณ์ ก็ต้องเปลี่ยนลำดับคำ เช่น อาจแก้ไขว่า:-

"จะวางเตรียมการอยู่ ข้าพเจ้าไม่มีเวลาจะบอกกริยาด้วยตนเองได้ จึงให้คนใช้สองคน แยกกันไปบอกกริยาคนที่หนึ่งกับลูกสาวสองคนและคนที่สองกับลูกชายคนน้อย ว่าให้เตรียมตัวย้ายไปอยู่เสียที่บ้านบิดาในเมือง"

แต่ละภาษาต่างก็มีวิธีการสื่อสาร "ความจริง" เดียวกัน ด้วยวิธีที่แตกต่างกันไปตามหลักไวยากรณ์ เช่นตัวอย่างข้างต้น ภาษาอังกฤษใช้ว่า "I sent a servant to each of them" ภาษาไทยต้องแปลว่า "[ข้าพเจ้า] จึงให้คนใช้สองคนต่างไปบอกคนละแห่ง" เป็นการดัดแปลงรูปแบบตามระบบภาษา (เลี่ยงไม่ได้) เพื่อรักษาสมมูลภาพทางอรรถสาร

สรุปว่า ความสมนัยด้านรูปแบบต้องไม่ขัดกับหลักไวยากรณ์ของภาษาเป้าหมาย

อนึ่ง ผู้วิจัยเห็นว่าตัวอย่างนี้ ชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงประการหนึ่งว่าสมมูลภาพในระดับใด ๆ (เช่น ระดับคำ วลี ประโยค ย่อหน้า หรือบท) อาจจะได้เพื่อรักษาสมมูลภาพในระดับที่ใหญ่กว่า ดังเช่นในตัวอย่างข้างต้น เมื่อพิจารณาในระดับวลี "a servant" ที่แปลไว้ว่า "คนใช้สองคน" อรรถสารไม่สมมูลกันในระดับวลี แต่เมื่อพิจารณาในระดับประโยค อรรถสารจะสมมูลกัน

ตัวอย่างจากหน้า 96 -7

Vajacravas

วาจครพ (วาด-ชะ-สบ)

วิเคราะห์:

ปัญหาการเปลี่ยนในข้อนี้ เป็นปัญหาทางข้อจำกัดและ
 ขนบของภาษา การแปลด้วยวิธีถอดอักษร (transliteration) เป็นขนบการแปลที่ภาษา
 ไทยนิยมใช้กับชื่อที่มาจากภาษาบาลี-สันสกฤต (อินเดีย) ในกรณีนี้มีปัญหาเกิดขึ้น เมื่อ
 คำนี้เมื่อถอดอักษรเป็นภาษาไทยแล้ว อ่านออกเสียงได้หลายแบบ คือ วาด-ชะ-สบ, วา-
 ชะ-สบ, วาด-ชะ-สุรบ หรือ วา-ชะ-สุรบ จึงคลุมเครือกว่าในบริเฉตต้นทาง ผู้แปลจึงได้
 เจงนัยทางภาษาไว้ เพื่อให้ผู้อ่านออกเสียงตามขนบในภาษาเป้าหมาย สำหรับการออก
 เสียงคำที่ถอดอักษรจากภาษาบาลี หากไม่มีวงเล็บ ผู้อ่านบริเฉตเป้าหมายอาจจะ
 สับสนเรื่องการออกเสียง ยิ่งกว่าผู้อ่านบริเฉตพากย์ต้นทาง

ผู้วิจัยเห็นว่า ตามเกณฑ์ของไรส์ น่าจะถือว่า "ผลทาง
 สุนทรียะ" ที่สมมูลกันอย่างพอเพียง น่าจะสำคัญกว่า "รูปแบบ" ในกรณีนี้ เพราะการ
 อ่าน "สะดุค" เสียอรรถรส คงไม่ใช่จุดมุ่งหมายของผู้ประพันธ์เป็นแน่

3.4.4.2.1 คำนามและสรรพนาม

ผู้แปลเลือกใช้คำนามและสรรพนามในที่ต่าง ๆ ได้
 อย่างเหมาะสมตามลักษณะโครงสร้างและระบบของภาษาไทย ซึ่งนิยมละประธาน
 (และกรรม) หากจำเป็นก็นิยมใช้คำนาม (หรือที่ศัพท์ทางภาษาศาสตร์เรียกว่า lexical
 pronoun) มากกว่าสรรพนาม เช่น

ตัวอย่างจากหน้า 12-15

Even had a blind man come that way, he could not have failed to
 notice this house, for wanton laughter,...

บ้านนี้ แม้คนจ้กซบอดผ่านมา ก็ต้องทราบว่าเป็นบ้านมีคนอยู่ เพราะได้ยินเสียงเลี้ยงดูกันสนุกสนานเฮฮา

ตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่ามีกรละสรรพนาม he (=a blind man) เพราะระบบภาษาไทยไม่จำเป็นต้องใส่ เช่นเดียวกับภาษาจีนและญี่ปุ่นไม่นิยมใช้สรรพนาม คือโดยปรกติ (by default) ของระบบภาษา ย่อมเข้าใจได้ว่าคนสุดท้ายที่เอ่ยถึง หรือคนที่เป็นจุดสำคัญ (in focus) หรือคนที่อาจอ้างถึงได้จากหลักเหตุผลหรือบริบท ย่อมจะเป็นประธานของวลีต่อไป นอกจากจะระบุไว้เป็นอย่างอื่น. (Baker 1992:185)

เพียรศิริ วงศ์วิภานนท์ (Peansiri Vongvipanond 1993:537) อ้างการศึกษาวิจัยเมื่อปีค.ศ.1984 ของ Praphaphorn Maneerote ว่าภาษาไทยนิยมใช้ zero anaphora หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ อีกนัยหนึ่งว่า ภาษาไทยนิยมกรละสรรพนาม เมื่อผู้รับสารสามารถรู้หรือเดาได้ถูกต้องอยู่แล้ว (จากบริบท จากไวยากรณ์ หรือจากความรู้อัตว) ยิ่งกว่าการใช้คำนาม (lexical pronoun)

Zero anaphora is the most common linguistic device in referring to old, known and given information. A study by Praphaphorn Maneerote (1984) reveals that zero anaphora are used more often than lexical pronouns. (Peansiri Vongvipanond 1993:537)

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์และคณะ (2544:54) แสดงความเห็นเช่นเดียวกันไว้ว่า

ในบางภาษา ประธานไม่มีการแสดงรูปสอดคล้องกับกริยาอย่างเด่นชัด และยังอาจละได้ เช่น ภาษาเวียดนาม และไทย บางท่านจึงเรียกภาษาเหล่านี้ว่า เป็นภาษาไร้ประธาน (subjectless languages) หรือเรียกว่า ภาษาเน้นเรื่อง (topic languages)

ท่านเสฐียรโกเศศกล่าวไว้ใน "เล่าเรื่องในไตรภูมิ" (พิมพ์ครั้งที่ 3 ไม่ระบุปีที่พิมพ์ กรุงเทพฯ คลังวิทยา) หน้า 56-7 ว่า

หนังสือไทยแต่ก่อน ไม่ใคร่ใช้คำว่าเขา ในที่ซึ่งควรก็มักใช้ซ้ำชื่อที่กล่าวมาแล้ว เช่น "ตาสาไปไถนาแต่เช้า ตาสาไถจนถึงเวลาเกือบเพล ก็หยุดพักกิน

ข้าว กินข้าวแล้วตาสาลงมือได้อีก จนถึงบ่ายตะวันตกยามมากแล้ว ตาสาก็หยุดไหลปลดควายออกจากไถปล่อยให้กินหญ้า ได้เวลาบ่ายเย็นแล้ว ตาสาก็แบกไถที่ควายกลับบ้าน" ในที่นี้จะใช้คำว่าตาสาคำแรกครั้งเดียวก็ได้ ข้อความต่อไปไม่ต้องใช้คำว่าตาสาเพราะได้ความเป็นภาษาไทยดีอยู่แล้ว เว้นแต่ข้อความจะเคลือบคลุม จะเติมคำว่าตาสาซ้ำลงไปเพื่อให้ได้ความชัดเจนก็ได้ ถ้าเป็นภาษาไทยสมัยใหม่ มักชอบใช้เขาแทนที่จะใช้ชื่ชื่อเพราะเห็นเสียเวลา ถ้าเป็นชื่อยาว ๆ กล่าวซ้ำบ่อย ๆ ก็รุ่มร่ามมากอยู่ แต่หาในที่นี้ซึ่งไม่ควรใช้ 'เขา' เพราะได้อย่างมาจากภาษาอังกฤษ

จากทัศนะต่าง ๆ ข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าอาจสรุปความได้ว่า ภาษาไทยนิยมละประธานของประโยค คือเมื่อมีการระบุประธานแล้ว ในประโยคประเภทที่วิจิตร ภาณุพงศ์ นักภาษาศาสตร์โครงสร้างของไทยเรียกว่า "ประโยคเริ่ม" (อมราและคณะ 2544/ 2001:144) แล้ว ประโยคต่อ ๆ มา ก็อาจจะประธานได้ แต่เมื่อใดข้อความคลุมเครือจึงจะใส่ประธาน โดยนิยมใช้คำนาม (lexical pronoun) มากกว่าสรรพนาม ยกเว้นในภาษาสมัยใหม่จึงนิยมใช้สรรพนามเพราะเห็นว่าทำให้ข้อความกระชับดี โดยเฉพาะในกรณีที่คำนามนั้นยาว แต่ในบางกรณีก็อาจใช้เพราะติดมาจากภาษาอังกฤษ ซึ่งไม่ควรทำ และเราจะไม่ใคร่พบลักษณะเช่นนั้นใน "กามนิต" พากย์ไทยเลย ยกเว้นในบางกรณี ที่มีค่อนข้างน้อย เช่น

ตัวอย่างจากหน้า 44-45 (ข้อความขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

"But this fair one with the beautiful brows, if she be no great poetess, has really a good heart. She knows that for a long time I have not seen her foster-sister, my beloved Medini, save at large social gatherings, where only the eyes may speak and even these but by stealth. [. . .] "

"แต่นางสาวน้อยผู้มีคิ้วอันงาม ถึงจะไม่ใช่นักวีพิเศษ ก็มีใจแท้ เพราะนางได้บอกว่า ข้าพเจ้า (โสมทัตต์) ไม่ได้พบเมทินีคูร์กของข้าพเจ้าและเป็นญาติของนาง สิ้นเวลาช้านานแล้ว จะได้พบกันก็ในที่ประชุมชน ซึ่งจะโอภาปราศรัยกันได้ก็เพียงนัยน์ตา ถึงกระนั้นก็ได้แต่ซ้ำเสียงแลดูกัน

[1] "

จะเห็นว่า เกิดปัญหาสับสนเรื่องการใช้สรรพนาม
ขึ้น ผู้แปลต้องใส่วงเล็บประชิดไว้ด้วยว่า "(โสมทตต์)" เพื่อกันความเข้าใจผิด

กรณีนี้ หากแก้ไขโดยไม่ตรวจทานกับบริเฉท
ต้นทาง ก็จะได้ผลอย่างหนึ่ง แต่เมื่อเทียบกับบริเฉทต้นทาง จะเห็นว่า มีทางแก้ไขที่ดี
กว่าการใส่วงเล็บ และทำให้orroธสารใกล้เคียงต้นฉบับมากขึ้นด้วยคือ "...เพราะนางรู้ว่า
ข้าพเจ้าไม่ได้พบเมทินีคูรักของข้าพเจ้าและเป็นญาติของนาง สิ้นเวลาช้านานแล้ว..."
เป็นต้น

ตัวอย่างจากหน้า 50 -1

"Eh ! eh ! what talk is that of thine about admiration ?" she
retorted. "thou art accustomed at home to see much more skilful
players."

นางตอบว่าพูดอะไรเช่นนั้น เพราะข้าพเจ้าคงได้เคยเห็นนางงามที่เล่นคลี
ชำนาญยอดเยี่ยมกว่านางในเมืองของข้าพเจ้ามาแล้วมากต่อมาก

วิเคราะห์:

ในที่นี้ขอให้สังเกตการใช้คำสรรพนาม "นาง"
(ประเด็นการเปลี่ยนแปลง speech ขอให้อ่านได้ข้อ 3.4.4.2.4 ข้างต้น) ข้อความ
คลุมเครือในระดับประโยค "ยอดเยี่ยมกว่านางในเมืองของข้าพเจ้า" อาจทำให้เข้าใจ
ผิดคิดว่าหมายถึง "ยอดเยี่ยมกว่าสตรีในเมืองบ้านเกิดของกามนิต" ทำให้สะดุด แต่
เมื่อพินิจเห็นว่าความหมายไม่เข้ากับบริบทของเรื่อง คือในบริบทระดับย่อหน้า ผู้อ่านที่
แม้อาจเข้าใจผิด ก็จะได้ความหมายในบริบทที่ใหญ่กว่าเป็นสำคัญ จึงเข้าใจได้ในที่สุด
ว่าในวลีนี้ "นาง" เป็นคำสรรพนามแทน "วาสิฏฐี"

ผู้วิจัยเห็นว่า การลำดับความให้เหมาะสมจะแก้
ปัญหาความคลุมเครือในระดับประโยคได้ ทำให้เนื้อความชัดเจนและราบรื่นขึ้น แต่
เป็นการแก้ไขภาษาโดยไม่เปรียบเทียบกับบริเฉทต้นทาง คือ "นางตอบว่าพูดอะไรเช่น
นั้น เพราะข้าพเจ้าคงได้เคยเห็นนางงามที่เล่นคลีชำนาญยอดเยี่ยมกว่านางมาแล้วมาก

ต่อมากที่ในเมืองของข้าพเจ้า" หรือ "นางตอบว่าพูดอะไรเช่นนั้น เพราะข้าพเจ้าคงได้เคยเห็นนางงามที่ในเมืองของข้าพเจ้ามาแล้วมากต่อมาก ที่เล่นคลีขานาญยอดเยียมกว่านาง"

ตัวอย่างจากหน้า 201

After I had thus spoken and freed my hand from the good Kolita, who covered it with kisses and tears, I walked towards the gate, and at sight of the gate-post, against which the figure of the ascetic had leaned, I thought ...

ข้าพเจ้าพูดแล้ว ก็ปลดมือออกจากโกลิต ซึ่งเขากำลังยกมือขึ้นประคองเศียรและร้องไห้ แล้วเดินออกไปทางประตูใหญ่ และเมื่อเหลือบเห็นเสาประตูก็คิดว่า...

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ผู้แปลใช้สรรพนาม "เขา" เพื่อแก้ไขความคลุมเครือว่าใคร "กำลังยกมือขึ้นประคองเศียรและร้องไห้" แต่ผู้วิจัยก็รู้สึกว่าคำนี้เป็นส่วนเกิน ทำให้ประโยคฟังแปร่งหู เพราะแม้จะไม่มีคำว่า "เขา" ผู้อ่านก็รู้ได้ว่าเป็นโกลิต ดังนี้คือ "ข้าพเจ้าพูดแล้ว ก็ปลดมือออกจากโกลิต ซึ่งกำลังยกมือขึ้นประคองเศียรและร้องไห้" ปัญหาคลุมเครือน่าจะอยู่ตรงที่ว่า โกลิตยกมือใคร ใคร "เดินออกไปทางประตูใหญ่" ใคร "เหลือบเห็นเสาประตูใหญ่" และใคร "คิด"

การแก้ไขต้องเทียบกับบริเจตต้นทางเพื่อหา "ผู้กระทำ" ให้ชัดเจนก่อน แล้วจึงแก้ไขพจนานุกรมภาษาไทย ผู้วิจัยจึงขอเสนอทางเลือกหนึ่งในการแก้ไขคือ "ข้าพเจ้าพูดแล้วก็ปลดมือออกจากโกลิต ซึ่งยกมือของข้าพเจ้าขึ้นประคองเศียรและร้องไห้ แล้วข้าพเจ้าจึงเดินออกไปทางประตูใหญ่ และเมื่อเหลือบเห็นเสาประตูก็คิดว่า..."

อย่างไรก็ดี ข้อแก้ไขของผู้วิจัย ก็ทำให้ต้องใช้คำว่า "ข้าพเจ้า" ซ้ำใกล้ ๆ กันถึงสามแห่ง แม้จะแก้ไขความคลุมเครือได้ตามที่จำเป็น เพื่อไม่ให้รู้สึกว่าเป็น "ส่วนเกิน" แต่ผลก็คือได้คำซ้ำติด ๆ กัน ยังฟังสะดุดหู ไม่ราบรื่นอยู่ดี

ตัวอย่างจากหน้า 290-1

As to who stood before me I should not have needed to inquire,
even if the Kanavera blossoms had concealed the symbol of his
terrible name - the necklace of human thumbs.

ผู้ที่ยืนอยู่ต่อหน้าฉันนี่เป็นใคร เป็นอันไม่ต้องถามถึง แม้พวกดอกยี่โถแดง
จะปกคลุมพวงมาลานั้นคนอันเป็นเครื่องหมายแห่งชื่อเขา ก็ย่อมจะเดาถูก
ว่าเป็นใคร

วิเคราะห์:

การใช้สรรพนามในตัวอย่างข้างต้น ทำให้เป็น
ภาษาไทยที่แปร่ง ถ้าแปลว่า "พวงมาลานั้นคนอันเป็นเครื่องหมายแห่งชื่อ" ผู้อ่านก็รู้ว่า
กำลังพูดถึงชื่อของ "ผู้ที่ยืนอยู่ต่อหน้าฉันนี่" เช่นเดียวกับที่เดาได้ว่า "ฉัน" คือประธาน
ของ "ย่อมจะเดาถูก" เมื่อเทียบพากย์อังกฤษ จะเห็นว่ามีคำแปลตกไป น่าจะแปลว่า
"พวงมาลานั้นคนอันเป็นเครื่องหมายแห่งชื่ออันน่าพรั่นพรึง"

นอกจากตัวอย่างข้างต้นนี้แล้ว ผู้วิจัยพบว่า
"กามนิต" พากย์ไทยใช้ภาษาอย่างดีเยี่ยมโดยตลอด ตามขนบการใช้ภาษาเป้าหมาย
จนหาที่ติได้ยาก

3.4.4.2.2 ชนิดปริจเฉท : ร้อยกรอง

ตัวอย่างจากหน้า 318-9 และ 402-3

"To be born is to die ; all-destroying, oblivion's breath holds sway;
As in gardens of Earth, flowers of Paradise fade, and pass away ""

"มีเกิดก็มีตาย ถึงแก่ความทำลายไปจนสิ้น
เหมือนกับสวนในโลก และดอกฟ้าในสวรรค์ย่อมร่วงโรยไป"

วิเคราะห์:

ใน "กามนิต" มีปริศนาชนิดร้อยกรองแทรกอยู่ (เป็นปริศนาประเภทมุ่งรูปแบบเช่นกัน) ความเป็นร้อยกรองในพากย์ต้นทางเห็นได้ชัดจากสัมผัสที่คำว่า sway และ away พากย์ไทยใกล้จะเป็นร้อยกรอง แต่คำสัมผัสไม่ครบ

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าขนบของภาษาไทย อาจนิยมให้ร้อยกรองมีสัมผัสแพรวพราวยิ่งกว่าของภาษาอังกฤษ ตามเกณฑ์ของไรส์ถือว่าบทแปลนี้ให้ผลทางสุนทรียะไม่เสมอกันกับปริศนาต้นทาง การแปลกวีนิพนธ์ย่อมไม่อาจรักษาแบบฉบับลักษณะนี้ให้เหมือนกันทุกประการ แต่การแปลร้อยกรองเป็นร้อยแก้ว ไม่ได้เป็นการแปลตามความหมายอย่างเคร่งครัด (Reiss, 2000a:38)

อนึ่ง ในพากย์ต้นทาง เครื่องหมายอัญประกาศคู่ แสดงว่าเป็นคำพูดโดยตรงของวาสิฎฐี และเครื่องหมายอัญประกาศเดี่ยว แสดงว่าวาสิฎฐีกำลังอ้างคำพูดคนอื่น (ในที่นี้คืออ้างพระพุทธพจน์) แต่ในพากย์ไทยลดเหลืออัญประกาศคู่เท่านั้น ข้อมูลภิงษา (metalinguistic information) ส่วนหนึ่งหายไป คือส่วนที่บอกว่า เป็นข้อความที่อ้างอิงคำพูดคนอื่น

ตัวอย่างจากหน้า 406-7

"Longings for a future being, filling heart and brain at death,
To the life that follows this one, will give character and breath"

"เมื่อปรารถนาภพหน้าใด ขณะจะตายจงเพ่งไว้ในใจให้แน่นแน จิตก็จะ
ไปจุติในภพ ตามลักษณะที่ปรารถนาไว้"

วิเคราะห์:

ผู้วิจัยมีความเห็นเหมือนที่แสดงไว้ในตัวอย่างก่อนหน้า จากกามนิตหน้า 318-9

ตัวอย่างจากหน้า 418 และ ข้ำในหน้า 442

"Upward to heaven's sublimest light, life presses---and decays
Know, that the future will even quench the glow of Brahma's rays."

"สูงลิ่วไปจนถึงความสว่างอันล้ำเลิศแห่งสวรรค์ มีเกิดแล้วก็มีดับ จงรู้ได้
เกิดว่า ความเป็นไปในอนาคตนั้นแล ย่อมดับเสียจนกระทั่งรัศมี
มหาพรหม"

วิเคราะห์:

กวีนิพนธ์เป็นปริศนาแห่งรูปแบบ ไร้อธิบายว่าการแปล
ร้อยกรองเป็นร้อยแก้ว ทำให้ขาดสมมูลภาพทางรูปแบบ ถือเป็นกาแปลแบบดัดแปลง
นอกจากนี้ ตัวอย่างการแปลร้อยกรองเป็นร้อยแก้ว อาจพบได้ในหน้า 102-7 ของ
"กามนิต" พากย์ไทยอีกด้วย

ตัวอย่างจากหน้า 64-5

"Thou Sorrowless One! The heart-rending cry of the stricken
maiden hear !
Thou that so fittingly 'Heartsease' art named, give peace of thy
peace to me !
Eyes of the gods are thine all-seeing blossoms ; their lips, thy
whispering leaves.
Tell me, oh ! tell, where my heart's hero wanders, where my loved
Nala waits."

• อ้าดูอโศกนี้

อยู่กลางหว่างพนา

• ชุ่มชื่นรื่นอารมณ์

ดูสุขขสนุกใจ

ศรีไสววิไลตา

เป็นสง่าแห่งแนวไพร ฯ

ลมเพยพัดระบัดใบ

เหมือนแลดูจอมภูผา ฯ

• อโคกดูแสนสุข	ช่วยดับทุกข์ด้วยสักครา
โคกเศร้าเฝ้าอรุรา	อ้ออโคกโรคซ้ำร้าย ฯ
• อโคกโยกกิ่งไหว	จงตอบไปตั้งใจหมาย
ได้เห็นพระภุชช	ผ่านมานั่งฤาอย่างไร
• พระนั้นชื่อพระนล	ผู้เรื่องรณอภิชัย
เป็นผัวนางทราวมวัย	นามนิยมทมนันตี ฯ”

- พระราชนิพนธ์พระนลคำหลวง สรรคที่ ๑๒

วิเคราะห์:

บทร้อยกรองในหน้า 64-5 ตัวละครผู้เล่าเรื่อง คือ กามนิต กล่าวว่าเป็นถ้อยคำของนางทมนันตี และเล่าว่าวาสิฏฐียกร้อยกรองบทนี้ขึ้นมากล่าว ในพากย์ไทย ผู้แปลได้อัญเชิญบทแปลร้อยกรองพระราชนิพนธ์พระนล คำหลวงสรรคที่ 12 ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ฯ มาอ้างไว้

ไรส์กล่าวว่า ร้อยกรองต้องแปลเป็นร้อยกรอง (Reiss, 2000a:38) แต่ความแตกต่างของโครงสร้างภาษา ย่อมทำให้ไม่อาจรักษารูปแบบต้นลักษณะไว้ได้ แต่ปริจเฉทเป้าหมายก็ยังรักษาความเป็นร้อยกรองไว้ ผู้วิจัยรู้สึกว่าจะให้ผลทางสุนทรียะในภาษาเป้าหมายได้เทียบเท่ากับในภาษาต้นทาง ตามเกณฑ์ของไรส์จึงน่าจะถือว่ามีสมมูลภาพด้าน “ผลทางสุนทรียะ” อย่างพอเพียงแล้ว

อย่างไรก็ดี ผู้แปลอัญเชิญบทพระราชนิพนธ์แปลเสมือนเป็นบทพระราชนิพนธ์แรกเริ่ม และอ้างแหล่งที่มาไว้ว่า “พระราชนิพนธ์พระนล คำหลวง สรรคที่ ๑๒” ข้อความนี้เป็น metacommunication ประเภทอ้างอิงถึงปริจเฉท เป็น paratextual device ที่แทรกอยู่ในปริจเฉท วิธีที่ผู้ส่งสาร (ผู้แปล/บรรณาธิการ) บ่งชี้ว่าเป็น paratext /metacommunication คือผู้ส่งสารเลือกใช้แบบตัวอักษร (Font) สำหรับข้อความนี้แตกต่างจากเนื้อความส่วนอื่น ๆ ของปริจเฉทเรื่อง “กามนิต” พากย์ไทย และผู้ส่งสารอาจเลือกใช้ขนาดพอยต์อักษร (point size) แตกต่างด้วยก็ได้¹ ไม่ว่า

¹ ตัวพิมพ์ (type) ที่มีขนาดพอยต์หรือขนาดตัวพิมพ์ (point size) เดียวกัน แต่แบบอักษร (font) ต่างกันนั้น แม้จะมีขนาดพอยต์ (point size) เท่ากันก็อาจจะมีขนาดต่างกันอยู่แล้ว เพราะต่างชุดกัน

อย่างไรก็ตาม ผลก็คือตัวอักษรเป็นคนละแบบและมีขนาดเล็กกว่าตัวอักษรทั้งหมดที่ใช้ เป็นหลักในปริจเฉทเรื่องกามนิตพากย์ไทย จึงบ่งชี้ข้อความให้แตกต่างจากข้อความที่อยู่โดยรอบ

การที่ผู้แปลใส่ข้อความอ้างอิงระบุที่มาของร้อยกรอง ทำให้อ่านสะดุด ไม่ราบรื่นเหมือนในพากย์ต้นทาง ขณะที่ผู้อ่านพากย์ต้นทางได้ยินเสียง กามนิตบรรยายความ ตามด้วยเสียงของวาสิฎฐีเอ่ยคำร้อยกรอง แล้วต่อด้วยเสียง บรรยายของกามนิต ในพากย์ไทยกลับมี "เสียงแทรก" เสนอข้อมูลที่แปลกปลอม ไม่ได้ อยู่ใน universe of discourse ของเรื่อง "กามนิต"

หากผู้แปลต้องการรักษาจรรยาบรรณ ด้วยการอ้าง แหล่งที่มาของข้อความอ้างอิง ผู้แปลก็ยังใช้เชิงอรรถได้ ซึ่งจะช่วยลดความ "ขัดจังหวะ การอ่าน" เพราะผู้อ่านอาจจะเลือกยังไม่อ่านเชิงอรรถในทันทีได้ "เสียงแทรก" ก็จะหายไป กลายเป็นเสียงที่อยู่ "นอกปริจเฉท" ที่ผู้อ่านเลือกอ่านเองเมื่อรู้สึกว่าจะสามารถทำได้ โดยสะดวกและไม่ขัดอรรถรสในการอ่าน

ผู้วิจัยไม่ประเมินคุณภาพการแปลร้อยกรองที่ยกมา อ้างข้างต้น เพราะเป็นเรื่องนอกประเด็นการวิจารณ์งานแปลเรื่อง "กามนิต" (อีกทั้ง ปริจเฉทต้นทางอาจจะมิใช่ฉบับพากย์อังกฤษที่นำมาอ้างไว้ในพากย์ต้นทาง) ประเด็นที่ พอดีจะวิจารณ์ได้คือ ความเหมาะสมที่ผู้แปลได้อัญเชิญบทพระราชนิพนธ์ดังกล่าวมาไว้ในที่นี้

ผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อในวัฒนธรรมของปริจเฉทเป้าหมาย มีการแปลปริจเฉทร้อยกรองนั้นไว้เป็นร้อยกรองเช่นกันแล้ว เป็นร้อยกรองที่ความ ไพเราะ เป็นที่ยกย่องและนิยมแพร่หลายอยู่ในสังคมของผู้อ่านเป้าหมายอยู่ก่อนแล้ว ทั้งยังแปลโดยบุคคลที่ชาวสังคมเป้าหมายเคารพสูงสุด การที่ผู้แปลอัญเชิญมาจึง เหมาะสมดี เพราะหากผู้แปลแต่งขึ้นเองใหม่ ผู้รับสารในสังคมเป้าหมายอาจจะมองว่า เป็นการบังอาจแต่งขึ้นแข่งขัน และอาจจะถือคติ ซึ่งย่อมส่งผลที่ขัดกับเจตนาของผู้ ประพันธ์ปริจเฉทต้นทาง

สรุปว่า คำแปลนี้ให้ผลทางสุนทรียะที่สมมูลพอเพียง กับปริจเฉทต้นทาง รักษารูปแบบที่สมนัยกัน (Reiss 2000a:38) แต่การแทรกข้อความ แปลกปลอมในปริจเฉท (คือข้อความอ้างอิงที่มา) ทำให้อ่านสะดุด เพราะมีรูปลักษณ์ แตกต่างจากข้อความที่แวดล้อม มีอรรถสสารเป็นเรื่องนอก universe of discourse ของ

“กามนิต” ไรส์กล่าวว่า การแทรกเชิงอรรถทำให้อ่านสะดุด (อ้างแล้ว:77) แต่ในกรณีนี้ การใช้เชิงอรรถน่าจะเป็นทางเลือกที่ดีกว่า

3.4.4.2.3 เครื่องหมายวรรคตอน

การใช้เครื่องหมายวรรคตอน แตกต่างกันไปตามระบบและชนบการใช้ภาษา แต่การเปลี่ยนแปลงนี้มีน้อยและไม่มีผลกระทบต่อทางสุนทรียะหรือกระทบต่อการสื่อความหมายอย่างสำคัญแต่ประการใด ตัวอย่างเช่น มหัตถสัญญา (paragraph) แรกของแต่ละบทในปริจเฉทต้นทาง ไม่มีการย่อหน้า (indentation) แต่ในปริจเฉทเป้าหมายมีการย่อหน้า (indentation) ทุกครั้ง

มหัตถสัญญา (paragraph) ในปริจเฉทเป้าหมาย ไม่ตรงกับของปริจเฉทต้นทาง เพราะความแตกต่างของโครงสร้างทางภาษาทำให้การเรียงลำดับความในวลี อนุพากย์ และประโยคแตกต่างกัน ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างของย่อหน้า ดังนั้น ผู้แปลจึงต้องปรับย่อหน้าใหม่ให้เหมาะสม

นอกจากนี้ ผู้แปลยังได้ละหรือเปลี่ยนเครื่องหมายวรรคตอน เช่น เครื่องหมายอัฒภาค (;) เครื่องหมายจุลภาค (,) เครื่องหมายยัติภังค์ (-) เป็นต้น ซึ่งภาษาไทยไม่นิยมใช้ นอกจากจำเป็น

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ผู้แปลตระหนักดีว่าเครื่องหมายวรรคตอนเหล่านี้มาจากภาษาอังกฤษ ภาษาไทยไม่นิยมใช้นอกจากจำเป็น จึงได้ละหรือตัดแปลงให้เหมาะสมตามระบบและชนบของภาษาไทย กรณาดูตัวอย่างในข้อ 3.4.4.2.4 จะเห็นว่ามีกรละเครื่องหมาย ปริศนี ยัติภังค์ เป็นต้น

อนึ่ง แม้ในข้อ 3.4.4.2.4 ข้างล่างนี้จะไม่ได้ยกตัวอย่างที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงย่อหน้า แต่ในงานแปล “กามนิต” พากย์ไทย มีการเปลี่ยนแปลงย่อหน้าโดยตลอด แทบทุกหน้า อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระดับประโยค ส่งผลต่อการลำดับความและความต่อเนื่อง กระทั่งขึ้นถึงระดับย่อหน้า

“ย่อหน้า” หมายถึง paragraph ก็ได้ หรือ indentation ก็ได้ แต่ “มหัตถสัญญา” หมายถึง paragraph เท่านั้น (ยกเว้นศัพท์ทางกฎหมายแปล “วรรค” ว่า paragraph) (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525, 2539:668, 754; หลักเกณฑ์การใช้เครื่องหมายวรรคตอนและเครื่องหมายอื่น ๆ, 2530:40)

จึงต้องปรับแบ่งใหม่ รวบเข้าด้วยกันบ้าง แยกออกใหม่บ้าง ตามสมควรแก่การวางโครงสร้างระดับย่อหน้าในปริศนาคำหมาย

ตัวอย่างจากหน้า 180-1

Just as little did I let them know the reason for this arrangement,
because one should never give reasons to women.

...และโบราณท่านว่า 'บุคคลอย่าพึงให้เหตุผลแก่สตรี' ข้าพเจ้าจึงไม่อธิบายเหตุผลเรื่องที่เขาย้ายไป

วิเคราะห์:

ในพากย์ไทยเติมเครื่องหมายอัฒภาคเดี่ยวเพื่อ
บ่งชี้ว่ากำลังอ้างสุภาษิตโบราณ

ตัวอย่างจากหน้า 78-9

..., had brought herself and this young man—pointing to
Somadatta—...

...นางกับชายหนุ่มคนนี้ (ชี้ไปทางโสมทัตต์) จึงอุตส่าห์พากันมา...

วิเคราะห์:

เปลี่ยนเป็นเครื่องหมายวรรคตอนที่คนไทยคุ้นเคย ผู้
วิจัยเห็นว่า หากเกรงว่าคนไทยจะไม่คุ้น ก็ละเครื่องหมายวรรคตอน และใช้วิธีอธิบาย
ด้วยคำพูดได้ เช่น "นางกับชายหนุ่มคนนี้ เมื่อนี้กล่าวพลางก็ชี้ไปทางโสมทัตต์ จึง
อุตส่าห์พากันมา"

3.4.4.2.4 การเปลี่ยนแปลงเลขนอกเลขใน (speech)

การที่ผู้แปลได้เปลี่ยนแปลงวิธีพูด จากการกล่าวโดยตรง (direct speech - เลขใน) ไปเป็นการกล่าวโดยอ้อม (indirect speech - เลขนอก)

ทำให้วัจนลีลาเปลี่ยนไป ลดความซับซ้อนของการเล่าลง ลดมุมมอง ทำให้ลีลาการดำเนินเรื่อง และอรรถรสเปลี่ยนไป ทำให้มีการสูญหาย (loss) ขึ้น

ตัวอย่างจากหน้า 50-53

To which I replied that she owed me no thanks as I had at the very most but made good my own default, and, as she did not seem to understand what I meant by that, I ventured to remind her of the meeting of our eyes and of the ensuing confusion which caused her to fail in her stroke so that the ball flew away. But she reddened violently and absolutely refused to acknowledge such a thing, -- what should have confused her in that ?

"I imagine," I answered "that from my eyes, which must have rivalled flowers in full blossom then, such a sweet odour of admiration streamed forth that for a moment thou wast stupefied and so thy hand went beside the ball."

"Eh ! eh ! what talk is that of thine about admiration ?" she retorted. "thou art accustomed at home to see much more skilful players."

From which remark I gathered with satisfaction that I had been talked of and that the words I had used to Somadatta had been accurately repeated. But I grew hot and then cold at the thought that I had spoken almost slightly, and I hastened to assure her that there was not one word of truth in my statement, and that I had only spoken so in order not to betray my precious secret to my friend. But she wouldn't believe that, or made as if she didn't, and, in speaking of it, I happily forgot my bashfulness, grew passionately eager to convince her, and told her now, at sight of her, the Love God had rained his flower darts upon me. "I was convinced," I said, "that in a former existence she had been my wife—whence otherwise could such a sudden and irresistible love have arisen ? But if that were so, then she must not less have

recognised in me her former husband, and a like love must have sprung up in her breast also."

...ข้าพเจ้าตอบคำแสดงว่านางไม่จำเป็นต้องขอบคุณ เพราะที่ได้กระทำไปแล้วนั้น ก็เพื่อใช้โทษในความผิด

ข้าพเจ้าสังเกตว่านางยังไม่เข้าใจความหมายในคำพูดของข้าพเจ้า จึงหาญอธิบายว่า เพราะด้วยประสบตากัน จึงทำให้นางตีลูกคลีพลาด กระเด็นออกมานอกเวที อันเป็นความผิดของข้าพเจ้าแท้ ๆ นางมีพักตร์แดงด้วยโลหิตขึ้น ไม่ยอมรับในข้อที่ว่าข้าพเจ้าได้ทำความผิด เพราะข้อนั้นหาเป็นเหตุให้นางตีลูกคลีพลาดไม่

ข้าพเจ้าตอบว่า ข้าพเจ้าเข้าใจว่าดวงตาของตนที่เพ่งดูความงามและความชำนาญของนางด้วยอาการตะลึง บางทีจะเป็นเหตุให้ลูกคลีกระดอนออกมานอกเวที นางตอบว่าพูดอะไรเช่นนั้น เพราะข้าพเจ้าคงได้เคยเห็นนางงามที่เล่นคลีชำนาญยอดเยี่ยมกว่านางที่ในเมืองของข้าพเจ้ามาแล้วมากต่อมาก

ตามที่นางกล่าวนี้ แสดงว่าถ้อยคำของข้าพเจ้าที่กล่าวแก่โสมทัตต์ได้รัวมาเข้าหูนางแล้ว เมื่อนึกถึงที่ได้พูดไว้ว่า นางที่ชำนาญเล่นคลีในเมืองข้าพเจ้ามีถมไป อันเป็นวาจาที่ขมอยู่สักหน่อย ทำให้รู้สึกสะท้านร้อนสะท้านหนาว ต้องรีบแก้ตัวรับรองว่า ถ้อยคำที่ได้กล่าวไว้กับโสมทัตต์นั้นไม่เป็นความจริงแม้แต่น้อย ที่พูดออกไปเช่นนั้น ก็ด้วยไม่อยากจะให้โสมทัตต์ทราบความจริงในใจข้าพเจ้า ข้อแก้ตัวนี้ นางไม่เชื่อหรือแกล้งไม่เชื่อ ข้าพเจ้าในเวลานั้นหายอุจแล้ว พลอยปากแสดงความรักใหญ่ ได้บอกว่าในวันแรกที่ได้เห็น ดวงใจราวด้วยต้องศรดอกไม้ของกามเทพแผลงมาดังท่าฝน ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่าเราทั้งสองคน มีบุพเพสันนิวาสด้วยกันมาในชาติก่อน ความรู้สึกแต่วันแรกที่พบกัน จึงเป็นได้ถึงเพียงนี้

วิเคราะห์

ปริศนภาพกยต์ันทางมีการเปลี่ยนแปลง "ฉาก" และมี "เสียง" หลายเสียง แต่ภาพกยต์เป้าหมายมีเสียงเดียว ฉากเดียว

ภาพและเสียงในบริบทต้นทาง :-

ย่อหน้าแรก เป็นเสียงกามนิตเล่าถวายพระพุทธเจ้า ภาพที่ผู้อ่านนึกเห็นอาจเป็นภาพกามนิตเล่า หรือภาพกามนิตตามเหตุการณ์ เช่น กามนิตกับวาสิฏฐีบนลานอโศก โดยมีเสียงกามนิตเล่าบรรยาย

ย่อหน้าที่สอง เป็นการย้อนเวลา เป็นเสียงกามนิตพูดโดยตรงกับวาสิฏฐี เวลากลางคืน (ในอดีต) ทำให้เห็นเป็นภาพกามนิตพูดกับวาสิฏฐีอยู่บนลานอโศก ทั้งหมดนี้มีกามนิตบรรยายอยู่เบื้องหลัง คือวลีว่า "I answered" เป็นเสียงกามนิตจากปากกามนิตกล่าวแก่พระพุทธเจ้า

ย่อหน้าที่สาม เป็นเสียงวาสิฏฐี (ผ่านปากกามนิต) พูดกับกามนิต ในเวลากลางคืน (ในอดีต) ทำให้เห็นเป็นภาพกามนิตพูดกับวาสิฏฐีอยู่บนลานอโศก ทั้งหมดนี้มีกามนิตบรรยายอยู่เบื้องหลัง คือวลีว่า "she retorted" เป็นคำของกามนิต เล่าจากปากกามนิต เล่าถวายพระพุทธเจ้า กล่าวถึงวาสิฏฐี

ย่อหน้าที่สี่ เวลาปัจจุบัน เป็นเสียงกามนิตเล่าถวายพระพุทธเจ้า ภาพที่ผู้อ่านนึกเห็นอาจเป็นภาพตามเหตุการณ์ คือภาพกามนิตกับวาสิฏฐีบนลานอโศก มีเสียงกามนิตบรรยาย

ข้อความในเครื่องหมายคำพูดตอนท้ายย่อหน้าที่สี่ เป็นเสียงของกามนิต ในเวลาปัจจุบันที่เล่าเรื่อง เป็นภาพกามนิตนั่งเล่าเรื่องถวายพระพุทธเจ้าในยามราตรี ณ ห้องโถงบ้านช่างปั้นหม้อ แต่วิธีเล่าก็ทำอย่างประหลาด คือใช้ว่า "I said" ราวกับว่ากามนิตกำลังเล่าเรื่องถวายพระพุทธเจ้า ทั้งที่เป็นข้อความเลขใน (direct speech) คือกามนิตกำลังพูดกับพระพุทธเจ้าโดยตรง พูดถึงวาสิฏฐี

ภาพและเสียงในกามนิตพากย์ไทย:-

ในพากย์ไทยเสียงวาสิฏฐีพูดโดยตรง เป็นเลขใน (direct speech) (ผ่านปากกามนิต) หายไปกลายเป็นเสียงกามนิตเล่าว่าวาสิฏฐีพูดว่าอย่างไร กลายเป็นข้อความเลขนอก (indirect speech)

เรื่องราวทั้งหมดของตัวอย่างข้างต้นในพากย์ไทย เป็นการเล่าเรื่องผ่านปากกามนิตทั้งสิ้น ภาพที่อาจเกิดขึ้นในใจของผู้อ่าน คือภาพตามที กามนิตบรรยาย แต่ไม่มีภาพในห้องโถงบ้านช่างปั้นหม้อเลย ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยน

speech (รวมทั้งการตัดประโยคสุดท้ายไป) ทำให้รูปแบบซับซ้อนของปริศนาลดลง
 อรรถรสเปลี่ยนไป ความหลากหลายของเสียง ภาพ สถานที่ และมุมมอง ลดลง
 นอกจากนี้ ยังมีการละข้อความประโยคสุดท้ายไป
 โดยไม่มีเหตุผลสมควร เพราะไม่มีปัญหาด้านวัฒนธรรมหรือคติความเชื่อทางศาสนา
 สรุปว่า ตามเกณฑ์ของไรส์ ถือว่าบทแปลนี้บกพร่อง
 สมมูลภาพด้านรูปแบบ (และด้านอรรถรสด้วยเพราะละประโยคสุดท้ายไป)

ตัวอย่างจากหน้า 66-67

For it is written in the golden Book of Love: 'Saffron yellow,
 affection it is called, when it attracts attention, indeed, but,
 notwithstanding, later fades away ; scarlet, however, when it does
 not later fade but becomes only too apparent.' "

เพราะสีเหลืองหญ้าฝรั่นคือความรัก เห็นได้ง่าย แต่ว่าตกจางเร็ว ส่วนสีแดงชาด ถ้าสีไม่ตกก็เป็นสิ่งที่แลเห็นได้ง่ายในตัว"

วิเคราะห์:

เครื่องหมายอัฒภาคเป็นการสื่อสาร ว่าข้อความ
 นั้น ๆ เป็นการอ้างอิงถึงคำของผู้อื่น แต่ในพากย์ไทยเครื่องหมายนี้หายไป ทำให้ผู้อ่าน
 เข้าใจผิดว่าเป็นคำพูดที่ตัวละคร (โสมทัตต์) คิดขึ้นเอง

3.4.5 ประเมินสมมูลภาพด้านอรรถรส

โดยส่วนใหญ่แล้ว ผู้แปลได้ถ่ายทอดอรรถรสจากปริศนาศัพท์
 ต้นทางมาสู่ปริศนาศัพท์เป้าหมายได้ครบถ้วนเป็นส่วนใหญ่ สามารถสื่ออรรถรสได้ตรงกัน
 กับปริศนาศัพท์ต้นทาง ด้วยสำนวนภาษาที่สละสลวย มียกเว้นบ้างเพียงบางช่วงบางบท

ผู้แปลได้ละความ ต่อเติมเสริมความ ดัดแปลงข้อความ
 ตลอดจนได้แปลผิดพลาดและสลับกัน เพราะความสับสนในการอ่านปริศนาศัพท์ต้นทาง
 บ้าง และเพราะความเข้าใจภาษาต้นทางผิดพลาด

ผู้วิจัยพบว่าผู้แปลละความหลายตอน (ทำให้ขาดสมมูลภาพด้านอรรถสาร) ด้วยเหตุผลทางวจนลีลา (ทำให้ขาดความสมนัยทางรูปแบบ) คือผู้แปลมุ่งเพื่อปรับปรุงการดำเนินเรื่องให้กระชับขึ้น ไม่เยิ่นเย้อ

3.4.5.1 ความพลั้งพลาด

ความพลั้งพลาดในการอ่านต้นฉบับ อาจจะเป็นเนื่องจากผู้แปลสายตาฝ้า ทำให้อ่านข้อความในบริเฉตต้นทางผิดพลาดไป ทำให้สมมูลภาพด้านอรรถสารต้องบกพร่องไป คือแปลผิดเพราะอ่านต้นฉบับผิดพลาด แปลลักลั่น ตกหล่น (ผู้แปลไม่เจตนา) การตรวจทานต้นฉบับพลั้งพลาด

ตัวอย่างจากกามนิต หน้า 40-41

It is certainly he whom we name the Invisible.

คงเป็นเทพองค์ที่มีสมญาว่า 'ไม่แพ้ใคร'

วิเคราะห์:

ต้นฉบับพากย์อังกฤษที่ผู้แปลใช้อาจมีการพิมพ์ผิดพลาด (typological error) ก็เป็นไปได้ เพราะไม่มีระบุไว้ที่ใดเลยว่าผู้แปลใช้ต้นฉบับที่พิมพ์ครั้งใด ผู้ประเมินจึงไม่อาจมั่นใจได้

แต่ถ้าหากผู้แปลใช้ต้นฉบับตรงกับที่ผู้ประเมินใช้ ก็จึงจะกล่าวได้ว่าผู้แปลอ่านบริเฉตต้นทางพลาดไป เห็น Invisible (อนงค์) เป็น Invincible แต่ความพลาดเพราะพลั้งพลาดนี้พบเพียงจุดเดียวทั้งเล่ม และเป็นจุดที่บรรณาธิการแปลน่าจะช่วยแก้ไขได้

ความพลั้งพลาดอาจทำให้มีคำแปลที่ลักลั่น แต่ผู้ประเมินไม่อาจพบหรือตรวจสอบได้ หากไม่เปรียบเทียบกับบริเฉตต้นทาง ตัวอย่างจากเรื่อง "กามนิต" ได้แก่ การแปลคำว่า blue ซึ่งผู้แปลเลือกใช้คำโบราณว่า "สีเขียว" ดังในตัวอย่างต่อไปนี้

...ซึ่งในที่นี้คือบ้านตั้งอยู่ในบริเวณสวน มีช่องไม้ให้ลอดแลเห็นฝาผนังของ
บ้านเป็นสีเขียว

ตัวอย่างจากหน้า 22-23

...the blue waves of the Jumna have rolled onward ....

...แม่น้ำยมุนาอันสีเขียวไหลเป็นลูกกระลอกกลดหล่น....

ตัวอย่างจากหน้า 22-23

Blue and yellow, Warrior and Brahman...

เขียวและเหลือง ได้แก่กษัตริย์และพราหมณ์ ...

ตัวอย่างจากหน้า 24-25

Columns of smoke, dark red brown from the temple courts above,
light blue from the funeral pyres on the banks below, rose straight
into the air; ...

ควันไฟสีดำแดงพลุ่ง ๆ ขึ้นจากลานเทวสถาน ถัดลงไปข้างล่างริมฝั่งน้ำ
เห็นควันสีเขียวอ่อนลอยขึ้นมาจากอสุภที่กำลังเผา..

วิเคราะห์:

บทความชื่อ "เรื่องของสี" ในหนังสือ "วรรณกรรมของ
เสฐียรโกเศศ" มีข้อความเรื่องสี blue และสีเขียว สรุปได้ดังนี้คือ (เสฐียรโกเศศ
2515:241-5)

สี prussian blue คือสีเขียวแท้ เรียกว่าสีครามหรือ
ขาบ(อ่อน)

สี ultramarine blue คือสีเขียวครามหรือสีขาบอม
แดงน้อย เรียกว่าสีครามแก่ สามัญเรียกว่า สีน้ำเงินแก่, สีกรมท่า

สี blue green เรียกว่าสีเขียวใบแค สามัญเรียกสี
เขียวแก่, สีสมอ, สีมหาดไทย

สี light green เรียกว่าสีเขียวยอ่อน สามัญเรียกเขียว
ก้านมะลิ เขียวไข่กา เขียวนวล เขียวก้านตอง สุดแต่กระเดียดไปทางสีครามหรือสีเหลือง
มาก

สี yellow green เรียกว่าสีไพล

อนึ่งท่านเสฐียรโกเศศสันนิษฐานว่า ที่เรียกสีคราม
เป็นสามัญว่าน้ำเงิน อาจจะได้จากคำจีนว่า หน้าหงั้น (หน้าแปลว่าคราม หงั้นแปลว่าสี)
และคำว่า "สีน้ำเงิน" นี้คงเกิดขึ้นมาไม่นานนัก เพราะท่านไม่เคยพบคำนี้ในหนังสือเก่า
(เสฐียรโกเศศ 2515: 219) ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่าในงานแปลเรื่อง "กามนิด"
ผู้แปลเลือกใช้คำเก่า เรียกสี blue เราจะพบ "คำเก่า" เช่นนี้ได้ในสำนวนเก่า ๆ เช่น สูด
หล้าฟ้าเขียว เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยพบคำแปลลึกลับอยู่ในภาคสวรรค์

คือ

ตัวอย่างจากหน้า 256-257:

"Thou art able now, if thou dost but desire it," answered his
neighbour in blue to whom the last question was addressed

อนึ่ง ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า การที่ภาษาอังกฤษใช้คำว่า blue แต่ไทยใช้ว่าเขียว จะเห็นได้
จากถ้อยคำและสำนวนต่าง ๆ ที่น่าสังเกตต่อไปนี้ เช่น black and blue - ฟกช้ำดำเขียว, He is
blue beard - เคราเขียว เป็นต้น

ตัวอย่างจากหน้า 256-257:

"Thou art able now, if thou dost but desire it," answered his neighbour in blue to whom the last question was addressed.

เสียงเทวดาเครื่องน้ำเงินที่เคยพูดกัน บอกว่า "เป็นอยู่แล้วนี่ ถ้าท่าน
ผู้เฒ่าทุกขั้ปรารถนาก็สำเร็จผล"

ตัวอย่างจากหน้า 496

And the darkness of universal night began to appear as a delicate blue that became ever darker.

ครั้นแล้ว ความมืดแห่งวิศวราตรีก็ปรากฏมี เป็นสีน้ำเงินอันงาม แล้วก็เข้ม
ขึ้นทุกที

วิเคราะห์

อนึ่ง ความลึกลับดังกล่าว อาจเป็นวิธีการของผู้แปล
ที่มุ่งแยกแยะความแตกต่างระหว่างโลกมนุษย์และโลกสวรรค์ ก็เป็นได้ เพราะวจนลีลา
ของทั้งสองภาคนั้นแตกต่างกัน ผู้แปลจึงอาจจงใจเลือกใช้คำศัพท์ให้ต่างกันด้วยก็ได้

การใช้ว่า สีเขียว อาจเป็นการแปลโดยคำนึงถึงปัจจัย
ด้านเวลา (ดูข้อ 3.4.6.3 ของบทนี้) คือเลือกใช้ "คำเก่า" เพื่อสะท้อนยุคสมัยโบราณ แต่
ในภาคสวรรค์นั้นอยู่นอกกาลเวลา จึงไม่ได้ใช้ "คำเก่า"

นอกจากนี้ มีการแปลตกหล่น ดังต่อไปนี้คือ

ตัวอย่างจากหน้า 14-15 (ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

But the Blessed One went on his way, and as he did so he recalled his own words: "As weeping, in the Order of the Holy,

shall singing be looked on ; as madness, in the Order of the Holy,
 shall dancing be looked on ; as childish, in the Order of the Holy,
 shall unseemly showing of teeth, shall laughter, be looked on. All-
 sufficing, for ye who in truth are enraptured, be the smile of the
 smiling eyes."

แต่พระตถาคตเจ้าเสด็จผ่านเลยบ้านนั้นไปเสีย และในระวางที่เสด็จเลย
 มานั้นทรงระลึกถึงถ้อยคำของพระองค์ที่เคยตรัสคือ "ถ้าจะดูโคกาดูรใน
 หมู่งสงฆ์ ก็ในการร้องขับทำเพลง ถ้าจะดูความบ้าในหมู่งสงฆ์ ก็ในการ
 เต็นรำ ถ้าจะดูความเป็นเด็กในหมู่งสงฆ์ ก็ในอาการยิงฟันหัวเราะ"

วิเคราะห์:

ต้นเค้าข้อความมาจากพระสูตรตันตปิฎก อังคุตตร
 นิกาย ติกนิบาต ตติยป็นณาสกั วรรคที่ 1 สัมโพธิวรรค ผู้วิจัยไม่สามารถหาเหตุผล
 มาอธิบายได้ ว่าเหตุใดผู้แปลจึงละความประโยคสุดท้าย ผู้วิจัยจึงถือว่าเป็นการแปล
 ตกหล่น เพราะผู้วิจัยสันนิษฐานว่าผู้แปลอาจไม่มีเจตนาละความก็ได้ อย่างไรก็ตาม เรื่อง
 นี้ก็เป็นเพียงข้อสันนิษฐานของผู้วิจัย ซึ่งไม่มีหลักฐานยืนยันแน่ชัด

ตัวอย่างจากหน้า 217

...he has obliterated the delusion of "I" and 'Mine"

...เขาได้ขจัดแล้วซึ่งอุปาทาน (ความออกกริบ?) ว่า 'ตัวเรา' และ 'ของเรา'

สุชีพ ปุณฺณานุกาภ (2539:515) ได้แปลสรุปพระพุทฺพวจนดังกล่าวจากพระสูตรตันตปิฎก
 ไว้ว่า "ทรงแสดงว่า การร้องเพลงเป็นการร้องไห้ในอริยวินัย, การพ้อนร่ำเป็นการกระทำของคนบ้า
 ในอริยวินัย, การหัวเราะจนเห็นไรฟันเกินขอบเขต เป็นการกระทำของเด็กในอริยวินัย ครั้นแล้วตรัส
 สอนให้ชักสะพาน (เลิกเด็ดขาด) ในการร้องเพลงและพ้อนร่ำ เมื่อมีความบันเทิงในธรรมก็ควรทำ
 แต่เพียงยิ้มแย้ม."

วิเคราะห์:

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าผู้แปลคงวงเล็บไว้ รอการตัดสินใจสุดท้าย ว่าแปลว่า อุปาทาน หรือ ความออกธำ หรืออาจจะเป็นการ "ถาม" ผู้ขีดภาษาว่าที่ขีดเกลาคือความท่อนี้ และใช้คำว่าอุปาทาน คำ "อุปาทาน" นี้มีความหมายเช่นนี้ใช่หรือไม่ หากผู้ขีดเกลายืนยันว่าใช่ ผู้แปลก็อาจจะคงข้อความในวงเล็บไว้ แต่ตัดเครื่องหมายปริศนีย์ออก (เหมือนกรณี "กาลิกพัลลภ" ในหน้า 21) และวงเล็บนี้หลุดรอดสายตาผู้แปล ผู้ขีดภาษา ผู้ตรวจทาน ออกมาจนเป็นฉบับตีพิมพ์ ก็เป็นไปได้

นอกจากนี้ก็ยังสันนิษฐานต่อไปได้อีกว่า (แม้ว่าข้อสันนิษฐานประการหลังนี้ ผู้วิจัยจะไม่ค่อยเชื่อถือนัก) ผู้แปลอาจจะ "ถาม" ผู้อ่าน เพราะยังไม่มั่นใจ เหมือนในกรณีเรื่องแมลงผึ้ง ที่เป็นหมายเหตุท้ายบท

3.4.5.2 เข้าใจภาษาต้นทางผิดพลาด

ผู้แปลเข้าใจความหมายของคำ โครงสร้างประโยค หรือสำนวน (idiom) ผิดพลาด ทำให้ตีความบริบทต้นทางผิดพลาด (ข้อความขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

ตัวอย่างจากกามนิทหน้า 2-3

...and the lengthening shadows cast by isolated groups of trees were bordered by a halo,...

...เงาหมู่ไม้อันโดดเดี่ยวอยู่กอดเดี่ยว ก็ยืดยาวออกมาทุกที ๆ มีขอบปริมณฑลเป็นรัศมีแห่งสีรุ้ง

วิเคราะห์:

แปลวลี "isolated groups of trees" ผิดความ เพราะหมู่ไม้ไม่ได้มีกอดเดี่ยว ที่ถูกต้องแปลว่า "...เงาหมู่ไม้ที่ขึ้นอยู่ประปรายเป็นกอ ๆ"

ตัวอย่างจากกามนิทหน้า 8-9

And still the Master stood, till at length only two structures, of all in the city before him, towered golden in the sunlight: one, the highest tower in the king's palace,

ตรัสแล้วก็ยังประทับอยู่ ณ ที่นั้น จนภูมิประเทศที่ค่อยเลือน ๆ ลงในยามเย็นคงเหลือให้เห็นเด่นชัดแต่อุตมสถานอยู่สองแห่ง ที่ต้องแสงแดดตั้งดาดด้วยทองคำ

วิเคราะห์:

ผู้วิจัยเห็นว่า And still the Master stood,... หมายถึงถึง "ประทับนิ่งอยู่ ณ ที่นั้น"

วลี to stand still หมายถึงยืนนิ่ง (without moving, motionlessly) ในที่นี้ไม่ได้หมายถึง "อย่างต่อเนื่องไป" (continually) หรือ "กระนั้น...ก็ ยัง" (yet, nevertheless.) ผู้แปลใช้คำว่า "ก็ยัง" หมายความว่า ยังคงประทับอยู่ต่อไป

ตัวอย่างจากหน้า 22-23

It was about a month after our setting out that, one glorious evening, we saw, from a palm-covered eminence, two golden bands, which, disengaging themselves from the mists on the horizon, threaded the illimitable green beneath and gradually approached each other till they became united in one broad zone.

ล่วงประมาณหนึ่งเดือน นับแต่ออกเดินทางมา เย็นวันหนึ่ง มองดูทางยอดดงดาด เห็นเป็นแถบทองขนาดใหญ่สองแถบ ดูประหนึ่งว่าคลี่คลายออกจากกันอยู่ตรงขอบฟ้า ซึ่งแลเห็นเป็นหมอกอยู่สลัว ๆ และแล่นขนานกันมาเป็นเส้นบนภูมิภาคอันเขียวชอุ่มด้วยตฤณชาติ แล้วค่อย ๆ เข้าใกล้กัน จนที่สุดรวมกันเป็นสายเดี่ยวมีขนาดกว้างใหญ่

วิเคราะห์:

วลีว่า from a palm-covered eminence หมายถึง "เนินเขาที่มีต้นตาลขึ้นคลุม" อันเป็นจุดที่กามนิตยืนอยู่และมองออกไปยังขอบฟ้า ไม่ใช่จุดที่กามนิตมองไปเห็น

คำว่า palm ที่แปลว่า ต้นตาล (sugar palm) ในที่นี้ผู้วิจัยเห็นว่าแปลได้เหมาะสมกับภูมิประเทศตามท้องเรื่องแล้ว (ผู้แปลไม่ได้แปล palm ว่า ต้นตาล ทุกแห่งไป บางแห่งก็แปลว่า ต้นปาล์ม เช่นในหน้า 58-9 ว่า "the rustling of the palms" - "เสียงลมพัดถูกกิ่งปาล์ม")

วลี two golden bands, which, disengaging themselves from the mists on the horizon หมายถึง "แถบทองขนาดใหญ่สองแถบที่แยกตัวออกมาจากหมอกสลัวตรงของฟ้า"

ตัวอย่างจากหน้า 56-57 (ผู้วิจัยขีดเส้นใต้ข้อความ)

Thoroughly dismayed, I bowed deeply before him, while he, in a somewhat surly voice, asked what this unheard of behaviour meant. --I was to come with him at once..

ข้าพเจ้าตกใจเหลือประมาณ ออกไปต้อนรับท่าน ก็มลงเคารพอย่างสูง ส่วนท่านราชทูตพูดเป็นเสียงบังคับ ซึ่งแต่ก่อนร่อนชะโรมาข้าพเจ้าไม่เคยได้ยิน สั่งให้ข้าพเจ้าตามท่านไปทันที

วิเคราะห์:

มีข้อความเกินมากคือ "ออกไปต้อนรับท่าน"

"In a somewhat surly voice" แปลผิด วลีนี้หมายถึง "ด้วยน้ำเสียงค่อนข้างขุ่นขี้"

"...asked what this unheard of behaviour meant" แปลผิด วลีนี้หมายความว่า "ถามว่าพฤติกรรมที่ไม่เคยเห็นเยี่ยงอย่างที่ไหนมา"

ก่อนเช่นนี้ หมายความว่าอย่างไรกัน” เป็นคำถามเชิงวาทศิลป์ที่ท่านราชทูตตำหนัก
กามนิตว่ากระทำตนไม่เหมาะสม

ตัวอย่างจากหน้า 58-59

Beyond the deep shadow of the ravine, we gazed far out into
the land.

ถัดออกไปทางหุบเขาซึ่งมีดครี๋มด้วยเงาไม้ เราทั้งสองมองชมภูมิ
ประเทศที่เลยพ้นออกไปจนสุดสายตา

วิเคราะห์:

ผู้วิจัยเห็นว่า คำว่า shadow ในที่นี้น่าจะหมายถึง
“เงามีดครี๋มของหุบเขา” ไม่น่าจะหมายถึง “เงาไม้มีดครี๋ม”

ตัวอย่างจากหน้า 62-63

And perhaps, after all, Love and Faith are the only realities, merely
changing their names and forms. They are the melodies, and we,
the lutes on which they are played.

ความรักและความไว้วางใจทั้งสองประการนี้ เปรียบได้ด้วยเสียงเพลงอัน
ไพเราะแห่งพิณ ซึ่งเราทั้งสองเป็นผู้ดีด

วิเคราะห์:

ผู้วิจัยพบว่ามีคำแปลผิดความ คือ ข้อความว่า
“...and we, the lutes on which they are played.” ที่แปลไว้ว่า “ซึ่งเราทั้งสองเป็นผู้
ดีด” ที่ถูกต้องควรแปลว่า “และตัวเราเป็นดังพิณที่ไ้บรรเลง”

ตัวอย่างจากหน้า 64-65

Vasitthi took it in her hand, smiled, hallowed it with kiss, and gave it to me.

วาสิตฐิหยิบขึ้นดมยิ้มน้ำตาแล้วส่งให้ข้าพเจ้า

วิเคราะห์:

มีคำที่แปลผิดความ

To hallow หมายถึง "ทำให้ศักดิ์สิทธิ์" แต่ในที่นี้ใช้ใน ความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง "ทำให้มีค่ายิ่ง" ผู้วิจัยเสนอว่า ควรแปลว่า "ฝาก จุมพิตประทับไว้" หรือ "จุมพิตประทับไว้" เป็นต้น Kiss ในที่นี้ ผู้แปลได้แปลงไว้ให้เป็น "ดม" ผู้วิจัยเห็นว่าไม่ตรงกับความหมายที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อสารนัก แม้จะมองว่าเป็น "ภาษาท่าทาง" ที่นิยมปฏิบัติในวัฒนธรรมเป้าหมาย และสื่ออารมณ์อย่างเดียวกัน แต่ผู้วิจัยก็ยังไม่เห็นว่าเป็นต้องปรับเป็น "ดม" เพราะแม้จะใช้ว่า "จุมพิต" ก็น่าจะยังสามารถสื่อสารได้ดี แม้ว่า "ภาษาท่าทาง" นี้จะแปลกไปบ้างสำหรับวัฒนธรรมเป้าหมาย แต่ก็ไม่แปลกเกินเข้าใจได้ และเป็นการรักษาความแปลกของวัฒนธรรมต้นทางไว้ สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของไรส์ที่สนับสนุนยุทธศาสตร์โน้มน้าบริจเฉทต้นทาง

การแปล smile ว่า "ยิ้มทั้งน้ำตา" ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้แปล กำลังโยงเนื้อความตอนนี้กับประโยคที่นำมาก่อนและอยู่ติดกัน ที่บอกว่าวาสิตฐิร้องไห้ น้ำตานองแก้ม ผู้วิจัยเห็นว่าในกรณีนี้ ไม่ถือว่าแปลผิดหรือแปลเกิน เพราะผู้แปลกำลัง มองในระดับมหัตถสัญญา ไม่ได้แปลคำต่อคำ ผู้วิจัยพบว่า มีตัวอย่างอื่น ๆ อีกมากมาย ที่สนับสนุนความคิดว่า ผู้แปลถือว่าบริจเฉททั้งเรื่องเป็นหน่วยแปล

ตัวอย่างจากหน้า 256-7 คือ "Thou art able now, if thou dost but desire it," answered his neighbour in blue to whom the last question was addressed." ที่แปลไว้ว่า "เสียงเทวดาเครื่องนำเงินที่เคยพูดกัน บอกว่า "เป็นอยู่แล้วนี่ ถ้าท่านผู้มฤตทุกขปรารถนา ก็สำเร็จผล" – วิเคราะห์ว่า บริจเฉทต้นทางอ้างไปถึงประโยคติดกันและอยู่ก่อนหน้านั้นในบทเดียวกัน (บทที่ 23) แต่บริจเฉทแปลอ้างย้อนไปถึงการที่เคยพูดคุยกันมาก่อน ซึ่งเกิดขึ้นในบทก่อนหน้านี (บทที่ 22)

ตัวอย่างจากหน้า 70-71

I saw a narrow streak of light strike the wall, and also became aware that this ray was emitted from a lamp-wick, evidently fixed in a carefully opened holder, beside which a warty nose and a cunning half-closed eye were to be seen

ทันใดนั้นเห็นแสงไฟเป็นเส้นนิดไปติดอยู่ที่ผนังเห็น เหลียวดูก็เห็นเป็นแสง
ออกมาจากที่อะไรอย่างหนึ่งซึ่งใช้ต่างตะเกียง แลเห็นจมูกและนัยน์ตา
โผล่ออกมาจากผ้าคลุม

วิเคราะห์:

A cunning half-closed eye หมายถึง "ตาข้างหนึ่งที่หรืออย่างเจ้าเล่ห์" ไม่ได้หมายถึงว่าเจ้าของดวงตานั้นมีผ้าคลุมร่างอยู่ เป็นการคำแปลผิดเพราะเข้าใจภาษาต้นทางผิดพลาด

ตัวอย่างจากหน้า 148-149

... while her full hips lend to her carriage the easy majesty of the royal elephant.

เอวเหมาะเจาะไม่อวบเกิน เวลาขี่เดินคล่องแคล่ว มีสง่าเสมอข้างทรง

วิเคราะห์:

วลีว่า full hips หมายถึง "สะโพกผาย" ซึ่งส่งผลต่อลีลาท่าทางเดิน จึงน่าจะแปลว่า "สะโพกผายกลมกลิ้ง จึงเอียงอย่างลีลางามสง่าดังข้างทรง"

3.4.5.3 การละความ

นอกจากการแปลตกหล่นเพราะพลังพลาดแล้ว เราอาจจะพบว่าผู้แปลจงใจละความ ทำให้สมมูลภาพด้านอรรถสสารพร่องไป ไรส์เห็นว่าไม่สมควรละความ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีบริจเฉทมุ่งรูปแบบ นอกจากนี้จะมีเหตุผลจำเป็นทางภาษา วัฒนธรรม หรือคติศาสนา

การละความ ซึ่งมีได้เกิดจากความจำเป็นทางระบบ ภาษา ศาสนา หรือวัฒนธรรม อาจเกิดเพราะผู้แปลต้องการปรับปรุงวจนลีลาของบริจเฉทต้นทาง ส่งผลให้ความสมนัยด้านรูปแบบพร่องไป และทำให้อรรถสสารพร่องไปด้วยโดยปริยาย (หรืออาจจะมุ่งปรับปรุงอรรถสสารตามอำเภอใจของผู้แปล) เนื้อหาในข้อ 3.4.5.3 (ประเมินสมมูลภาพทางอรรถสสาร-การละความ) จึงสัมพันธ์กับในข้อ 3.4.4.1 (ประเมินความสมนัยด้านรูปแบบ-วจนลีลา) ที่กล่าวมาแล้ว และตัวอย่างในทั้งสองข้อต่างก็ใช้แทนกันได้ในระดับหนึ่ง

ตัวอย่างจากหน้า 8-9

Finally, even the pinnacles of the towers slipped down into the rising sea of shadow and were lost to view, and only the cone of golden umbrellas¹ which, rising one above another, crowned the dome of the temple yet glowed, suspended as it were in mid-air, a veritable symbol of the "royal city,"² flashing and sparkling as the red glow deepened against the dark-blue background of the lofty tree-tops.

---

1. The golden umbrella is the emblem of royalty.

2. Rajagriha = "royal city," now Rajgir, ten miles south-east of Patna.

การแปลตกหล่นเพราะพลังพลาด (ดู 3.4.5.1) ไม่ถือว่าละความ เพราะผู้แปลไม่มีเจตนา

บัดเดียวใจยอดปราสาทและยอดหลังคาเทวสถานก็เลื่อนหายเข้าสู่ความ
มืดแห่งสายัณห์หลนธยา

วิจารณ์:

ผู้แปลละข้อความส่วนใหญ่ของประโยคไป ผู้วิจัยไม่
พบว่าผู้แปลมีเหตุผลทางความเชื่อหรือวัฒนธรรมสนับสนุนให้ละความดังกล่าว จึงถือ
ว่าเป็นการละความตามอำเภอใจ และไม่เหมาะสม การละความท่อนดังกล่าว ทำให้
ต้องละข้อความในเชิงอรรถ (ซึ่งเป็นการเจงนัยทางวัฒนธรรม) ไปด้วยโดยปริยาย

ตัวอย่างจากหน้า 99

... I must repeat to thee the most famous passage from his
"Commentary on the Ancient Kali-Sutras, the Esoteric Doctrine of
the Thieves" ¹ –a commentary of all but canonical importance.

1. With regard to the style of the Indian Sutras and their connection
with the next chapter, see the note at the end of this book.

...จะขอสาธยายข้อความบางตอน ซึ่งเป็นอรรถกถาแก้กาลีสูตรของ
โบราณ อันเป็นรหัสลัทธิของพวกเขาใจ และเป็นอรรถกถาที่สำคัญที่สุด

[พากย์ไทยละเชิงอรรถ]

วิเคราะห์:

การละความในเชิงอรรถตามตัวอย่างข้างต้น สืบเนื่อง
จากการละหมายเหตุของผู้ประพันธ์ที่ทำยบท ที่เป็นการสื่อสารจากผู้ประพันธ์ในฐานะ
ผู้ประพันธ์ (คาร์ล เจลลิรูป) มิใช่ในฐานะผู้เล่า (narrator) เรื่องกามนิต เป็นการสื่อสาร
metacommunication ที่ผู้อ่านพากย์ไทยไม่ได้รับ ในทัศนะของไรส์ ถือว่าการละความ
ดังกล่าวทำให้สมมุติภาพบกพร่อง

ตัวอย่างอื่น ๆ เรื่องการละความ

ตัวอย่างอื่น ๆ เรื่องการละความเพื่อเปลี่ยนนอรรถสาร (อาจจะเพราะผู้แปลมุ่งเปลี่ยนวจนลีลาให้กระชับขึ้น) อาจพบได้ในหลาย ๆ ตอน ของ "กามนิต" พากย์ไทย ยกตัวอย่างเช่นในหน้า 52, 60, 62, 64, 70, 98-9, 100-9, 126, 134, 140, 236, 312, 314, 378, 382, 388-403, 410-5, 438, 444, 476, 492 เป็นต้น และผู้แปลไม่แปลหมายเหตุผู้ประพันธ์ในหน้า 506

ตัวอย่างดังกล่าวนี้ ไม่เกี่ยวกับเหตุผลทางภาษา ไม่เกี่ยวกับเหตุผลด้านความเชื่อทางศาสนา ไม่เกี่ยวกับเหตุผลทางวัฒนธรรม

นอกจากการละความแล้ว ผู้แปลเรื่อง "กามนิต" ยังใช้วิธีการแปลแบบรวบความ (ซึ่งอาจถือว่าการละความอย่างหนึ่ง) เพื่อปรับปรุงลีลาการประพันธ์ให้กระชับขึ้น ซึ่งวิธีถือว่ามีสมควรทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริจเจท มุ่งรูปแบบ

3.4.5.4 การต่อเติมเสริมความ

การต่อเติมเสริมความ โดยไม่เกี่ยวกับเหตุผลทางภาษา วัฒนธรรม หรือคติทางศาสนา แต่อาจเป็นการ "ปรับปรุง" บทประพันธ์ต้นทาง ซึ่งตามเกณฑ์ของวิธีถือว่าเป็นสิ่งไม่สมควรทำ

ผู้วิจัยไม่พบการต่อเติมเสริมความ ยกเว้นที่จำเป็น ด้วยเหตุผลทางภาษาหรือไวยากรณ์ (ดังที่อธิบายไว้แล้วในข้อ 3.4.4.2) หรือที่ต้องดัดแปลงด้วยเหตุผลทางอุดมคติ ศาสนา และทางวัฒนธรรม ทำให้มีการต่อเติมอยู่ประปราย และมีสองแห่งที่ต่อเติมยืดยาว คือตอนปรินิพพานและตอนที่เกี่ยวกับองคุลิมาล (ดังที่อธิบายไว้ในหัวข้อ 3.4.7.2.)

นอกจากนี้ ยังมีการต่อเติมข้อความที่คั่นระหว่างบท (ตัวอย่างจากหน้า 249) และข้อความส่งท้ายเรื่อง (ตัวอย่างจากหน้า 2๘๖๘) ซึ่งตามเกณฑ์ของวิธีถือว่ามีไม่เหมาะสม

ตัวอย่างจากหน้า 249

ได้สังวรณนาเนื้อความในกามนิตสูตร   สำแดงประวัติบนดินอันเป็น
บูรพาคภคี่สิ้นสุดลงด้วยประการฉะนี้   สมควรจะดำเนินกระแสความใน

หุติยาค พรรณนาสุวรรณคสมบัติสัมปรายพ พอเป็นเครื่องประดับสติ
ปัญญาตามสมควรแก่อุปนิสัย สิววารอรรถสารกต่อไป ณ กาลบัดนี้

ตัวอย่างจากหน้า 505

อิติ ศรีกามนิตสุตฺรํ สัมปุณฺณํ กามนิตสุตฺรบริบูรณ์ โดยประสงค์แล

วิเคราะห์:

ข้อความในตัวอย่างทั้งสองข้างต้นนี้ ผู้แปลแต่งเติม
ขึ้น และอาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิดได้ว่าผู้ประพันธ์แต่งไว้ หรืออาจเข้าใจว่าผู้ประพันธ์
"คัดลอก" ข้อความภาษาบาลีมาจาก "พระสูตร" ดังที่ผู้แปลได้อ้างไว้ในคำนำในการ
พิมพ์ครั้งแรก

ตามเกณฑ์ของไรส์ การแต่งเติมเช่นนี้ไม่สมควรทำ

3.4.5.5 การดัดแปลงอรรถสาร

การดัดแปลงเนื้อหา โดยไม่เกี่ยวกับเหตุผลทางภาษา
วัฒนธรรม หรือคติทางศาสนา แต่อาจเป็นการ "ปรับปรุง" เนื้อหาของบทประพันธ์
ต้นทาง ซึ่งตามเกณฑ์ของไรส์ถือว่าเป็นสิ่งไม่สมควรทำ

ตัวอย่างจากหน้า 32-33 (ข้อความขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

I reached it at the same moment as another youthful, richly
dressed man, and we flew at one another, because neither was
willing to yield it. Owing to my absolute familiarity with the tricks of
the wrestler, I succeeded in tripping him up; but he, in order to
hold me back, caught at the crystal chain which I wore round my
neck, and to which an amulet was attached.

ข้าพเจ้าด้วยผู้หนึ่งที่วิ่งเข้าไปแย่งกับเขาด้วย และไปถึงลูกคลีก่อน แต่ใน
ทันที่นั้น ชายหนุ่มคนหนึ่งแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าอันงามมีราคาแพง กรวักเข้า
ไปแย่งข้าพเจ้า ต่างฝ่ายไม่ต้องการให้ใครได้ลูกคลีเอาไป แต่อาศัย

ข้าพเจ้ามีความรู้ในวิชาการเม็ดมวดยปล้ำชำนาญ จึงว่าลูกคลีไว้ได้
 ส่วนชายคนนั้นคิดว่าหลังรั้งข้าพเจ้าไว้มิให้ไป แต่ไปคว้าถูกร้อยคอทำ
 ด้วยแก้วมีเครื่องรางร้อย

วิเคราะห์:

ข้อความในบริบทต้นทางกล่าวว่ คนทั้งสองคิดว่า ลูกคลีได้พร้อมกัน และกามนิตซึ่งชำนาญการเล่นมวดยปล้ำ ชัดขาให้อีกฝ่ายหนึ่ง (คือสกาตาเคียร) ล้มลงได้สำเร็จ

แต่ในบริบทพากย์ไทยเนื้อความเปลี่ยนไป กลายเป็นว่ากามนิตไปถึงลูกคลีก่อน และอีกฝ่ายหนึ่งมาแย่งคลี ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าผู้แปลพยายามแต่งเติมแก้ไขเนื้อความเพื่อให้กามนิต ซึ่งเป็น "พระเอก" เป็นฝ่ายที่ "ถูกต้อง" ยิ่งขึ้น เป็นคนดีพร้อม ไม่ใช่กิลโกง

การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเนื้อหาบริบทต้นทางตามอำเภอใจในลักษณะดังกล่าวนี้ ตามเกณฑ์ของไรส์ถือว่าไม่สมควรทำ

หากจะอ้างว่าเป็น cultural script (ดูคำอธิบาย cultural script ได้ที่ข้อ 3.4.7.1) ของตัวละครที่เป็น "พระเอก" ก็ไม่สมควร เพราะตรงนี้ผู้ประพันธ์ได้แสดงภาพที่สมจริงของโลก ทั้งได้ "แยม" ให้เห็นบุคลิกที่มีข้อบกพร่องของตัวละครที่เหมือนคนจริง (well-rounded character) ไม่ใช่ "พระเอก" ที่มีแต่ข้อดีเพียงด้านเดียว

ตัวอย่างจากหน้า 156-7

...but, to add to it, I, for my own part, forgot to enter with the right foot first.

ข้าข้าพเจ้าเองก็ลืมเข้าประตูข้างขวาผู้หญิง และจะต้องเข้าก่อนเสียด้วย

วิเคราะห์.

ธรรมเนียมการเข้าห้องหอของคุณแต่งงานชาวอินเดีย
ใน "กามนิต" พากย์อังกฤษ กล่าวว่าให้ก้าวขาขวาก่อน แต่คำแปลพากย์ไทยดัดแปลง
ว่า เข้าห้องหอทางขวาของฝ่ายหญิง ดูเหมือนจะเป็นการแปลงให้เข้าธรรมเนียมไทย
(cultureme –ดูคำอธิบายในข้อ 3.4.6.4 ข้างล่าง)

ผู้วิจัยพยายามสืบค้น แต่ก็ยังไม่พบว่าคนไทยมี
ธรรมเนียมเข้าประตูห้องหอแบบนี้ เท่าที่พบมีธรรมเนียมให้ผู้ชายไปนอนเฝ้าหอออกก่อน
หลายคืน กว่าที่จะถึงฤกษ์เรียงหมอนส่งตัวเจ้าสาว และพบว่ามีธรรมเนียมนอนทางขวา
ของผู้หญิง (เสฐียรโกเศศ, 2512:379-80)

ผู้วิจัยคิดว่า แม้จะไม่ดัดแปลง และแปลตรงตัวว่า
"ก้าวเท้าขวาก่อน" คนไทยก็คงเข้าใจได้อยู่ดีว่าเป็นธรรมเนียมอันพึงปฏิบัติของสังคม
อินเดียสมัยนั้น ทั้งยังแปลได้ใกล้เคียงเจตนาทางอีกด้วย กรณีนี้จึงไม่มีความจำเป็นต้อง
ดัดแปลง

ดังนั้น กรณีนี้จึงถือว่าการดัดแปลงตามอำเภอใจ
หรือไม่เช่นนั้นก็ต้องกล่าวว่าเป็นเพราะผู้แปลเข้าใจผิดเรื่องวัฒนธรรม (ซึ่งเป็นไปไม่ได้
เพราะผู้แปลมีความรอบรู้อย่างยิ่งทางวัฒนธรรม)

ตัวอย่างสองตัวอย่าง จากหน้า 416-7

...for five millions of years

เป็นเวลาได้เก้าโกฏิปี.

After a hundred thousand years....

...ล่วงมาสี่โกฏิปี

วิเคราะห์:

ผู้วิจัยพบว่าในภาคสวรรค์ มีตัวอย่างที่แสดงคุณลักษณะของคำแปลเกี่ยวกับ "เวลา" อยู่หลายตัวอย่าง แสดงการปรับเปลี่ยนไปตามอำเภอใจของผู้แปล นอกจากนี้ตัวอย่างข้างต้นนี้ จะพบว่าผู้แปลได้ดัดแปลงตัวเลขจำนวนปีทุกแห่ง ตลอดทั้งบทที่ 39 (หน้า 416-423)

ผู้แปลกล่าวไว้ใน "เล่าเรื่องในไตรภูมิ" (เสฐียรโกเศศ, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์:86) ถึงเรื่องประเพณีนิยมในการใส่ตัวเลขจำนวนมาก ๆ ว่า

หนังสือไตรภูมิและหนังสือโบราณอื่น ๆ เมื่อจะกล่าวถึงขนาดและจำนวน มักกล่าวเป็นจำนวนมาก ๆ อย่างนับไม่ถ้วน ถ้าดูตามตัวหนังสือและตัวเลขก็เหลือเชื่อ แต่ถ้าดูอย่างความรู้สึกเป็นศิลปะวรรณคดี ก็เห็นได้ว่าเป็นวิธีกล่าวเพื่อเน้นความให้เห็นเด่นขึ้น

แม้จะมีประเพณีนิยมของบริเฉทเป้าหมายในเรื่องการใส่จำนวนตัวเลขมาก ๆ แต่ต้นฉบับก็ระบุจำนวนปีที่มากอยู่แล้ว ผู้วิจัยจึงเห็นว่าไม่จำเป็นต้องดัดแปลงดังกล่าว อันเป็นการ "ปรับปรุง" ตามอำเภอใจ ซึ่งไรส์เห็นว่าไม่สมควรทำ

3.4.6 ประเมินผลกระทบจากปัจจัยบริบท (ตัวกำหนดนอกภาษา)

ตัวกำหนดนอกภาษาทุกตัว เรียกตามลักษณะกว้าง ๆ ได้ว่าเป็นปัจจัยทางบริบท (contextual factors) (Reiss, 2000a:68-9) ประกอบด้วย บริบทประวัติ, ปัจจัยด้านเนื้อหา, ปัจจัยด้านเวลา, ปัจจัยด้านสถานที่, ปัจจัยด้านผู้ฟัง, ปัจจัยด้านผู้พูด, นัยทางอารมณ์

ปัจจัยด้านสถานที่และปัจจัยด้านผู้ฟัง (place factor and audience factor) ของไรส์ ตรงกับที่โนดาเรียกว่า บริบททางวัฒนธรรมของภาษาต้นทาง (Reiss, 2000a:74-82; และ78, เชิงอรรถ 106)

3.4.6.1 บริบทประวัติ

ผู้แปลต้องคำนึงถึง "ฉาก" (scene) ตามท้องเรื่อง นึกสวม บทบาทเป็นตัวละครตัวนั้น ๆ ด้วย จึงจะหาสมมูลที่เหมาะสม สะท้อนภาพฉากเหตุการณ์นั้นได้อย่างมีชีวิตชีวา (Reiss, 2000a:69)

ผู้แปลเรื่องกามนิตสามารถทำได้เป็นผลสำเร็จอย่างดี
ดังจะเห็นได้จากสำนวนภาษาที่วาสิฏฐีใช้พูดกับกามนิตในภาคสวรรค์

ตัวอย่างจากหน้า 274-5

"Whither dost thou lead me? she asked, ..."

"นี่ท่านจะพาไปไหน ไม่เคยรู้สึกตื่นเต้นใจเหมือนคราวนี้เลย.."

เปรียบเทียบ

ตัวอย่างหน้า 277

"Oh, my poor Kamanita," said Vasitthi, "what must thou have
suffered!...."

วาสิฏฐี เริ่มพูดขึ้นก่อนว่า "กามนิต ยอดรัก น่าสงสารเธอจริง ที่ได้รับ
ความทุกข์มาแล้ว..."

วิเคราะห์

จากตัวอย่างเปรียบเทียบข้างต้น แสดงให้เห็นว่า แม้ภาษาอังกฤษจะใช้ว่า thou โดยตลอด แต่ในพากย์ไทย เมื่อผู้แปลคำนึงถึงบริบทประชิดคือ ในฉากตามท้องเรื่องตอนนี้ ซึ่งวาสิฏฐียังจำกามนิตไม่ได้ จึงได้ให้วาสิฏฐีใช้คำสรรพนามเรียกกามนิตว่า "ท่าน" แต่ต่อมาเมื่อวาสิฏฐีจำได้ จึงเปลี่ยนเป็น "เธอ" ทั้งนี้เพราะการใช้สรรพนามของภาษาไทยสื่อสารความใกล้ชิดของบุคคลผู้พูดและผู้ฟังด้วย

3.4.6.2 เนื้อหา

เนื้อหาเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อรูปแบบทางภาษา ผู้แปลต้องมีความรู้เนื้อหาที่เกี่ยวข้องอย่างพอเพียง จึงจะเลือกใช้คำได้อย่างเหมาะสม ในบทแปล (Reiss, 2000a:70)

ผู้แปลเรื่องกามนิตมีความรู้เนื้อหาเรื่องกามนิตดีเป็นส่วนใหญ่ เรื่องใดที่ยังไม่รู้ก็ได้สอบถาม คั่นคว้า จนมั่นใจว่ามีความรู้พอจึงแปล แต่ก็ยังอาศัยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางให้ความรู้ มีการสอบถามเช่นเรื่อง กณเวร (ดอกยี่เก) ที่สอบถามจากพรหมณี (เสฐียรโกเศศ 2520:508) และเรื่องนิลทินสันถัด ที่ท่านนาคะประทีปช่วยให้อ่านและยังช่วยขัดเกลาสำนวนภาษาให้เหมาะสมอีกด้วย (เสฐียรโกเศศ 2534: แฉลงเรื่อง ไม่มีเลขหน้า)

3.4.6.3 ปัจจัยด้านเวลา

การแปลปริศนาที่มีเนื้อเรื่องเกิดขึ้นในยุคโบราณ ก็ต้องเลือกรูปคำ รูปประโยค สำนวน ไวยากรณ์ที่โบราณสมยุคสมัยกับปริศนาต้นทาง โดยเฉพาะในปริศนามุ่งรูปแบบและมุ่งจงใจ (Reiss, 2000a:71)

อย่างไรก็ดี ผู้แปลจะใช้สำนวนไวยากรณ์อย่างตรงตามปริศนาต้นทางเสียทีเดียวย่อมไม่ได้ เพราะผลกระทบจากการใช้ภาษาในยุคสมัยที่แปลงานนั้น ดังนั้นจึงควรพิจารณาว่ามีสมมูลบทอื่น ๆ อันอาจเหมาะสมที่สุดสำหรับสื่อถึงสำนวนไวยากรณ์ "โบราณ" สมยุคสมัย (Reiss, 2000a: 71)

ตัวอย่างหน้า 136-7

This, my native town, O stranger, is, as all the world knows, famed
throughout India...

ดูก่อน ท่านอาคันตุกะ อันกรุงซึ่งเป็นบ้านเกิดเมืองบิดรของข้าพเจ้านี้ ดังที่
ชนทั่วไปย่อมทราบว่าเป็นกรุงมีชื่อเสียงตลบไปในชมพูทวีป...

วิเคราะห์

การใช้คำว่า "ดูก่อน ท่านอาคันตุกะ" รักษาสำนวนโบราณได้ทัดเทียมกับ O stranger ของต้นฉบับ คำว่าเมืองบิดร ชมพูทวีป ล้วนให้ความรู้สึกว่าเป็นสำนวนพูดของคนโบราณ

นอกจากนี้ เรื่องการแปล blue ว่า สีเขียว ดังกล่าวไว้แล้วในข้อ 3.4.5.1 ข้างต้น ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจเป็นการแปลโดยคำนึงถึงปัจจัยด้านเวลา คือเลือกใช้ "คำเก่า" เพื่อสะท้อนยุคสมัยโบราณ แต่ในภาคสวรรค์นั้นอยู่นอกกาลเวลา จึงไม่ได้ใช้ "คำเก่า"

3.4.6.4 ปัจจัยด้านสถานที่

ปัจจัยด้านสถานที่และปัจจัยด้านผู้ฟัง (place factor and audience factor) ของไรส์ตรงกับที่ในดาเรียกว่าบริบททางวัฒนธรรมของภาษาต้นทาง (Reiss, 2000a:74-82; และ78, เริงอรรถ 106)

ปัจจัยด้านสถานที่ เกี่ยวข้องกับสถานการณ์แวดล้อม สถาบัน ขนบและธรรมเนียม อันมีลักษณะจำเพาะตามประเทศแห่งภาษาต้นทาง ปรัชญาการณเหล่านี้มักเรียกกันว่า "realia" ("ความเป็นจริง") ซึ่งครอบคลุมถึงเหตุการณ์ และสถาบัน (ในความหมายกว้าง) ทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตามโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจของวัฒนธรรมนั้น ๆ (O. Kade, 1964:99 อ้างถึงใน Reiss, 2000a:76 เริงอรรถ 102)

ไรส์อ้างว่า Robert L. Politzer (1966:33f อ้างถึงใน Reiss, 2000a:76) เรียกปัญหานี้ว่า ปัญหาการแปลที่ผูกกับวัฒนธรรม ("culture-bound translation problems") เนื่องจากสถานการณ์ สถาบัน หรือแม้แต่ความคิดนามธรรมที่เป็นของเฉพาะของวัฒนธรรมหนึ่ง เป็นของ "แปลก" (alien) สำหรับอีกวัฒนธรรมหนึ่ง

ปัญหาดังกล่าวอาจแก้ไขได้ด้วยวิธีต่าง ๆ ดังนี้คือ (Reiss, 2000a:76)

1. คำยืมแบบทับศัพท์ (loan words)
  2. คำยืมแบบแปล (calques or loan formations) คือสร้างคำใหม่ขึ้นในภาษาเป้าหมาย (เช่น standpoint - จุดยืน เป็นต้น)
  3. ใช้สำนวนภาษาต่างประเทศและให้คำอธิบายที่
- เริงอรรถ
4. การแปลเชิงอธิบาย (explanatory translation) เช่น แปล "Sacré Coeur" ว่า "ซาเครเกอร์-วิหารแห่งหนึ่ง" (Reiss, 2000a:76) หรือ "นครเยรูซาเล็ม" (Reiss, 2000a:76 เริงอรรถ 104)

การใช้กลวิธีทั้งสี่ประการนี้ต้องดูประเภทและชนิดของปริศนาประกอบด้วย (Reiss, 2000a:76-7) สำหรับปริศนาประเภทมุ่งรูปแบบควรใช้วิธีแปลเชิงอธิบาย คือคงสำนวนภาษาต่างประเทศไว้และประกบด้วยคำเสริมสั้น ๆ (a brief appositional supplement) เพื่อผูกนัยประหวัดเข้ากับความคิดที่ผู้อ่านรู้จักคุ้นเคย วิธีนี้อาจมีบางอย่างพร่องไปเสมอ แต่ยังเก็บสาระสำคัญที่ช่วยให้เข้าใจปริศนาได้โดยไม่บิดเบือนรูปแบบของข้อความด้วย ภาษาที่เย็นเยือกกว่าภาษาในปริศนาต้นทาง (Reiss, 2000a:77) หากองค์ประกอบเชิงอธิบายยิ่งใกล้เคียงกับปริศนาต้นทาง สั้นกระชับ และแฝงนัยสถานการณ์ต่างชาติได้มากเท่าใดก็ยิ่งดี วิธีนี้นับว่าเหมาะสมที่สุดสำหรับแก้ปัญหาการแปลที่เกิดจากปัจจัยสถานที่ เพราะการใช้เชิงอรรถจะทำให้อ่านสะดุดและลดประสิทธิผลของงานแปลนั้น (Reiss, 2000a:77) แต่การใส่เชิงอรรถหรือใส่คำอธิบายในวงเล็บ ก็ยังดีกว่ายกคำนิยามจากพจนานุกรมภาษาเดียวขึ้นมาอ้างประกอบ ซึ่งจะให้ผลทางสุนทรียะด้อยลง (Reiss, 2000a:77 เชิงอรรถ 105)

การเลือกใช้กลวิธีใดในสี่วิธีดังกล่าวมานี้ ขึ้นอยู่กับว่าภาษาเป้าหมายถ่ายทอดความละเอียดอ่อน (sensitivities) ของภาษาต้นทางได้มากน้อยเพียงใด เชิงอรรถและการแปลเชิงอธิบายจะจำเป็นน้อยลง หากวัฒนธรรมของทั้งสองภาษาใกล้เคียงกันมากขึ้น และสื่อสารมวลชนตลอดจนการท่องเที่ยวทำให้ผู้คนรู้จักลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของชาติต่าง ๆ ดียิ่งขึ้น

ตัวอย่างจากหน้า 18-19

... so that people generally believe I must have been educated in Takkasila. ¹

1. The Oxford of ancient India, lying in the Punjab

จนคนทั้งหลายเชื่อว่าข้าพเจ้าคงได้ศึกษามาจากมหาวิทยาลัยตักกสิลา เป็นแน่แท้

[พากย์ไทยละเชิงอรรถ]

วิเคราะห์:

หากนำเกณฑ์ของไรส์มาใช้ในทางกลับกัน ก็จะสามารถอธิบายตัวอย่างนี้ได้ คือเมื่อปัจจัยสถานที่ทำให้ผู้อ่านปริศนาเป้าหมายไม่เข้าใจ ก็ต้องมีกรขยายความในเชิงอรรถหรือ อธิบายความ ฯลฯ ดังกล่าวมาแล้ว ดังนั้น ในทางกลับกัน ปัจจัยสถานที่ ซึ่งผู้อ่านปริศนาเป้าหมายรู้จักและเข้าใจดีอยู่แล้ว ก็น่าจะทำให้ผู้แปลสามารถละเชิงอรรถไปได้ ในกรณีนี้ คนไทยได้ยื่นชื่อมหาวิทยาลัยทักษิณ ก็เข้าใจแล้วว่าเป็นแหล่งวิชาอันลือเลื่องในโลกอินเดียยุคโบราณ ไม่จำเป็นต้องขยายความ

แต่หากนำเกณฑ์ของไรส์มาวิเคราะห์อย่างเถตรงว่า เมื่อแปลปริศนามุ่งรูปแบบต้องแปลด้วยยุทธศาสตร์โน้มน้าปริศนาต้นทาง คือต้องพาผู้อ่านไปเยือนโลกของปริศนาต้นทาง หากผู้อ่านปริศนาต้นทางพิศวงและผู้ประพันธ์ก็น่าจะต้องเจงนัยคำว่า "ทักษิณ" เพื่อถ่ายทอดความพิศวง (ตามสายตาอังกฤษ) นี้และเจงนัยคำว่า "ทักษิณ" ด้วย ผู้อ่านปริศนาเป้าหมาย (ไทย) จึงจะได้รับ "อรรถสาร" และ "อรรถรส" ตรงกันกับผู้อ่านปริศนาต้นทาง (อังกฤษ) ถึงขนาดบอกได้โดยไม่เคยอ่านปริศนาต้นทางเลยว่า ผู้อ่านปริศนาต้นทางน่าจะเป็นคนอังกฤษ ดังนั้นการละเชิงอรรถไปในตัวอย่างนี้ ก็อาจจะดูเหมือนมีอรรถรสและอรรถสารพร่องไปบางประการ ดังกล่าว

ตัวอย่างจากหน้า 24-5

...we could yet see the broad stairs of the ghâts¹ swarming with people, and numerous bathers already plashing in the sparkling waves beneath.

1.Landing stage with magnificent flights of steps for bathers - ordinarily varied by projections and kiosks and crowned by a monumental arch or gateway.

ตรงทำน้ำเห็นอยู่ไกล ประชาชนอาบน้ำอยู่มากมาย

[พากย์ไทยละเชิงอรรถ]

วิเคราะห์:

ปริศนาศัพท์ใช้คำทับศัพท์ (loan word) ว่า "ghât" ทั้งนี้ เพราะความแตกต่างทางวัฒนธรรม

พากย์ไทยแปลคำนี้ว่า "ทำน้ำ" แม้ "ghât" จะมีลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรมบางประการ ("ภาพ" ไม่ตรงกับคำว่า "ทำน้ำ" ของไทย) แต่คำว่า "ทำน้ำ" ก็ครอบคลุมความหมายของ ghât ได้ ไม่ต้องเจงเจียง เพราะวัฒนธรรมผู้รับสารก็มีพฤติกรรมการใช้ทำน้ำเป็นที่ขึ้นลงเรือและเป็นที่ทำน้ำชำระกายเช่นกัน

ในทัศนะของไรส์ การที่พากย์ไทยละการเจงเจียงและคำแปลก็สื่อสารได้เพียงครั้งเดียวของความหมาย ทำให้ขาดสมมูลภาพด้านอรรถสาร เพราะพากย์ต้นทาง ผู้รับสารได้อรรถสารครบถ้วนกว่า แม้จะอ่านสะดุดไปบ้างเพราะเชิงอรรถ แต่ปริศนาศัพท์ก็ไม่ต้องอ่านราบรื่นกว่าปริศนาศัพท์อยู่ดี

ตัวอย่างจากหน้า 60-1

...the mighty Himavat¹ in the North...

---

1. Ancient name of the Himalayas.

มหาบรรพตหิมพานต์

[พากย์ไทยละเชิงอรรถ]

วิเคราะห์:

คำว่า "หิมพานต์" ไม่จำเป็นต้องเจงเจียงว่าเป็นชื่อโบราณของ "หิมลัย" เพราะแม้ผู้อ่านปริศนาศัพท์อาจไม่คุ้นกับคำว่า "หิมพานต์" ในฐานะเป็นชื่อของภูเขา แต่ก็คุ้นกับชื่อป่าหิมพานต์ และพอเข้าใจได้ว่าภูเขาดังกล่าวคือที่ตั้งของป่าหิมพานต์

ตามเกณฑ์ของไรส์ การละเชิงอรรถถือว่าแปลตกหล่น ไม่แสดงถึง "ความไม่รู้จัก" หิมพานต์ ให้ตรงกันกับที่แสดงไว้ในปริศนาศัพท์

ตัวอย่างจากหน้า 2-3

Thus the Holy Buddhist Sutra of ancient India.

ข้อความในพระสูตรเป็นดังนี้

วิเคราะห์:

ประโยคนี้มีการเฝงนัยทางวัฒนธรรม คือไม่แจงว่าพระสูตรเป็นของพุทธศาสนา เป็นของที่นับถือว่าศักดิ์สิทธิ์ และมีขึ้นในประเทศอินเดียสมัยโบราณ เนื่องจากข้อมูลทั้งหมดนี้ผู้อ่านชาวไทยเข้าใจได้อยู่แล้วในคำว่า "พระสูตร"

ตัวอย่างจากหน้า 8-11

To this home of the Order, the Lord Buddha had sent the monks who accompanied him - about 200 in number - on before, under the leadership of his cousin and faithful companion Ananda,...

ณ ป่ามะม่วงนี้ พระตถาคตตรัสให้พระอานนท์พุทธอุปัฏฐากนำพระสาวกประมาณ ๒๐๐ ล่วงหน้าไปก่อน...

วิเคราะห์:

ความที่ละไปคือ "his cousin". แต่เป็นนัยที่ชาวไทยที่ส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธล้วนทราบดี เป็นการเฝงนัยทางวัฒนธรรม

ตัวอย่างจากหน้า 18-19

I could draw and paint so that few surpassed me, and my originality in the art of strewing flowers was universally lauded. I had attained to an unusual mastery in the colouring of crystals, and, furthermore, could tell at sight whence any jewel came. My

parrots and parson-birds I trained so that none spoke as they.
 And to all these accomplishments I added a thorough command
 of the game of chess with its sixty-four squares, of the wand
 game, of archery, of ball games of every description, of riddles,
 and of flower games

ดีกว่าวิชาใด ๆ อันควรแก่กุลบุตรจะต้องรู้ ข้าพเจ้าย่อมทราบได้อย่าง
 ดีที่สุด

วิเคราะห์:

ความที่ละไปในข้อนี้ไม่ใช่การแฝงนัยทางวัฒนธรรม

แต่เป็นการละความ

การละความในข้อนี้ ตามเกณฑ์ของไรส์ถือว่าไม่

เหมาะสม เพราะไรส์เห็นว่าควรแปลปริจเฉทมุ่งรูปแบบโดยใช้ยุทธศาสตร์มาโนมหา
 วัฒนธรรมต้นทาง งานแปลปริจเฉทมุ่งรูปแบบควรพาผู้อ่านไปสู่วัฒนธรรมที่ "แปลก"
 ไปจากของตน ดังนั้น หากผู้อ่านปริจเฉทต้นทางรู้สึก "แปลก" ที่กุลบุตรชาวอินเดียใน
 สมัยโบราณเรียนวิชาเหล่านี้ ผู้แปลจึงควรทำให้ผู้อ่านปริจเฉทเป้าหมายรู้สึก "แปลก"
 ในทำนองเดียวกัน (เพื่อเข้าถึงความรู้สึกที่ตรงกันกับของผู้อ่านปริจเฉทต้นทาง)

แต่ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้แปลใช้ยุทธศาสตร์โน้มน้าปริจเฉท
 เป้าหมาย (ไทย) จึงได้ตัดออกไปเพราะข้อความดังกล่าวขัดกับ cultureme หรือ
 พฤติกรรมทางวัฒนธรรมของสังคมเป้าหมาย

แฟร์เมียร์ นิยาม cultureme ไว้ดังนี้ (Vermeer,
 1983:8 อ้างถึงใน Nord, 2000:204) [คำแปลและ วงเล็บเหลี่ยมของผู้วิจัย]

...a cultureme is a social phenomenon of a culture X that is
 regarded as relevant by the members of this culture and, when
 compared with a corresponding social phenomenon in a culture
 Y, is found to be specific to culture X.

หน่วยวัฒนธรรม คือปรากฏการณ์ทางสังคมของวัฒนธรรม X ที่ชาววัฒนธรรม X ถือว่าเกี่ยวข้อง [กับวัฒนธรรมของตน] และเมื่อเปรียบเทียบกับปรากฏการณ์ทางสังคมที่สมนัยกันในวัฒนธรรม Y ก็พบว่ามีความจำเพาะต่อวัฒนธรรม X.

การมวยปล้ำ ฟันดาบ ขี่ม้า เล่นดนตรี ท้องกาพย์ ประพันธ์ร้องกรอง เป็นที่ยอมรับได้ว่าเป็นวิชาของกุลบุตรในสังคมเป้าหมาย แต่การร้อยดอกไม้ (งานของผู้หญิง) การหุงพลอย (คนโกงแต่งสีพลอย) สอนนกให้พูดได้ (เหมือนคนฝึกนกหรือวณิกที่สอนนกไว้หากิน) เล่นหมากรุกเชี่ยวชาญ (การเล่นสนุกและการพนัน) การละเล่นต่าง ๆ นานา เกมส่ดอกไม้ เกมส่ทนายปริศนา ฯลฯ (การเล่นสนุกไร้สาระ) ล้วนทำให้ผู้อ่านในวัฒนธรรมเป้าหมายสับสนได้ การยิงธนูแม่น เป็นเรื่องยอมรับได้ แต่ก็คงติดร่างแหไปพร้อมกับ "ความสามารถ" อื่น ๆ ที่ผู้แปลตัดทอนไป

ตัวอย่างจากหน้า 20-21

In exchange for the latter thou art to bring back muslin from Benares and carefully selected rice;...

ของที่เขาไปนี้เมื่อขายได้ให้ซื้อกาสิกพัลตร์ (ผ้าบางพาราณสี) และข้าวชนิดที่ดีกลับมา

วิเคราะห์:

วลี "กาสิกพัลตร์ (ผ้าบางพาราณสี)" เป็นการเจงนัยแบบวางประชิด เพื่อขยายความ แต่ใส่ไว้ในวงเล็บ เป็นการเจงนัยคำแปล เนื่องจากมีการแปลอ้อม คือแปลคำภาษาอังกฤษออกเป็นภาษาบาลี แล้วจึงถอดเป็นคำขอมเข้ามาในภาษาไทย การที่ผู้แปลทำเช่นนี้เพราะต้องการรับวัฒนธรรมอินเดีย เป็นการไฝแสวงทางวัฒนธรรม (cultural requisition) ซึ่งดอลเลอร์พ (Dollerup 1997) กล่าวไว้ว่า

... 'requisition' springs from the target culture and therefore implies a more relaxed attitude (perhaps out of ignorance) towards the sender's intentionality. (Dollerup 1997:47)

... 'การไผ่แสง' มาจากวัฒนธรรมเป้าหมาย และดังนั้นจึงมีนัยถึงทำที่อื่น ผ่อนคลายลง (บางทีอาจจะเนื่องจากความไม่รู้) ต่อเจตนาของผู้ส่ง [คำแปลของผู้วิจัย]

Adaptation will apply, in particular, to literary translation where successful translation is characterised by an overall requisitioning attitude. (Dollerup 1997:48)

การดัดแปลงจะนิยมใช้กับการแปลวรรณกรรมยิ่งนัก ซึ่งงานแปลที่ประสบความสำเร็จมักมีลักษณะโดยทั่วไปเป็นแบบไผ่แสง [คำแปลของผู้วิจัย]

ทัศนะของดอลเลอร์พตรงกับข้อเท็จจริงและยุทธ

ศาสตร์การแปล "กามนิต" พากย์ไทย แต่ตรงข้ามกับทัศนะของไรส์

อนึ่ง วัฒนธรรมที่ผู้แปล "กามนิต" พากย์ไทยไผ่แสง มิใช่วัฒนธรรมของบริเจตน์ทาง (อังกฤษ) หากเป็นวัฒนธรรมตามท้องเรื่อง (อินเดีย)

ตัวอย่างจากหน้า 38-9

Yellow amaranths

ดอกอัมลาน "

---

๑. อัมลานแปลว่าซึ่งไม่เหี่ยวแห้ง จะเป็นบานไม่รู้โรยกระมัง ฝรั่งเศสแปลว่า Globe-amaranth (Gomphraena Globosa)

วิเคราะห์:

คำในเชิงอรรถเป็นคำชี้แจงของผู้แปล อธิบายเหตุผลที่เลือกคำแปลดังกล่าว เป็นการเจงนัยบริเจตน์เป้าหมาย ซึ่งไรส์เห็นว่าทำให้อ่านสะดุดและควรเลี่ยง โดยเฉพาะในบริเจตน์มุ่งรูปแบบ

ตัวอย่างจากหน้า 60-1

Hastinapura

หัตดินบุรี

---

๑. หัตดินปุระ. เมืองหลวงของพวกเคาเทพในมหาภต

วิเคราะห์:

ตัวอย่างนี้เป็นการเจงนัยทางวัฒนธรรมที่เพิ่มขึ้นมา
ใน paratext ของปริจเฉทเป้าหมาย ทำให้มีอรรถสารเพิ่มขึ้นมา ไม่สมมูลกับปริจเฉท
ต้นทาง ในทัศนะของไรส์ถือว่าไม่เหมาะสม

การที่วัฒนธรรมในปริจเฉทต้นทาง ใกล้เคียงกับวัฒนธรรม
ของผู้อ่านปริจเฉทเป้าหมาย ไม่น่าจะทำให้ต้องมีการเจงนัยทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น
แต่ผู้วิจัยเห็นว่าปรากฏการณ์นี้อาจอธิบายได้ด้วยความคิดเรื่องของการไฟ้แสงสว่างทาง
วัฒนธรรม

ตัวอย่างจากหน้า 60-1

Kurukshetra

กุรุเกษตรทุ่งใหญ่

---

๒. สนามรบที่พวกปาณฑพกับพวกเคาเทพทำสงครามกันครั้งมหาภต

วิเคราะห์:

เป็นการเจงนัยที่เพิ่มขึ้นมาในปรบท (paratext) ของ
ปริจเฉทเป้าหมาย ทำให้มีอรรถสารไม่สมมูลกับปริจเฉทต้นทาง ในทัศนะของไรส์ถือว่า
ไม่เหมาะสม แต่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเรื่องของการไฟ้แสงสว่างทางวัฒนธรรม

ตัวอย่างจากหน้า 62-3

coral tree

ต้นประवालพฤกษ์ (ในแดนสวรรค์)

๑.ต้นฉบับเขียนว่า Coral tree ซึ่งเคยแปลกันว่า ต้นทองหลวง แต่ได้
 ความว่าเรียกประवालพฤกษ์ (ตรงตามศัพท์ที่แปลออกเป็นภาษาอังกฤษ).
 หรือต้นปาริชาตินั่นเอง ซึ่งใครได้กลิ่นก็ระลึกชาติได้

วิเคราะห์:

ในเชิงอรรถ ผู้แปลชี้แจงเหตุผลที่เลือกคำแปลว่า
 “ประवालพฤกษ์” เป็นการเจงนัยปริศนาเพ้อหมาย ซึ่งไม่จำเป็น ไรส์เห็นว่าทำให้อ่าน
 สะดุดและควรเลี้ยง โดยเฉพาะในปริศนาพจน์รูปแบบ

นอกจากนี้ ยังมีการเจงนัยทางวัฒนธรรมของ
 ปริศนาพจน์ต้นทาง (“หรือต้นปาริชาตินั่นเอง ซึ่งใครได้กลิ่นก็ระลึกชาติได้”) อยู่ในปรบท
 (paratext) ของปริศนาเพ้อหมาย ทำให้อรรถสารไม่สมมูลกับปริศนาพจน์ต้นทาง และไม่
 จำเป็น ในทัศนะของไรส์ถือว่าไม่เหมาะสม แต่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการไฝแสวงทาง
 วัฒนธรรม

ตัวอย่างจากหน้า 62-3

... a tree whose deep red blossoms ...

ต้นประवालพฤกษ์มีดอกสีแดงเข้ม^๒

---

๒. สีเป็นดอกทองหลวง

วิเคราะห์:

คำในเชิงอรรถ ๒ เป็นคำของผู้แปล อธิบายสี่ดอก
ประवालพฤกษ์ เป็นการเจงนัยปริเฉทเป้าหมาย เนื้อหาเกี่ยวข้องกับเชิงอรรถ ๑ ที่นำ
มาก่อน

การเจงนัยใส่เชิงอรรถตรงนี้ ไม่จำเป็น ไรส์เห็นว่าทำ
ให้อ่านสะดุดและควรเลี่ยง โดยเฉพาะในปริเฉทมุ่งรูปแบบ

ตัวอย่างจากหน้า 78

... the Sixteen-thousand-one-hundredfold Bridegroom.

---

1. The legend attached to this strange name is told in the chapter
entitled "Buddha and Khrishna"

ผู้มีชายาในขณะเดียวกันถึงหมื่นหกพันร้อยคน (โดยแบ่งภาคจำนวนเท่า
ชายา)

วิเคราะห์:

มีการเจงนัยทั้งสองพากย์ แต่ต่างกัน คือในพากย์
อังกฤษใช้เชิงอรรถและอ้างอิงไปยังบทที่ 36 พระพุทธและพระกฤษณ์ ส่วนภาษาไทย
ใช้ข้อความในวงเล็บแทนเชิงอรรถ และอธิบายความไว้อย่างสั้น ๆ ในที่นี้เลย โดยไม่อ้างอิง
ไปยังบทที่ 36

ตามเกณฑ์ของไรส์ วิธีของพากย์ไทยน่าจะเหมาะสม
กับปริเฉทมุ่งรูปแบบมากกว่าการใส่เชิงอรรถ แต่ปริเฉทพากย์ต้นทางใส่เชิงอรรถ
ตามเกณฑ์ของไรส์ น่าจะถือว่าพากย์ไทยบกพร่องสมมูลภาพ เพราะอ่านราบรื่นกว่า
พากย์ต้นทาง

ตัวอย่างจากหน้า 96-7

"Thugs"

โจรพวกฐัก

๑. ฐัก เป็นภาษา ฮินดี สังกฤต เป็นสัทค แปลว่า คนโกงคนปล้นปล้อน เป็นชื่อของโจรพวกหนึ่ง ไปกันเป็นพวก ผสมกับพวกเดินทางอื่น ๆ ถ้าพวกเดินทางเปลอด้ว ได้ช่อง ก็เอาผ้าพันคอที่มีอยู่ทุกตัวโจร รัคคคนเดินทางให้ตาย เก็บเอาเงินทองของมีค่าแล้ว ก็เอาศพฝังเสีย พวกนี้มีภาษาพูดกัน โดยเฉพาะ อังกฤษเมื่อได้อินเดียก็ไม่ทราบถึงพวกนี้ ฟังมาทราบและปราบสิ้นไปเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๒

วิเคราะห์:

เป็นการเจงนัยที่เพิ่มขึ้นมาในปรบท (paratext) ของปริจเฉทเป้าหมาย ทำให้มีอรรถสารเพิ่มขึ้นมา ไม่สมมูลกับปริจเฉทต้นทาง ในทัศนะของโรสถือว่าไม่เหมาะสม แต่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเรื่องการไฝ่แสวงทางวัฒนธรรม (cultural requisition)

ตัวอย่างจากหน้า 96-7

Udgatars

---

1 Vedic sacrificial singers.

พราหมณ์อุท์คาคา ผู้อ่านพระเวท

วิเคราะห์:

มีการเจงนัยเสมอกันทั้งสองพากย์ แต่ใช้วิธีต่างกัน พากย์ต้นทางใช้เชิงอรรถ พากย์ไทยใช้การแปลเชิงอธิบายและวางประวัติ

ตามเกณฑ์ของโรสถือว่าขาดสมมูลภาพ เพราะพากย์เป้าหมายอ่านราบรื่นกว่าพากย์ต้นทาง

ตัวอย่างจากหน้า 118-9

Bees

แมลงผึ้ง "

๑.ดูภาคผนวกท้ายเล่ม

วิเคราะห์:

คำในเชิงอรรถ เป็นหมายเหตุของผู้แปล เพื่อชี้แจง เหตุผลที่เลือกคำแปลเช่นนั้น เป็นการเจงนัยปริศนาเป้าหมาย (เจงนัยคำแปล) ซึ่งไรส์ เห็นว่าทำให้อ่านสะดุดและควรเลี่ยง โดยเฉพาะในปริศนาเป้าหมาย

เชิงอรรถนี้ อ่างอิงโยงไปยังภาคผนวกท้ายเล่ม ซึ่งผู้แปลพรรณนาถึงการตัดสินใจในการเลือกคำแปล

ตัวอย่างจากหน้า 290-1

... the red Kanavera blossom

ดอกยี่โถสีแดง "

๑.ดูภาคผนวกท้ายเล่ม

วิเคราะห์:

คำในเชิงอรรถ เป็นของผู้แปล ชี้แจงเหตุผลที่เลือกคำแปลเช่นนั้น เป็นการเจงนัยปริศนาเป้าหมาย ซึ่งไรส์เห็นว่าทำให้อ่านสะดุดและควรเลี่ยง โดยเฉพาะในปริศนาเป้าหมาย เชิงอรรถนี้อ่างอิงโยงไปยังภาคผนวกท้ายเล่ม ที่ผู้แปลพรรณนาถึงการตัดสินใจเลือกคำแปลจนในที่สุดมั่นใจ ข้อความดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อนักแปล เพื่อใช้ศึกษาวิธีการทำงานที่มีคุณภาพ แต่ไม่จำเป็นสำหรับผู้อ่าน

ตัวอย่างจากหน้า 290-1

... the symbol of his terrible name - the necklace of human thumbs¹

...พวงมาลานั้นมีคนอันเป็นเครื่องหมายแห่งชื่อเขา ก็ย่อมจะเดาถูกว่าเป็นใคร¹

---

๒. องค์คุณมาล แปลว่ามีนิ้วมือเป็นพวงมาลัย

วิเคราะห์:

มีการเจงนัยทั้งสองพากย์ แต่คำเจงนัยของพากย์อังกฤษในเชิงอรรถพิมพ์ตกไป เหลือแต่ตัวเลขกำกับเชิงอรรถ

ตัวอย่างจากหน้า 406-7

... that song of the Sublime One. .

---

1. Bhagavad Gita

บทสังคีตของพระภควัด (ภควัทคีตา)

วิเคราะห์:

มีการเจงนัยทั้งสองพากย์ แต่วิธีการต่างกัน คือปริเฉทต้นทางใช้เชิงอรรถ แต่ปริเฉทเป้าหมายใช้การแปลเชิงอธิบายและวางประชิดตามเกณฑ์ของไรส์ถือว่าขาดสมมูลภาพ เพราะรูปแบบการเจงนัยต่างกัน และส่งผลต่างกันด้วย กล่าวคือข้อความในปริเฉทเป้าหมายอ่านราบรื่นกว่าในปริเฉทต้นทาง เนื่องจากอยู่ในวงเล็บ ผู้อ่านไม่ต้องละสายตาจากบรรทัด ไม่ต้องเลื่อนสายตาลงไปอ่านข้างล่าง

ตัวอย่างจากหน้า 468-9

Ambagana

อัมพคน^๑

---

๑. อัมพปาลีวัน ซึ่งนางอัมพปาลีคิดนิกาถวายเป็นสังฆาราม

วิเคราะห์:

การเจงนัยปริจเฉทเป่าหมาย ทำให้มีอรรถสารเพิ่ม
ไม่สมมูลกับปริจเฉทต้นทาง ไรส์ถือว่าไม่เหมาะสม แต่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการไฝ่แสวงทาง
วัฒนธรรม (cultural requisition)

ตัวอย่างจากหน้า 468-9

the Sala grove

ป่ารัง^๒

---

๒. ฎฎคารศาลา ป่ามหาวัน ?

วิเคราะห์:

การเจงนัยปริจเฉทเป่าหมาย ทำให้มีอรรถสารเพิ่ม
ไม่สมมูลกับปริจเฉทต้นทาง ไรส์ถือว่าไม่เหมาะสม แต่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการไฝ่แสวงทาง
วัฒนธรรม

ตัวอย่างจากหน้า 468-9

a coppersmith

นายช่างทองแดง

๓. จันทกัมมารบุตร ?

วิเคราะห์:

เป็นการเจงนัยปริเฉทเป้าหมาย ทำให้มีอรรถสาร
ไม่สมมูลกับปริเฉทต้นทาง ไรส์ถือว่าไม่เหมาะสม แต่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการไฝ่แสวงทาง
วิถึมนธรรม

เครื่องหมายปริศนี เป็นคำถามที่ผู้แปลแสดงความ
คลางแคลงใจ ว่าการคาดเดาของตนถูกต้องหรือไม่ และเป็นข้อที่แสดงให้เห็นว่า ผู้แปล
ถือนิยายเรื่องนี้เป็นอย่างเป็นจริงเป็นจัง เนื่องจากเป็นเรื่องอิงพระพุทธรูปประวัติ

ปริเฉทชนิดพระพุทธรูปประวัติ ในสังคมของผู้อ่าน
ปริเฉทเป้าหมาย ถือว่ามีใช้เพียงเรื่องตำนาน แต่เป็น "เรื่องจริง" มีฐานะสูงกว่า
ปริเฉทชนิดอื่น ๆ ผู้แปล (หรือผู้ขัดเกลาภาษาคือท่านนาคะประทีป) จึงพยายามสอบ
ทานเปรียบเทียบกับเรื่องราวตาม "ความเป็นจริง" เท่าที่จะสอบค้นได้เกี่ยวกับ
พระพุทธรูปประวัติ

ตัวอย่างจากหน้า 474-5

Sala grove

ปาร์ก "

๑. ต่อมาเรียกว่า อุบัติตนศาลวันมงคลสถาน

วิเคราะห์:

เป็นการเจงนัยที่เพิ่มขึ้นมาใน paratext ของปริเฉท
เป้าหมาย ทำให้มีอรรถสารเพิ่มขึ้นมา ไม่สมมูลกับปริเฉทต้นทาง ในทัศนะของไรส์ถือ

ว่าไม่เหมาะสม แต่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเรื่องของการไฝ่แสวงทางวัฒนธรรม (cultural requisition)

ตัวอย่างจากหน้า 482-3

พระภิกษุองค์หนึ่ง

๑. พระอนุรุทธ์

วิเคราะห์:

การเจงนัยปริจเฉทเป้าหมาย ทำให้มีอรรถสารเพิ่ม และไม่สมมูลกับปริจเฉทต้นทาง ไรส์ถือว่าไม่เหมาะสม แต่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการไฝ่แสวงทางวัฒนธรรม

ตัวอย่างจากหน้า 18-9

Sacrificial Cord

พิธีสวมยัชโญปวีตสายธูรัมงคลพราหมณ์ตามลัทธิ

วิเคราะห์:

คำแปลเชิงอธิบายว่า เป็นธรรมเนียมประเพณีของพราหมณ์ ที่ไม่มีอยู่ในปริจเฉทต้นทาง ทำให้อรรถสารในพากย์เป้าหมายไม่สมมูลกับอรรถสารในพากย์ต้นทาง ตามเกณฑ์ของไรส์ถือว่าเป็นการแปลเกิน

ตัวอย่างจากหน้า 2 -3

As the Master drew near to the City of the Five Hills, day was almost over.

ขณะพระองค์เสด็จมาใกล้เบญจคีรีนครคือราชคฤห์ เป็นเวลาจวนสิ้น
ทิวาวาร ...

วิเคราะห์:

ในข้อความที่ยกตัวอย่างข้างต้น มีการเจงนัยทาง
วัฒนธรรมด้วยนามวลี "คือราชคฤห์" (ถ้าไม่มี "คือ" ก็จะกลายเป็นวิธีเจงนัยด้วยการ
วางประชิด) เป็นการแปลแบบที่เรียกว่า explanatory translation (Reiss, 2000a: 76)

ดังนั้น พากย์ไทยจึงมีความเจงชัดกว่าปริจเจตต้น
ทาง ซึ่งผู้อ่านปริจเจตต้นทาง ต้องโยงข้อมูลว่า "นครที่มีภูเขาห้าลูก" กับคำว่า
กรุงราชคฤห์ ที่อยู่ในสองย่อหน้าก่อนหน้านี้อย่างตรงส่วนที่เป็น "ความในพระสูตร" ที่เล่าว่า
พระพุทธเจ้าเสด็จมาจนถึงกรุงราชคฤห์มหานคร

ดังนั้น ในกรณีนี้ผู้อ่านพากย์ไทยจึงได้รับสารชัดเจน
กว่าผู้อ่านพากย์อังกฤษโดยไม่จำเป็น ให้อรรถรสต่างออกไป ไม่สมมูลกัน

ตัวอย่างอื่น ๆ

คำแปลที่ได้รับผลกระทบจากปัจจัยด้านสถานที่ มี
ปรากฏโดยตลอดทั้งเล่ม เช่น Ujjeni – กรุงอุชเชนี, Avanti – แคว้นอวันตี, และ
Takkasila – มหาวิทยาลัยตักกสิลา ในหน้า 18-9, Jumna-แม่น้ำยมุนา ในหน้า 22-3
ฯลฯ ผู้แปลใช้วิธีการตรงกับเกณฑ์ของไรส์ คือแก้ปัญหาอันเกิดจากปัจจัยสถานที่ ด้วย
การใช้คำแปลเชิงอธิบาย โดยเฉพาะเมื่อแปลปริจเจตมุ่งรูปแบบ (Reiss, 2000a:76)

ตัวอย่างจากหน้า 15-16

The potter's wheel stood under a tamarind tree, and the potter at
that moment removed a dish from the wheel ...

เครื่องปั้นหม้อยังคงวางอยู่ที่ต้นมะขามใหญ่ ขณะนั้นกุมภการช่างปั้น
หม้อกำลังเอาชามดินดิบออกจากเครื่องปั้น...

วิเคราะห์:

"กุ่มภาการช่างปั้นหม้อ" เป็นการเจงน้ยด้วยวิธีวางคำขยายไว้ประชิด ทั้งนี้มีใช้การเจงน้ยปริเฉทต้นทาง แต่เป็นการเจงน้ยคำในปริเฉทเป้าหมาย เนื่องจากการเปลอ้อม คือเปลออังกฤษไปเป็นภาษาบาลี แล้วจึงขอยืมคำเข้ามาในภาษาไทย จึงต้องมีการเจงน้ย เหมือนกรณี "ผ้ากาสิกพัลลทร" ที่อธิบายไปแล้วข้างต้น

ตัวอย่างจากหน้า 180-1

Just as little did I let them know the reason for this arrangement,
because one should never give reasons to women.

...และโบราณท่านว่า 'บุคคลอย่าพึงให้เหตุผลแก่สตรี' ข้าพเจ้าจึงไม่อธิบายเหตุผลเรื่องที่ให้เขาย้ายไป

วิเคราะห์:

มีการเติมความด้วยคือ "โบราณท่านว่า" ที่จริงควรเปลว่า "เพราะเราไม่พึงให้เหตุผลแก่สตรีเลย" แต่หากเปลโดยไม่เจงน้ย ผู้อ่านชาวไทยคงไม่เข้าใจว่าเหตุใดกามนิตจึงคิดเช่นนั้น ผู้เปลจึงต้องเจงน้ยว่าเป็นเรื่องวัฒนธรรมที่เขาสั่งสอนกันสืบมาในสังคมอินเดียสมัยนั้น ซึ่งผู้ชายเป็นใหญ่

ตัวอย่างจากหน้า 201 (ขีดเส้นใต้เน้นโดยผู้วิจัย)

After I had thus spoken and freed my hand from the good Kolita,
who covered it with kisses and tears, I walked towards the gate...

ข้าพเจ้าพูดแล้ว ก็ปลดมือออกจากโกลิต ซึ่งเขากำลังยกมือขึ้นประคองเศรพและร้องไห้ แล้วเดินออกไปทางประตูใหญ่...

วิเคราะห์

ผู้แปลได้ดัดแปลงพฤติกรรมของโกลิต เพื่อให้สื่อ
อารมณ์สารได้ตรงกัน

หากมุ่งรักษาความสมนัยด้านรูปแบบ (ตามที่ไรส์
สนับสนุน) และใช้ยุทธศาสตร์โน้มนหาปริเฉทต้นทาง (ตามที่ไรส์สนับสนุน) ฝันแปลโดย
โน้มนหาปริเฉทเป้าหมายว่า “ยกมือขึ้นจุมพิต” ก็อาจจะสื่อสารผิดพลาด ทำให้ผู้อ่าน
เป้าหมายไม่เข้าใจว่าโกลิตทำเช่นนั้นทำไม หรือเข้าใจว่าโกลิตแสดงความอาลัยรักเยี่ยง
คนรัก และอาจทำให้ผู้แปลต้องเจงเนี้ยประกอบไปด้วยว่า “ยกมือขึ้นจุมพิตด้วยความ
เคารพรักอาลัยเยี่ยงบ่าวกับนายตามธรรมเนียมของอินเดีย” ผู้วิจัยเห็นว่าผู้แปลคงไม่
ต้องการขัดความรู้สึกผู้อ่านที่กำลังเพลิดเพลินในอรรถรส และกำลังซาบซึ้งตามเหตุ
การณ์อันชวนสะเทือนอารมณ์ตามเนื้อเรื่อง ด้วยการอธิบายขยายความยืดยาว ผู้แปล
พากย์ไทยจึงได้เลือกใช้วิธีดัดแปลงข้อความ

การดัดแปลงนี้ เป็นการดัดแปลง “cultureme” หรือ
ชุดพฤติกรรมทางวัฒนธรรมของสังคมของผู้รับสาร ในที่นี้คือพฤติกรรมที่บ่าวใช้แสดง
ความเคารพรักเทอดทูนนาย ผู้อ่านชาวไทยอาจจะเห็นภาพโกลิตเอามือนายประคองไว้
เหนือศีรษะด้วยความเคารพ (แม้ผู้แปลจะไม่ได้ใส่คำว่า “เหนือศีรษะ” ผู้อ่านก็ย่อมจะ
นึกเอาเองได้ เพราะเป็นพฤติกรรมตามธรรมเนียมไทยใช้แสดงความเคารพบูชาอย่าง
สูง) แต่ถ้าเห็นภาพโกลิตจูบมือนายทั้งน้ำตา ก็อาจทำให้ผู้อ่านเป้าหมายไม่เข้าใจว่า
หมายความว่าอย่างไร หรือเข้าใจไปว่าเป็นความอาลัยรักฉันชู้สาว

ตัวอย่างจากหน้า 384-5

“Go, my friend, and have these presents placed with the other
supplies.

“ท่านจงนำสิ่งของเหล่านี้ไปมอบแก่ภัตตุเทสก์ (ภิกษุเจ้าหน้าที่แจกของ
สงฆ์)

วิเคราะห์:

พากย์ไทยดัดแปลงว่า “ท่านจงนำสิ่งของเหล่านี้ไปมอบแก่กัณฑ์เทศก์” ซึ่งอาจมองว่าเป็น cultureme ของสงฆ์ในการรับไทยธรรม

แต่เมื่อดัดแปลงความแล้ว มีศัพท์ทางศาสนาว่า “กัณฑ์เทศก์” ผู้แปลเกรงว่าผู้อ่านชาวไทยทั่วไปที่ไม่ได้เข้าวัดเข้าวาจะไม่รู้ จึงเจงนัยคำแปลไว้ใน พรบท (paratext) ชนิดวงเล็บ วางประชิดไว้กับคำที่ต้องการเจงนัยว่า “ภิกษุเจ้าหน้าที่แจกของสงฆ์” เป็นการเจงนัยทางภาษาและวัฒนธรรม และเป็นการเจงนัยปริเฉทเป้าหมาย ไม่ใช่การเจงนัยปริเฉทต้นทาง (เช่นเดียวกับกรณี “กาสิกพัศตร์” และ “นายกุมภกร”) และแสดงถึงความใส่ใจวัฒนธรรมอินเดีย

ในกรณีนี้ โรสย้อมถือว่าการดัดแปลงที่ไม่มีเหตุผลจำเป็น ทำให้คำแปลรุ่มร่ามเพราะต้องมีการเจงนัยคำแปลอีกทอดหนึ่ง ผู้วิจัยเห็นว่า หากแปลว่า “ท่านจงนำสิ่งของเหล่านี้ไปรวมไว้กับของอื่น ๆ ของสงฆ์” หรือ “ท่านจงนำไทยธรรมนี้ไปรวมไว้กับจุดปัจจัยอื่น ๆ เกิด” ก็จะได้ความหมายใกล้เคียงกับปริเฉทต้นทางยิ่งขึ้น

3.4.6.5 ปัจจัยด้านผู้ฟัง

โรสนิยาม “ผู้ฟัง” (audience) ว่าหมายถึง ผู้อ่าน (reader) หรือผู้ได้ยิน (hearer) ปริเฉทภาษาต้นทาง เป็นผู้ที่ปริเฉทต้นทางต้องการส่งสารถึง

ในกรณีนี้ ผู้ฟัง หมายถึง ผู้อ่านกามนิตพากย์อังกฤษ ปัจจัยด้านผู้ฟังจะเห็นได้ชัดจาก สำนวนภาษาที่ใช้กันเป็นสามัญ (common idiomatic expression) การอ้างอิงถ้อยคำ (quotation) การอ้างถึงสุภาษิต (proverbial allusion) และการใช้อุปลักษณ์ (metaphor) ฯลฯ ของภาษาต้นทาง ซึ่งผู้แปลมักต้องอาศัยกระบวนการ “ถอดรหัส” (a process of decoding) และพึงทำให้ผู้อ่านภาษาเป้าหมายเห็นและเข้าใจปริเฉท ตามบริบททางวัฒนธรรมของผู้อ่านเอง (Reiss, 2000a:79)

ปัจจัยด้านผู้ฟังจะมีผลต่อปริเฉทมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับประเภทของปริเฉท หากเป็น ปริเฉทมุ่งอรรถสสาร: การแปลสำนวน (idiomatic expressions) หากภาษาเป้าหมายไม่มีสำนวนที่เทียบกันได้ ก็อาจแปลเป็น

ถ้อยคำที่มีใช้จำนวน แต่มีอรรถมูล (semantic value) เท่าเทียมกัน ดังนั้นน่าจะถือเป็นคำแปลที่มีสมมูลภาพพอเพียง เนื่องจากปริศนาประเภทนี้รูปแบบเป็นรองความหมาย (Reiss, 2000a:79) แต่สำหรับปริศนาประเภทนี้รูปแบบ จำนวนในภาษาต้นทางต้องแปลเป็นจำนวนที่มีอรรถมูลเหมือนกันในภาษาเป้าหมาย รวมทั้งต้องใช้รูปศัพท์ วจนลีลา ระดับภาษา ฯลฯ เสมอกันด้วย เพราะปริศนาประเภทนี้รูปแบบสำคัญเป็นอันดับแรก (Reiss, 2000a:79)

ไรส์กล่าวว่า งานแปลควร "อ่านรู้เรื่อง" ได้เพียงเสมอกันกับงานต้นทาง (just as intelligible as the original) (Reiss, 2000a:80-1)

ไรส์ยกตัวอย่างผลกระทบจากปัจจัยผู้ฟัง (Reiss, 2000a:80) ว่า การแปลจำนวน เช่น "etre connu comme le loup blanc" (ซึ่งแปลตรงตัวว่า "เป็นที่รู้จักกันดีเหมือนสุนัขป่าสีขาว") หากอยู่ในปริศนาอรรถมูล อาจแปลว่า "เป็นที่รู้จักกันดี" แต่ในปริศนาประเภทนี้รูปแบบต้องหาคำที่สะท้อนความหมายทำนองเดียวกัน แต่เป็นจำนวนที่มีวจนลีลาเสมอกันด้วยในภาษาเป้าหมาย เช่นอาจแปลเป็นภาษาเยอรมันว่า "bekannt sein wie ein bunter Hund" ("เป็นที่รู้จักคุ้นกันทั่วไปเหมือนสุนัขพันธุ์ต่าง") คือหมายความว่า "ใคร ๆ ก็รู้จัก")

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยยังอ่านไม่พบ "จำนวนภาษาอังกฤษ" ที่อาจเป็นปัญหาเพราะผลกระทบจากปัจจัยผู้ฟัง (อังกฤษ) ในการแปลเรื่อง "กามนิต" พากย์อังกฤษเป็นไทย

จำนวนการเปรียบเทียบ และภาพพจน์ต่าง ๆ ที่
ผู้วิจัยอ่านพบ เป็นจำนวนจาก "วัฒนธรรมอินเดีย" ซึ่งไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนให้เป็น
จำนวนไทย หากแปลมาโดยตรง ดังตัวอย่างข้างล่างนี้ ส่วนหนึ่งเพราะวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน และส่วนหนึ่ง ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า เพราะความต้องการรับวัฒนธรรมอินเดีย

ตัวอย่างหน้า 148-9

"...Her body is faultless ; her hair, of the blackness of the bee; her face, like the moon in its beauty ; eyes, sesame, teeth like pearls ; and bimba lips, from which there comes the voice of the kokila, so rarely sweet is it. And her limbs delight the heart as does the stem of the young pisang ; while her full hips lend to her carriage the

easy majesty of the royal elephant. It is not possible, therefore, that thou canst have aught to object to in her."

"รูปร่างงามหาตำหนิมิได้ ผมดำราวกับแมลงผึ้ง หน้าเปล่งปลั่งดั่งดวงจันทร์ เนตรประหนึ่งดาววาง จมูกแน่นดองกา ฟันเทียบไข่มุก ริมฝีปากเพียงผลด่าสิ่งสูง เสียงหวานปานนกโกกิล่า ชาติคือล้ากล้วย เอวเหมาะเจาะไม่อวบเกิน เวลาอย่างเดินคล่องแคล่ว มีสง่าเสมอข้างทรง เพราะฉะนั้นเจ้าจะหาทางตำหนิขัดข้องมิได้เลย"

3.4.6.6 ปัจจัยด้านผู้พูด

ปัจจัยด้านผู้พูด หมายถึงองค์ประกอบหนึ่งของปัจจัยนอกภาษา ที่ส่งผลต่อภาษาของผู้ประพันธ์ปริจเฉทหรือของการสร้างสรรค์ของผู้ประพันธ์ ปัจจัยเหล่านี้ปรากฏได้หลายทางในชั้นต่าง ๆ คือ ชั้นคำ ชั้นไวยากรณ์และชั้นวัจนลีลา และมีผลต่อการแปลแตกต่างกันไปตามประเภทของปริจเฉท ดังนี้คือ:

ปริจเฉทประเภทมุ่งรูปแบบ ปัจจัยนี้ส่งผลต่อวัจนลีลาของผู้ประพันธ์ สะท้อนถึงอิทธิพลจากแหล่งกำเนิด การศึกษา และยุคสมัยที่มีชีวิตอยู่ ตลอดจนความสัมพันธ์กับสำนักหรือประเพณีอย่างใด ๆ (เช่น นักประพันธ์ยุคโรแมนติกเขียนหนังสือแตกต่างจากนักประพันธ์สำนักธรรมชาตินิยม) ปัจจัยผู้พูดยังรวมความไปถึง วัจนลีลาของผู้ประพันธ์ในฐานะเป็น (ตัวละคร) ผู้เล่าเรื่อง (stylistic "persona" of the author) เช่น หญิงรับใช้ยอมไม่พูดภาษาเช่นเดียวกับผู้สื่อข่าว เด็กยอมไม่พูดภาษาเหมือนผู้ใหญ่ (Reiss, 2000a:82)

ผู้วิจัยพบว่าทั้งผู้ประพันธ์ (ในที่นี้คือผู้แปลพากย์อังกฤษ) และผู้แปลต่างก็ใช้ภาษาสูง สละสลวย และใช้สำนวนที่ชวนให้รู้สึกถึงยุคสมัยโบราณได้ สะท้อนว่าเป็นผู้มีการศึกษาดี

ในส่วนข้อความของตัวละคร ไม่ว่าจะ เป็นท่อนบรรยายความของ "ผู้ประพันธ์" หรือท่อนที่เป็นข้อความจากปากของ "ผู้เล่าเรื่อง" คือ กามนิต และวาสิฏฐี คือถ้อยคำในบทสนทนาต่าง ๆ ในเรื่อง ผู้แปลก็เลือกใช้สำนวนภาษาได้เหมาะสมตามยุคสมัย บุคลิก ฐานะ ฯลฯ ของผู้พูด ดังตัวอย่างต่าง ๆ ที่ได้แสดงมาแล้วข้างต้น

3.4.6.7 นัยทางอารมณ์

ไรส์กล่าวว่า ผู้ประเมินพึงทดสอบว่าปริศนาเป้าหมายถ่ายทอดนัยด้านคุณค่าทางอารมณ์ (affective values) ออกมาได้ทัดเทียมกับปริศนาต้นทางหรือไม่ ผู้แปลตระหนักหรือไม่ว่าปริศนาต้นทางใช้วิธีการทางภาษาเพื่อแสดงอารมณ์ขัน การแฉงนัย (irony) ความดูแคลน ประชด ฯลฯ หรือไม่ และผู้แปลละท่อนสิ่งเหล่านั้นออกมาอย่างเหมาะสมในปริศนาแปลหรือไม่ (Reiss, 2000a:83) ปริศนามุ่งจูงใจยิ่งต้องใส่ใจตัวกำหนดเหล่านี้เป็นพิเศษ (Reiss, 2000a:8)

ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้แปลสามารถถ่ายทอดนัยทางอารมณ์ต่าง ๆ ออกมาได้เสมอกับปริศนาต้นทาง ด้วยวิธีการที่เหมาะสม ดังตัวอย่างข้อความต่าง ๆ ในบทที่ห้า ตรงข้อความที่โสมทัดตักกล่าว แสดงอารมณ์ยั่วเย้า

ตัวอย่างจาก 38-9

"I perceive of a truth" he said, "that our house is to have the honour of being the spiritual birthplace of a holy man. Thou fastest as do only the most strenuous ascetics, and dost refrain from the luxurious bed."

"ข้าพเจ้าออกจะเห็นเป็นความจริงแล้วว่า ในบ้านเราเวลานี้ออกจะมีเกียรติยศอยู่ที่ได้เป็นที่เกิดของอริยบุคคล เพราะสุทธานมิใช่จะบำเพ็ญตบะในการอดอาหาร อย่างทรหดที่สุดแล้ว ยังเว้นจากการนอนบนที่นอนอันอ่อนนุ่มเพิ่มขึ้นด้วย"

ตัวอย่างจาก 40-1

"Why! why! What wicked and crafty wizard!" he cried. What caused the fascinating picture of a maiden playing ball to appear by magic on the board which I myself hung quite empty on yonder hook? –plainly, with evil intent, to assail the embryo ascetic and tempt him at the very beginning of his career, and thus to confound sense and thought in him."

“ดูดู! มดต่อหอมดที่ไหนนี่? ชั่วแท้ ๆ มาทำจากเปล่าที่แขวนอยู่ตรงนั้น ให้เกิดมีภาพสวาน้อยแสนสวยกำลังเล่นคลี่ขึ้นได้ นี่ไม่มีอื่น คงมีอะไรประสงคร้ายต่อท่านผู้เริ่มเป็นฤษีมีมานแก่กล้า ต้องการจะทำลายตะบะเสียแต่ต้นมือ!”

3.4.7 สมมูลภาพด้านหน้าที่

สถานการณ์สื่อสารที่เปลี่ยนไป (keine Situations-konstanz) ทำให้ผู้แปลต้องส่งข้อมูลเกี่ยวกับบริเจตต้นทาง ภายใต้เงื่อนไขใหม่ทางภาษา วัฒนธรรม และหน้าที่ เป็นการกระทำในสถานการณ์ที่ต่างจากสถานการณ์ในการผลิต บริเจตต้นฉบับโดยสิ้นเชิง (วรรณภา แสงอร่ามเรือง, 2542:14-5) ด้วยเหตุนี้งานแปลจึงมักมีการตัดแปลงเป็นบางส่วน ไม่มากก็น้อย อย่างเลี่ยงไม่ได้ แม้การสื่อสารในภาษาเดียวกัน ผู้รับสาร (receiver) ก็ยังมีความรู้และความคาดหวังแตกต่างไปจากผู้ส่งสาร เรียกว่าเป็น communicative difference หรือ “ความแตกต่างเชิงการสื่อสาร” (H.F.Plett, 1975 อ้างถึงใน Reiss, 2000b:60) ผลก็คือสารย่อมเปลี่ยนแปลงไปเป็น ธรรมดาในกระบวนการสื่อสาร ดังที่ไรส์ (2000:160) [คำแปลของผู้วิจัย] กล่าวว่า

The use of two natural languages as well as the employment of the medium of the translator necessarily and naturally result in a change of message during the communicative process

การใช้ภาษาธรรมชาติสองภาษา ตลอดจนการใช้ผู้แปลเป็นสื่อกลาง ทำให้สารต้องเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดาเมื่อผ่านกระบวนการสื่อสาร

ไรส์ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงเนื่องจากโครงสร้างของภาษา ต่างกัน เรียกว่าการเปลี่ยนแปลงที่ไม่เจตนา (unintentional changes) ส่วนการเปลี่ยนแปลงด้วยเจตนา นั้นเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายของบริเจต หรือเปลี่ยนกลุ่มผู้รับสาร (a change in the reading circle) ทำให้บริเจตเปลี่ยนหน้าที่ (a change of function) ไปด้วยโดยปริยาย (Reiss 2000b:160-1)

¹ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการยืนยันหลัก keine Situations-konstanz

การเปลี่ยนแปลงด้วยเจตนาใน "กามนิต" พากย์ไทย เป็นผลจากการเซนเซอร์ทางศาสนาเนื่องจากกลุ่มผู้รับสารเปลี่ยนไป หันมามุ่งสื่อสารกับผู้อ่านชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ ทำให้ผู้แปลละเนื้อความที่ขัดต่อคติทางศาสนาพุทธของไทย แต่ไม่ได้มีหน้าที่เปลี่ยนแปลงในแง่การใช้งานหรือเจตนา คือยังเป็น "เรื่องอ่านเล่น" มุ่งสื่ออารมณ์ เป็นปริศนาหมู่รูปแบบ ดังที่ผู้แปลกล่าวไว้ (เสฐียรโกเศศ, 2534: แดงเรื่อง ไม่มีเลขหน้า) ว่า

แม้ *กามนิต* จะเป็นเรื่องอ่านเล่นก็จริง แต่มีหลักในลัทธิพราหมณ์และพระพุทธศาสนา ตลอดจนวรรณคดีของอินเดีย มีคัมภีร์มหากาต เป็นต้นแทรกอยู่ในท้องเรื่องตลอดไป รู้สึกดูเหมือนว่าผู้แต่งมีประสงค์จะนำเอาหลักธรรมและคติซึ่งมีอยู่ในลัทธิศาสนาของอินเดีย ไปเขียนให้ฝรั่งผู้ที่ยังไม่รู้ฟัง...

ปริศนาบางส่วนใน "กามนิต" พากย์ไทย ที่ผู้แปลได้ดัดแปลงตามคติชาวพุทธ เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ของไรส์ จะเห็นว่าตรงกับที่ไรส์เรียกว่า การดัดแปลงเนื่องจากมีกลุ่มผู้อ่านพิเศษ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ (function) ไปด้วยโดยปริยาย (Reiss, 2000b:160-1) การประเมินคุณภาพจึงต้องคำนึงถึงเกณฑ์ในหมวดหน้าที่เหนือกว่าเกณฑ์ในหมวดอื่น (Reiss, 2000a:89) (ดูรายละเอียดข้อ 3.2.3 ของภาคผนวก 1) ในกรณีนี้ได้แก่ เกณฑ์ประเมินคุณภาพงานแปลในหมวดหน้าที่พิเศษ และกลุ่มผู้อ่านเป้าหมายพิเศษ ข้อย่อยแรก-กลุ่มผู้อ่านพิเศษ ข้อย่อยที่สอง-เกณฑ์ประเมินคุณภาพงานแปลแบบดัดแปลง ที่ผ่านการตรวจสอบทางศีลธรรม ศาสนา อุดมคติและการค้า

ตามเกณฑ์ในข้อนี้ งานแปลซึ่งผ่านการตรวจสอบกลับกรองเพื่อขจัดพิษภัยหรือความระคายเคืองความรู้สึกของผู้อ่าน ตามคุณค่า สัจนิยม ขนบความรู้สึกอ่อนไหวทางศีลธรรม ศาสนา และอุดมคติบางประการ ถือเป็นงานดัดแปลงและมักมุ่งเพื่อประโยชน์ทางการค้า ผู้แปลมุ่งเพื่อ "ชำระ" งานต้นทางให้แก่กลุ่มผู้อ่านจำเพาะกลุ่มหนึ่ง จึงดัดแปลงงานต้นทางด้วยวิธีต่อเติมเสริมความ เปลี่ยนคำ (euphemisms) ลดทอนความระคายเคือง หรือละเว้นเนื้อความเพื่อขจัดสิ่งที่อาจระคายเคืองความรู้สึกของผู้อ่านเป้าหมาย (Reiss, 2000a:104-5) ผู้แปลอาจจะความที่ขัดต่อหลักศีลธรรม ความรู้สึกและคติความเชื่อทางศาสนาของผู้อ่านได้ และยังอาจ

ดัดแปลงบริบทได้ตามที่จำเป็น ดังที่ไรส์ (Reiss, 2000a:104-5) [คำแปลของผู้วิจัย] กล่าวไว้ว่า

"The translator's modifications of the original, whether by expansions, euphemisms, attenuations or omissions, are invariably intended to purify or cleanse the original in the interests of a particular group of readers. Anything in the original which might offend the moral code, the religious feelings or the ideological positions of the intended readers is eliminated; texts may even be altered when necessary and supplementary material added to accommodate the readers."

"การที่ผู้แปลดัดแปลงงานต้นทาง ไม่ว่าจะด้วยวิธีขยายความ เกือบคำ ลดทอนผ่อนบรรเทา หรือละความ ล้วนมีเจตนาเดียวกันที่จะชำระล้างงานต้นทางเพื่อประโยชน์ของกลุ่มผู้อ่านจำเพาะกลุ่มหนึ่ง สิ่งใดก็ตามในบริบทต้นทาง ซึ่งอาจขัดหลักศีลธรรม ระคายความรู้สึกทางศาสนา หรือจุดยืนทางอุดมคติของผู้อ่านเป้าหมาย ย่อมถูกขจัดไป แม้จนจะเปลี่ยนแปลงบริบทเสียก็ได้เมื่อจำเป็น และต่อเติมเสริมเนื้อหาเข้าไปเพื่อมุ่งสื่อสารแก่ผู้อ่านดังกล่าว"

ไรส์ให้ถือว่าเป็นงานแปลแบบดัดแปลง เรียกว่า adaptive translations, adaptations, หรือ revisions (อ้างแล้ว:104) เกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับใช้ประเมินคุณภาพงานดัดแปลง จะเน้นการบรรลุ "จุดประสงค์" ในการทำงาน และสำคัญกว่า (priority) เกณฑ์อื่น ๆ ที่ใช้ประเมินคุณภาพงานแปล (คือเกณฑ์ทั้งสามหมวด ได้แก่ หมวดวรรณกรรม หมวดภาษา หมวดตัวกำหนดจากปัจจัยนอกภาษา)

ดังนั้น สิ่งที่คุณประเมินคุณภาพพึงพิจารณาในกรณีนี้ คือการที่ผู้แปลจงใจเบี่ยงเบนจากบริบทต้นทางในช่วงดังกล่าว ส่งผลอย่างไร เหมาะสมหรือไม่ เมื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบบริบทแล้ว ผู้วิจัยพบว่า "กามนิต" พากย์ไทย มีการเปลี่ยนแปลงอรรถสาร โดยผู้วิจัยได้แยกแยะการเปลี่ยนแปลงอรรถสารเนื่องด้วยเหตุผลทางอุดมคติและศาสนา (= งานดัดแปลง) ออกจากการ

เปลี่ยนแปลงเนื่องด้วยเหตุผลทางวัฒนธรรม (= งานแปล ที่มีการเจงนัยและแฝงนัยทางวัฒนธรรม) ดังวิเคราะห์ไว้แล้วข้างต้น

ผู้วิจัยพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงเนื่องด้วยอุดมคติและศาสนา เพื่อผู้อ่านชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งตามเกณฑ์ของไรส์ทำให้กามนิต เป็นงานดัดแปลง และจึงต้องใช้เกณฑ์ประเมินคุณภาพงานดัดแปลง คือคำนึงถึงเกณฑ์ในหมวดหน้าที่นิยมเป็นหลักสำคัญกว่าหมวดอื่น (Reiss, 2000a: 89) และผู้วิจารณ์พึงพิจารณาว่างานแปลนั้นตอบสนองหน้าที่พิเศษหรือกลุ่มผู้อ่านพิเศษได้ตรงตามเจตนาของผู้แปลหรือไม่ และพึงค้นหาเหตุจูงใจ (motives) ของผู้แปล ตลอดจนผลกระทบต่อปริจเฉทเป้าหมายให้ได้ แม้ผู้แปลจะมีได้แถลงไว้ในบทนำหรือบทส่งท้ายเรื่อง ผู้วิจารณ์ก็ต้องพยายามค้นหาให้พบให้ได้ จึงจะเรียกว่าวิจารณ์อย่างเป็นวัตถุวิสัย

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยพบว่าปริจเฉทส่วนที่ดัดแปลงตามคติชาวพุทธมีส่วนน้อยเมื่อเทียบกับเนื้อหาทั้งหมดของปริจเฉท ซึ่งผู้แปลได้แปลไว้อย่างใกล้เคียงกับปริจเฉทต้นทาง นอกจากนี้การดัดแปลงตามคติชาวพุทธดังกล่าว ยังไม่มีผลเปลี่ยนแปลงสาระของเรื่องหรือการดำเนินเรื่องอย่างสำคัญแต่ประการใด เนื้อหาส่วนใหญ่ยังสามารถใช้เกณฑ์ทั้งสามหมวดสำหรับประเมินคุณภาพงานแปลได้ มีส่วนที่ต้องอาศัยเกณฑ์หมวดหน้าที่อยู่เป็นบางช่วงเท่านั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า น่าจะใช้เกณฑ์หมวดหน้าที่ประเมิน คุณภาพ “กามนิต” เฉพาะในช่วงดังกล่าวก็น่าจะเพียงพอ

การแปลแบบดัดแปลงด้วยเหตุผลทางอุดมคติและศาสนา พบว่ามีการละความ การต่อเติมเสริมความ และการดัดแปลงข้อความ

3.4.7.1 การละความด้วยเหตุผลทางอุดมคติ/ ศาสนา

ในเรื่องนี้ ไนดา (Nida 2000:8) [คำแปลของผู้วิจัย]

กล่าวไว้ว่า

Professional translators are often called upon to translate texts that are contrary to the translator's set of values and world view. The capacity to do justice to something which seems so culturally abhorrent demands a degree of objectivity beyond the power of many translators.

นักแปลอาชีพ มักได้รับมอบหมายให้แปลปริเฉทที่ขัดแย้งกับชุดคุณค่า และโลกทัศน์ของตัวนักแปลเอง ความสามารถให้ความยุติธรรมแก่สิ่งที่ดู แสนจะน่ารังเกียจในทางวัฒนธรรม ต้องอาศัยการทำใจให้เป็นกลางอย่าง ยิ่ง จนเกินความสามารถของนักแปลหลายราย

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าข้อความหลายตอนใน "กามนิต" อาจจะไม่เพียงขัดแย้งกับคุณค่าและโลกทัศน์ของผู้แปลเท่านั้น ผู้แปลอาจจะตระหนัก ว่าข้อความดังกล่าวขัดแย้งกับคุณค่า อุดมคติ ความเชื่อทางศาสนาของผู้อ่านเช่นกัน ผู้ แปลจึงได้ละ เสริม และดัดแปลงข้อความดังกล่าวเพื่อให้การสื่อสารประสบผลสำเร็จ

ตัวอย่าง หน้า 4-5

... unmoved by the wishes of his parents as by their tears and lamentations.' ...

[พากย์ไทยละความ]

วิเคราะห์:

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ผู้แปลละความเพราะชวนให้รู้สึก ว่าพระพุทธรูปเจ้าทรงไม่มีพระทัยเมตตาสงสาร ขัดกับความเชื่อในสังคมไทยเกี่ยวกับ พระพุทธรูปเจ้า

"คติความเชื่อเกี่ยวกับบุคคล" ดังกล่าว ตรงกับที่ เลอเฟอเวียร์ (Lefevre 1992:89) เรียกว่า cultural script และนิยามไว้ว่า [คำแปล ของผู้วิจัย]

A "cultural script" could be defined as the accepted pattern of behavior expected of people who fill certain roles in a certain culture. The French people of the seventeenth century had a very definite cultural script for the role of "king "

เราอาจนิยาม cultural script ว่าเป็นรูปแบบพฤติกรรม อันเป็นที่ยอมรับ และเป็นที่ยึดมั่นจากบุคคลที่มีบทบาทบางอย่างในบางวัฒนธรรม ชาวฝรั่งเศสในคริสต์ศตวรรษที่สิบเจ็ดมี cultural script ที่แน่นอนชัดเจน มากสำหรับบทบาทของ "กษัตริย์"

เราจึงเห็นได้ว่า ในสังคมของผู้รับสาร พระพุทธเจ้ามิได้ทรงเป็นเพียง "ตัวละคร" ในเรื่อง "กามนิต" ผู้แปลเองก็กล่าวไว้ในคำนำของกามนิต เมื่อเดือนกันยายน ๒๕๒๓ ว่าท่านผู้รจนาพระพุทธประวัติ "...ยอมกล่าวถึงพระองค์ด้วยความเคารพเป็นที่ตั้ง" (เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป, 2520: ไม่มีเลขหน้า)

ตัวอย่างจากหน้า 8-9 (ผู้วิจัยขีดเส้นใต้เน้นความ)

And looking over the land spread out before him, with a happy recognition, in which there lay, nevertheless, a deep note of sadness, he bade these loved objects farewell.

"Fair indeed art thou, Rajagriha, City of the Five Hills! Beautiful are thy environs, richly blessed thy fields, heart-gladdening thy wooded glades gleaming with waters, very pleasant thy clustering hills of rock! For the last time do I behold thy lovely borders from this, the fairest of all places whence thy children love to look upon thee. But once, and once only - on the day when I go hence and look back from the crest of yonder mountain-ridge - shall I see thee again, beloved valley of the Rajagriha : then, nevermore!"

พระตถาคตทอดทัศนาการภูมิประเทศอันแผ่ไพศาลอยู่เฉพาะพระพักตร์ แล้วตรัสว่า "ดูก่อน ราชคฤห์อันเป็นนครแห่งเบญจคีรี มีปริมณฑลงดงามตระการ อุดมด้วยนาสาลีและมหาคิงขรอันน่าเบิกบานหฤทัย เราได้แลดูในครั้งนี้เป็นปัจฉิมทัศนาการ"

วิเคราะห์:

ข้อความข้างต้นนี้ ผู้แปลละเนื้อความไปส่วนหนึ่ง ตรงข้อความภาษาอังกฤษที่ผู้วิจัยขีดเส้นใต้ไว้ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเพราะข้อความดังกล่าวแสดงว่าพระพุทธเจ้าทรงอาลัยความงามของกรุงราชคฤห์ยิ่งนัก อันเป็นอารมณ์เยี่ยงปฤชชน ขัดต่อคติความเชื่อของไทย (cultural script) เรื่องพระพุทธเจ้า ซึ่งในสังคมผู้รับสารยกย่องว่าพ้นจากความติดข้องในโลกียวิสัยทั้งปวง

ตัวอย่าง หน้า 10-11

In his vivid imagination, given to picturing events in all their details, he went over the scenes that would be enacted. He saw the new arrivals exchange friendly greetings with the brethren already there, saw them conducted by the latter to seats and night quarters, their cloaks and alms-bowls taken from them, and heard all this take place with much noise and loud shouting, as though fisher-folk were quarrelling over their spoils.

[พากย์ไทยละความไปทั้งหมด]

วิเคราะห์:

สันนิษฐานว่าพฤติกรรมขาดสำรวมของสงฆ์ ขัดกับคติความเชื่อของคนไทยเกี่ยวกับเรื่องพฤติกรรม (cultural script) ของสงฆ์ แม้เขียนไว้ว่าเป็นความตริกในพระทัยของพระพุทธเจ้า แต่ผู้รับสารอาจรู้สึกว่าเป็นข้อตำหนิที่มาจากผู้ประพันธ์ จึงอาจมีอคติ จนทำให้การสื่อสารไม่ประสบผลสำเร็จจนความมุ่งหมายของผู้ประพันธ์

นอกจากนี้ ยังมีตัวอย่างอื่น ๆ อีกมาก เช่น การละข้อความพรรณนาดำเนินและคติฮินดู-พราหมณ์อย่างพิสดาร ตัวอย่างเช่น บทที่ 10 รหัสยลัทธินี้ หน้า 100-9, ในบทที่ 36 พระพุทธและพระกฤษณ์ หน้า 388-403 และในบทที่ 38 พรหมโลกหน้า 410-5 การละความดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ผู้แปล

ต้องการลดการพรรณนาถึงลัทธิความเชื่อนอกพุทธศาสนาให้น้อยลง จึงอาจมองว่าเป็น การละความเพ้อถวิลนกรองการ "นำเข้า" คติความเชื่อทางศาสนา

3.4.7.2 การต่อเติมความด้วยเหตุผลทางอุดมคติ / ศาสนา

ตัวอย่างจากหน้า 240-1

Shrugging his shoulders the monk turned to his younger brethren-

พระภิกษุสูงอายุกใหญ่ (ตามวาทนาที่ตัดไม้ขาด) หันไปพูดกับเพื่อนภิกษุ
ด้วยกันว่า...

วิเคราะห์:

พระภิกษุสูงอายุกนี้คือพระอรหันต์สาวรีบุตร กิริยา
ยกใหญ่หรือยกใหญ่นี้ เป็นกิริยาที่ "ไม่งาม" ตามทัศนะของวัฒนธรรมไทย ชัดกับ
cultural script ของไทยเกี่ยวกับอากัปกิริยาของพระอรหันต์ ในกรณีนี้เป็นเรื่องคติความ
เชื่อทางศาสนา ไร้อยอมให้ละความหรือดัดแปลงได้ตามจำเป็น แต่ผู้แปลใช้วิธีแปลตรง
ตามต้นฉบับ แล้วใส่ข้อความในวงเล็บเพื่ออธิบายอากัปกิริยานี้ตามคติทางศาสนาพุทธ

ตัวอย่างจากหน้า 483

ครั้นแล้ว ลิ่นพระดำรัส ลิ่นพระสุรเสียง หับพระโอบุษฐ์หับพระเนตร
พระอัสนาสะประสาทซึ่งเคยระบายตามธรรมดาค่อย ๆ แผ่วเบาลง ๆ ทุก
ที แล้วก็ลิ่นกระแสดมโดยพระอาการสงบ พระภิกษุองค์หนึ่ง " ประกาศ
ว่า พระบรมศาสดาเสด็จปรินิพพานแล้ว

อนิจจา? แสงเดือนเพ็ญส่องกระจ่างจับพระพักตร์อยู่เมื่อกี้ก็จางซีด
ขมุกขมัวลง ท้องฟ้าสลัวมัวพยับครึ้ม อากาศเย็นเฉียบจับหัวใจน่าค้าง
หยดเฝาะ ๆ เป็นหยาดน้ำตาแห่งสวรรค์ เกสรดอกจิ้งจ่องพู่เป็นสายสหัส
ธาราสรงพระพุทธรูประจักษ์ จักจั้นเรไรสงัดเงียบดูไม่มีแก่ใจจะทำเสียง ธรรม
ชาติรอบข้างต่างสลดหมดความคະนองทุกสิ่งทุกอย่าง

แล้วจึงมีเสียงกระซิก ๆ สะอื้นให้แห่งพระภิกษุสงฆ์ ฝ่ายพวกมัลลสะก็
ร้องไห้โศกแทบลิ้นสมฤดี

ขณะนั้น อันว่า ปฐวีก็มปนาการก็บังเกิดปรากฏพิลึกพิงกั้วทั่ว
โลกธาตุทั้งปวง อีกทั้งห้วงมหรณพก็กำเรบตีฟองคะนองคลื่นครึ้นครึ้น
นฤนาทสนั่นในมหาสมุทรสาคร ทั้งหม่อมจณาชาติมั่งกรมุดดำกระทำให้
ศัพทสำนนวนฤโฆษครวณา ดุจเสียงปริเทวกถาแซ่ซ้องโคกาดูรกำครด
ทั้งขุนเขาสิเนรราชบรรพตก็น้อมยอดโอนอ่อน มีอาการปานประหนึ่งว่า
ยอดหวายถูกอ๊กคี่ลน เอนกมหัสจรรย์ก็บันดาลทั่วเมทินีดลสกลนภากาศ
ปางเมื่อพระบรมโลกนาถเข้าสู่พระปรีนิพพาน นั้นแล

วิเคราะห์:

ผู้แปลได้ต่อเติมข้อความข้างต้นทั้งหมดอย่างยืดยาว
ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นเพราะประเพณีในการประพันธ์เรื่องปรีนิพพาน

สุจิตรา จงสถิตยัตมณา (2532) สันนิษฐานไว้ว่า ที่ผู้
แปลต้องต่อเติมความอย่างยืดยาวนั้น คงจะเนื่องจากชาวพุทธถือว่ามหาปรีนิพพาน
ของพระพุทธเจ้า "เป็นความโศกสลดลึกซึ้งมหาศาลเกินกว่าจะบังคับมิให้แสดงอารมณ์
ใด ๆ ได้" และกล่าวว่าผู้แปลได้เสริมความ "โดยยกมาจากมหานิพพานปริวัตต์ใน
วรรณคดีเรื่องปฐมสมโพธิกถาของกรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส"

ผู้วิจัยตรวจสอบบทแปลดังกล่าวกับข้อความย่อหน้า
สุดท้ายของมหานิพพานสูตรปิรวรรต ปริจเฉทที่ 26 ใน "ปฐมสมโพธิกถา" ของกรม
สมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส (2536: 456) แล้ว พบว่ามีข้อความตรงกันแทบทุกคำ ดัง
จะยกมาเปรียบเทียบให้ประจักษ์ต่อไปนี้ (ผู้วิจัยคงวรรคตอนตามต้นฉบับ ซึ่งอาจผิดไป
จากที่ผู้ประพันธ์กำหนดไว้ก็ได้ ข้อความที่ผู้วิจัยขีดเส้นใต้ คือที่สองพากย์แตกต่างกัน)

กามนิตหน้า 483

ขณะนั้น อันว่า ปฐวีก็มปนาการก็บังเกิดปรากฏพิลึกพิงกั้วทั่วโลกธาตุ
ทั้งปวง อีกทั้งห้วงมหรณพก็กำเรบตีฟองคะนองคลื่นครึ้นครึ้นนฤนาท
สนั่นในมหาสมุทรสาคร ทั้งหม่อมจณาชาติมั่งกรมุดดำกระทำให้ศัพท
สำนนวนฤโฆษครวณา ดุจเสียงปริเทวกถาแซ่ซ้องโคกาดูรกำครด ทั้ง
ขุนเขาสิเนรราชบรรพตก็น้อมยอดโอนอ่อน มีอาการปานประหนึ่งว่า
ยอดหวายถูกอ๊กคี่ลน เอนกมหัสจรรย์ก็บันดาลทั่วเมทินีดลสกลนภากาศ
ปางเมื่อพระบรมโลกนาถเข้าสู่พระปรีนิพพาน นั้นแล

ปฐมสมโพธิกถา หน้า 456

ขณะนั้น อันว่า ปฐวีก็มปนาการก็บังเกิดปรากฏพิลึกพิงกั้วทั่วโลกธาตุ
 ทั้งปวง อีกทั้งห้วงมหรรณพ ก็กำเรบตีฟองคะนองคลื่นครืนครั้น นฤนาท
 สนั่นในมหาสมุทรสาคร ทั้งหมู่มีัจฉาชาติมิงกรผุดดำกระทำให้ศัพท์
 สำนานนฤโฆษ คววนาดุจเสียงปริเทวกถา แซ่ซ้องโลกาครุรกำสรด ทั้ง
 ขุนเขาพระสิเนรุราชบรรพตก็น้อมยอดโอนอ่อน มีอาการปานประหนึ่งว่า
 ยอดหน่วยอันอัคคีลน อนกมัทศจรรยก็บันดาลทั่วเมทนีดลสกลนภาภาค
 ปางเมื่อพระบรมโลกนาถเข้าสู่พระปรินิพพาน

จะเห็นได้ชัดเจนว่าผู้แปล "กามนิต" ได้ยกมาจาก
 "มหานิพพานสูตร" ของกรมสมเด็จพระพรหมานูชิตชิโนรสแทบทุกตัวอักษร

ตัวอย่างจากหน้า 252

อันว่าสุดติภูมิที่สำคัญยิ่งนัก คือมหาสระปฐมทิพยสถาน เป็นอุบัติภพ
 สำหรับรองรับวิญญาณแห่งบรรดาสาธุชนผู้ประกอบกุศลจรรยา มีใจผ่อง
 แผ้วสุจริต ให้ถือเอาซึ่งปฏิสนธิจิตเป็นอุปะปาติกะชาติยโดยธรรมนิยม
 แล้วและเสวยสุขารมณ์เกษมศานต์โสมนัส เป็นศุภผลสนองกัลยาสมบัติ
 ที่ประพุดไไว้ใน ไตรทวาร

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าผู้แปลเจงนัยขยายความ เพราะ
 อาจจะไม่เกรงว่าผู้อ่านจะไม่คุ้นเคยกับสวรรค์สุขาวดี ซึ่งเป็นแดนอันมีความสุขตามความ
 เชื้อของลัทธิมหายาน เป็นสวรรค์ของพระอมิตาภพุทธเจ้าของฝ่ายมหายาน (ราช
 บัณฑิตยสถาน, 2525:843) ผู้อ่านชาวไทยส่วนใหญ่คุ้นกับลัทธิเถรวาท จึงอาจจะไม่
 คุ้นเคยกับจักรวาลในทัศนะของมหายาน ไม่รู้ว่าเป็นสวรรค์ชั้นใด เพราะคุ้นเคยแต่ชื่อ
 สวรรค์ชั้นต่าง ๆ ในหนังสือไตรภูมิพระร่วง เช่น จาตุมหาราชิก ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต
 เป็นต้น ผู้แปลจึงต้องเจงนัย

ตัวอย่างจากหน้า 457 ทั้งหน้า เป็นความที่ต่อเติมขึ้น

ตัวอย่างพากย์อังกฤษ ย่อหน้าที่ 3 ของหน้า 456 และคำแปลพากย์ไทยหน้า 456

My heart beat violently when Angulimala stood before me and greeted me with courteous bearing.

เมื่อพระองค์ลิมาลมาถึง ครั้นจะตรงถามเอาแต่เรื่องของตนก็นึกกระดาก จึงจำเป็นใจเย็นทักทายปราศรัยถึงการเดินทางก่อน

วิเคราะห์:

พากย์ไทยตัดแปลงความประโยคในย่อหน้าที่ 3 ของพากย์อังกฤษ เพื่อปูทางไปสู่ข้อความที่ผู้แปลต่อเติมแทรกเข้ามาอย่างยืดยาว ดังนี้คือ

ตัวอย่างจากหน้า 457

พระองค์ลิมาลเล่าว่า “ในการจาริกนั้นแม้ทางจะไกลถึงไหนก็ตามฉันเคยบุกป่าฝ่าดง ผ่านคามนิคมชนบทราชธานีโดยอาศัยปล้นสะดมมาจนชินแล้ว จึงมิได้ย่อท้อปลงเปลี่ยเลยทั้งขาไปและขากลับ แต่ข้อที่ลำบากตามทางอยู่ข้างนั้น คือ อาหาร เพราะเป็นทางกันดาร กว่าจะได้พบบ้านแต่ละหมู่บ้านแต่ละหลังคาเรือนเป็นการยาก แล้วมีหน้าข้าบบ้านเมื่อเห็นท่าทางจะใจบุญ ฉันได้ไปยื่นบิณฑบาตที่หน้าบ้าน เจ้าบ้านก็ใจบุญจริงอย่างคาด ให้อาหารออกมา พอสังเกตจำหน้าฉันได้ก็ตกใจผวากลับ ปิดประตูบ้านหับประตูเรือนขัดลิ่มตอกสลักโครมคราม เตรียมการป้องกันอย่างตื่นเต้น เป็นเช่นนี้ บางวันก็อดเลย จะได้อาหารบ้างก็จากผู้ไม่รู้จักฉันเท่านั้น คราวหนึ่งเกิดเหตุกาฬใหญ่ ฉันไปยื่นที่หน้าบ้านผู้มีอันจะกินห่างประตูสัก ๖-๗ ก้าว เด็ก ๆ ในบ้านแลเห็นก็เดินอ้อมไปทางหลังเรือน ซึ่งฉันเหลือบเห็นตามรั้วไม้โปร่งช่องหนึ่ง ค่ะเนวาคงไปบอกให้ผู้ใหญ่ทราบ สักครู่หญิงครรรภ์แก่คนหนึ่ง ถือภาชนะอาหารเปิดประตูบ้านเดินตรงออกมาจะใส่บาตร พอเข้าไปใกล้จำหน้าฉันได้ก็เสียขวัญหน้าซีดเผือดลงทันที ร้องกรีดตะโกนจนสุดเสียงว่า ‘องค์ลิมาล!’ ได้เพียงคำเดียวแล้วต่อไปพูดไม่ออก ยืนตะลึงงันสิ้นสติ ต่อภาชนะอาหารหล่นจากมือลงโครมแตกกระจาย จึงตื่นจากจ้งจ้ง ผลิ่วะผลิ่วะหันหลังกลับไปออกได้วังเต็มฝีเท้า คราวนี้หาเข้าทางประตูที่ออกมาไม่ ไพล่เข้าไปทาง

ช่องรั้วนั้น พุงหวั่นกลางข้างใน สองมือยันดินติดท้องอยู่ครึ่งตัว เท้าทั้ง สองเชิดดินถีบลมอยู่กระแหว่ ๆ ฉันสงสัยเป็นอย่างยิ่ง จะเข้าไปช่วย แหกช่องรั้วให้ก็กลัวจะตกใจดีผอหนักขึ้น ไม่เห็นทางอื่นนอกจากวิธีที่ ฉันเคยนับถือว่าขลังนัก กล่าวคือ ทำสังจักริยา ได้ตั้งสังจาธิษฐานดัง ๆ ให้ได้ยินว่า

ยโต, หิ ภคินี อริยาย ชาติยา ชาโต, นากิชา นามิ สญจิจฺจ ปา ณั ซีวิตา ไวโรเปตา, เตน สจฺเจเน โสตุถิ เต โหตุ โสตุถิ คพฺภสฺส "

พอสิ้นเสียงสังจาธิษฐาน ลูกก็ผลุดจากครรภ์โดยสวัสดิภาพ^๒ แมกั หมายจากตกใจมีขวัญอยู่กับตัวเป็นปกติ ย้อนออกมาไหว้ฉันด้วยมือสั้น ๆ ยังไม่สู้ไฉฉ่ำนัก ขมิ้นมันอุ้มลูกเข้าไปทางประตู ฉันต้องเลยไปบิณฑบาต ช้างหน้า..."

เมื่อพระองค์คูมิลกำลังเล่าการเดินทางเพลีนอยู่ ฉันขอสดตรงไป ถามข่าวคราวคู่รัก เพราะไม่เป็นอันฟังเรื่องอื่น ๆ ใจร้อนจ้องจ่ออยู่แต่ เรื่องที่อยากทราบทุกขณะจิต หัวใจเต้นแรงด้วยกำลังยินดีจะได้ข่าวระคน กับวิตกจะไม่สมหวัง

องค์คูมิลบอกว่า "กามนิตยังมีชีวิตอยู่ดี เป็นเศรษฐีมั่งมีมาก ฉันได้ พบกับเขาด้วยตนเอง"

วิเคราะห์

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ผู้แปลคงเข้าใจว่าผู้อ่านพากย์ เป้าหมายย่อมรู้สึกว่าคุณประพันธ์บทพร่องที่หลงลืม ไม่เล่าเรื่อง "ที่เกิดขึ้นจริง" ให้ ครบถ้วนสมบูรณ์ (ทั้งที่องค์คูมิลเป็นตัวละครเอกตัวหนึ่งของเรื่องด้วย) โดยเฉพาะเรื่อง ที่โดดเด่นอยู่ในบริบททางวัฒนธรรมของผู้รับสาร และใน universe of discourse ของ เรื่องอิงพุทธศาสนาในสังคมของผู้รับสาร ผู้แปลจึงแก้ไขข้อบกพร่องนี้เพื่อให้งานแปล เป็นที่ยอมรับของผู้รับสาร ทั้งนี้เพราะในสังคมของผู้รับสาร เรื่องราวในพระสูตรเป็นเรื่อง ที่เกิดขึ้น "จริง" ตามคติความเชื่อ ผู้แปลเองก็ได้เขียนไว้ในคำนำของงานแปลเรื่อง "กาม นิต" เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ.2473 ว่า "บัดนี้ ได้พบพระสูตรใหม่อีกเรื่องหนึ่ง ดังจะ กล่าวสู่กันฟังต่อไปนี้" (เสฐียรโกเศศ, 2520: ไม่ปรากฏเลขหน้า) สะท้อนถึงความรู้สึกที่ ผู้แปลต้องการกระตุ้นให้เกิดขึ้นในใจของผู้อ่าน ดังข้อความใน "คำแถลงเรื่อง" ที่ผู้แปล

เขียนไว้เมื่อ 22 เมษายน 2508 (เสฐียรโกเศศ, 2508 อ้างใน เสฐียรโกเศศ, 2534:ไม่มี
เลขหน้า) ความว่า

"แม้กามนิต จะเป็นเรื่องอ่านเล่นก็จริง แต่มีหลักในลัทธิพราหมณ์และ
พระพุทธศาสนา ตลอดจนวรรณคดีของอินเดีย มีคัมภีร์มหาภารต เป็นต้น
แทรกอยู่ในท้องเรื่องตลอดไป รู้สึกดูเหมือนว่าผู้แต่งมีประสงค์จะนำเอา
หลักกรรมและคติซึ่งมีอยู่ในลัทธิศาสนาของอินเดีย ไปเขียนให้ฝรั่งผู้ที่ยัง
ไม่รู้ฟัง จะนำแต่หลักกรรมไปเผื่อแผ่ให้อ่าน คงจะมีผู้อ่านน้อยคน... [...]...
ผู้แต่ง กามนิต จึงผูกเรื่องเป็นทำนองนิยาม แทรกหลักฐานและคติต่าง ๆ
ที่เป็นความรู้เอาไว้ในเรื่อง..."

แม้ว่าตามเกณฑ์ของไรส์จะถือว่า งานแปลควร
สะท้อน "คุณภาพ" เท่าที่มีอยู่ในงานพหุวัฒนธรรม โดยไม่ต้องปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นกว่า
งานพหุวัฒนธรรมแต่ประการใด (Reiss, 2000a:80-1) แต่ความจำเป็นด้วยปัญหาภูมิ
หลังทางวัฒนธรรมของผู้อ่านต่างกัน เมื่อมองในระดับวาทกรรม (ระดับปริจเฉทรวมทั้ง
เรื่อง) ย่อมส่งผลกระทบต่อการ "รับสาร" ทำให้ผู้อ่านพหุวัฒนธรรมไม่ได้รับ "ผล"
อย่างเดียวกันกับผู้อ่านพหุวัฒนธรรมหากไม่มีการดัดแปลงต่อเติม (เช่นเดียวกับเรื่อง
ตอนปรินิพพานในบทที่ 43 หน้า 483) อันเป็นการทำให้ "เจตนา" ของผู้ประพันธ์เสียไป
ในประเด็นนี้ ไนดา (Nida, 1964/2000:129) กล่าวไว้ว่า [คำแปล และคำในเครื่องหมาย
ยวงเล็บเหลี่ยม เป็นของผู้วิจัย]

...., a translation which attempts to produce a dynamic rather than
a formal equivalence is based upon "the principle of equivalent
effect" (Rieu and Phillips 1954). In such a translation one is not so
concerned with matching the receptor-language message with
the source-language message, but with the dynamic relationship,
that the relationship between receptor and message should be
substantially the same as that which existed between the original
receptors and the message.

.... งานแปลที่พยายามให้เกิดสมมูลภาพพลวัตยิ่งกว่าสมมูลภาพทางรูป
แบบ เป็นงานแปลที่อาศัย "หลักแห่งผลที่สมมูลกัน" (Rieu and Phillips

1954) ในงานแปลแบบนี้ เราไม่กังวลเรื่องการเทียบสารในพากย์ของผู้รับสาร ให้ตรงกับสารในพากย์ต้นทาง มากเท่ากับที่กังวลเรื่องความสัมพันธ์เชิงพลวัต ว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับสาร[เป้าหมาย]และสาร[เป้าหมาย] ควรจะเหมือนกันกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับสารต้นทางและสาร[ต้นทาง] เป็นสำคัญ

ผู้อ่านพากย์อังกฤษและพากย์ไทย คงจะให้ความสำคัญกับเรื่องชีวประวัติของคุลิมาลแตกต่างกันไป ผู้อ่านพากย์อังกฤษอาจไม่รู้สึกละเลยว่ามีสิ่งใดพร่องไป เพราะไม่คุ้นเคยเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ แต่ผู้อ่านพากย์ไทยย่อมรู้สึกได้ หากไม่บรรจुरื่องตอนนี้เข้าไป "กามนิต" พากย์ไทย ก็อาจมีผลต่อผู้อ่านเป้าหมายแตกต่างจาก "กามนิต" พากย์อังกฤษ คือผู้อ่านเป้าหมายอาจเข้าใจว่าผู้ประพันธ์บกพร่องความรู้เรื่องประวัติบุคคลในพระสูตร

3.4.7.3 การดัดแปลงความด้วยเหตุผลทางอุดมคติ / ศาสนา

ตัวอย่างจากหน้า 8-11

... , because he felt desirous of tasting the deep delight of a day's solitary pilgrimage.

...ด้วยพระองค์มีพระพุทธประสงค์จะแสวงหาความวิเวกในวันนั้น แล้วจึงจะเสด็จดำเนินตามไปภายหลัง

วิเคราะห์:

คำแปลลดนัยที่แสดงถึงความปรารถนาแสวงความสำราญพระหฤทัยลง คือละความว่า "...felt desirous of tasting the deep delight of..." แปลเพียงว่า "มีพระพุทธประสงค์จะแสวงหา" ทั้งนี้เพื่อปรับให้เข้ากับคติของไทย (หรือ cultural script ของไทย) ในเรื่องพระพุทธเจ้า

ตัวอย่าง หน้า 12-13

And without a moment's hesitation the Lord Buddha strode past,
abhorring the house of the fowler.

จึงเสด็จผ่านเลยไปเสียโดยมิได้รั้งรอ เพราะบ้านนั้นเป็นที่อยู่ของพรานนก

วิเคราะห์:

ประโยคนี้มีข้อความที่พร่องไปคือ "abhorring" - "รังเกียจ" ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าผู้แปลดัดแปลงเพื่อไม่ให้ขัดคติทางศาสนา ไม่ต้องการแสดงว่าพระพุทธเจ้าทรงมีอารมณ์รังเกียจเยี่ยงปฤชชน จึงได้เลี่ยงคำนี้ไปในพากย์ไทยตามหลักของโรสียอมรับได้ ไม่ถือเป็นความบกพร่องของการแปล เพราะมีเหตุผลสมควรให้ดัดแปลง แม้จะทำให้เนื้อความพร่องไป คือเนื้อความจะบรรเทาความรู้สึกลงแต่ยังมีความหมายว่า 'ไม่โปรด' จึงเลยไป

3.4.8 ประเมินด้วยเกณฑ์หมวดบุคคล

เกณฑ์ในหมวดนี้ ไม่ได้ใช้อย่างโดดเด่น แต่เพียงเป็นข้อตระหนักประกอบการพิจารณาเกณฑ์หมวดต่าง ๆ คือผู้ประเมินพึงตระหนักว่ากระบวนการแปลย่อมต้องเกี่ยวข้องกับตีความ การตีความนั้นเริ่มจากผู้ประพันธ์ตีความถ้อยคำที่ตนเลือกใช้ ผู้แปล (ในฐานะผู้อ่านคนแรก) ตีความถ้อยคำเหล่านั้น แล้วผู้อ่านก็ตีความถ้อยคำที่ผู้แปลเลือกใช้ ความผิดพลาดอาจเกิดขึ้นที่จุดใดก็ได้ เพราะทั้งผู้ประพันธ์ ผู้แปล และผู้อ่านย่อมผ่านการหล่อหลอมทางสังคมและวัฒนธรรมมาแตกต่างกัน มีบุคลิกภาพแตกต่างกัน จึงย่อมเป็นอัตวิสัยอย่างเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้ แม้การตีความอาจถูกต้อง คือเข้าใจถูกต้อง แต่ความสามารถในการใช้ภาษาอาจทำให้สื่อสารความพลาดไปก็เป็นได้อีก จึงเป็นข้อที่ผู้ประเมินพึงตระหนัก (Reiss, 2000a:107-8) และงานแปลจึงไม่มีชิ้นใดที่ตัวอย่างสมบูรณ์ หรือหลีกเลี่ยงความเป็นอัตวิสัยไปได้เลย (Reiss, 2000a:107)

ปริศนาประเภทมุ่งรูปแบบ ย่อมเปิดทางแก่การตีความได้มากกว่าปริศนามุ่งอรรถสาร (Reiss, 2000a:108)

สรุปว่าเกณฑ์หมวดนี้มีไว้ “รั้ง” ผู้ประเมิน มิให้ตัดสินอย่างตายตัวเด็ดขาด แต่แม้การตัดสินจะมีค่าสัมพัทธ์ แต่ก็ยังเป็นอัตวิสัย (เพราะมิได้ตัดสินลอย ๆ ตามอำเภอใจโดยไม่มีเหตุผลและหลักฐาน) เนื่องจากมีความเหมาะสม (appropriate) (ในความหมายว่าได้คำนึงถึงนัยด้านบุคคลอย่างตามสมควรแล้ว) (Reiss, 2000a:113)

ผู้วิจัย ในฐานะผู้ประเมินคุณภาพงานแปลเรื่องกามนิท อาจตีความไม่ตรงกับผู้แปลได้ ผู้ประเมินอาจตีความผิดไป ไม่ว่าจะเพราะเข้าใจผู้ประพันธ์ผิดไป หรือเข้าใจถ้อยคำของผู้แปลผิดพลาดไป ทั้งนี้เพราะระดับสติปัญญาความรู้ของผู้ประเมินดีน้อยกว่าผู้แปล อีกทั้งยังเกิดต่างยุคสมัยกัน จึงย่อมส่งผลต่อการตีความได้

ผู้ประเมินมองว่า ผู้แปลมีบุคลิกภาพผสมสองลักษณะคือ เป็นทั้งนักทฤษฎีและนักสุนทรียนิยมอย่างเสมอกันในระดับที่สูง ตัวผู้ประเมินเองจะเอนเอียงไปทางนักทฤษฎีมากกว่าสุนทรียนิยม จึงอาจทำให้มองข้ามลักษณะงดงามทางสุนทรียะบางประการในงานต้นทางและงานแปลไปได้ อันอาจส่งผลให้ตัดสินผิดพลาดไปได้

3.5 สรุปผลการประเมินคุณภาพงานแปลตามเกณฑ์ของไรส์

ก่อนสรุปผลการประเมิน ผู้วิจัยขออธิบายว่าการยกตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นจากเรื่อง “กามนิท” ผู้วิจัยได้ยกเฉพาะจุดที่มีปัญหามาแสดงไว้เพื่ออธิบายและวิเคราะห์วิจารณ์ จนอาจทำให้เข้าใจผิดว่ามุ่งจับผิดหรือวิเคราะห์วิจารณ์ในแง่ลบเท่านั้น ซึ่งมีโชเจตนาของผู้วิจัย ไรส์ก็ไม่สนับสนุนให้ทำเช่นนั้น ผู้วิจัยจึงขอให้โปรดเข้าใจไว้ ณ ที่นี้ด้วยว่าข้อความส่วนอื่น ๆ นอกจากที่ได้ยกมาแสดงเป็นตัวอย่างไว้ข้างต้น ผู้แปลได้แปลไว้อย่างดีเยี่ยม มีสมมูลภาพ มีความสมนัย และมีความพอเพียงด้านหน้าที่เป็นอย่างดีแล้ว ดังเป็นที่ประจักษ์กันทั่วไป และผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างไว้บ้างแล้วในช่วงต้น ๆ ผู้วิจัยจึงมิได้ยกขึ้นมาวิเคราะห์อีก เพราะมีมากมายโดยทั่วไปตลอดทั้งเล่ม

ผู้วิจัยพบว่าข้อดีเด่นที่พบ ตามเกณฑ์ของไรส์ ได้แก่ บริจเฉทเป้าหมาย ใช้ภาษาสละสลวยเสมอกับบริจเฉทต้นทาง และใช้ระดับภาษา (register) เหมาะสม

ตามสถานการณ์ บุคคล ยุคสมัยของเรื่อง ถูกต้องตามหลักและขนบภาษาเป้าหมาย ผู้แปลเลือกใช้คำได้เหมาะสมอย่างยิ่งโดยทั่วไป สามารถรักษาสมมูลภาพของอรรถสารได้ดีเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาในระดับปริจเฉทโดยรวมทั้งหมด ในแง่ของอรรถรส ผู้แปลก็รักษาไว้ได้อย่างใกล้เคียงกับในปริจเฉทต้นทางเป็นส่วนใหญ่

ข้อที่น่าชมอีกประการคือ ผู้แปลรู้จักตัดแปลงข้อความบางตอนตามที่เหมาะสม ไม่ให้ขัดกับคติความเชื่อทางศาสนาของผู้รับสาร ตลอดจนตัดแปลงทางวัฒนธรรมตามที่สมควร เพื่อให้การสื่อสารบรรลุผล

ข้อบกพร่องในการแปล เท่าที่ผู้วิจัยตรวจพบ ตามเกณฑ์ของไรส์ ได้แก่ มีคำแปลที่ลึกลับอยู่บ้างเพราะความพลั่งพลาดในการตรวจทานต้นฉบับ มีคำแปลผิดซึ่งอาจเกิดเพราะต้นฉบับพิมพ์ผิด (ผู้วิจัยไม่อาจยืนยันต้นฉบับที่ใช้แปลได้ว่า ใช้ฉบับที่พิมพ์เมื่อใดแน่) หรือไม่เช่นนั้นก็อาจเป็นเพราะความพลั่งพลาดในการอ่านต้นฉบับ มีบางประโยคบางวลีที่แปลผิดเพราะเข้าใจภาษาต้นทางพลาดไป ตลอดจนมีการจัดลำดับคำ วางรูปประโยค ลำนวน ที่ขัดกับหลักภาษาเป้าหมายอยู่บ้างบางแห่ง แต่ก็น้อยมาก และมักเป็นเพราะรูปประโยคซับซ้อนจนแก้ไข (โดยไม่ไปกระทบกับอรรถรส) ได้ยากยิ่ง

ข้อบกพร่องที่พบมากคือ มีการละความเพื่อปรับปรุงเรื่องของปริจเฉทต้นทาง โดยไม่มีเหตุผลสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็เหตุผลทางภาษา วัฒนธรรม หรือหน้าที่ และผู้อ่านที่เปลี่ยนไป (คติความเชื่อทางศาสนา) หากมุ่งเพื่อปรับปรุงวจนลีลา ทำให้เนื้อหากระชับขึ้น อ่านสนุกยิ่งขึ้น ไม่เยิ่นเย้อเกินไป สรุปคือผู้แปลทำเสมือนเป็นผู้ประพันธ์เสียเอง

ผู้วิจัยพิจารณาอย่างคร่าว ๆ จากขนาดปริจเฉททั้งหมดแล้ว ประเมินว่ามีการละความเพื่อปรับปรุงวจนลีลาอยู่ถึงประมาณเกือบร้อยละสิบ (รวมทั้งบทที่ 10, บทที่ 36, และบทที่ 38 ที่อาจมองว่าเป็นการกลั่นกรองด้วยเหตุผลทางคติศาสนาได้ ส่วนในบทที่ 36 ตรงที่พรรณนาพุทธประวัติ นั้น แม้จะมีขนาดคำแปลสั้นกว่าปริจเฉทต้นทาง จนอาจดูเหมือนมีการละความ แต่ที่จริงผู้แปลรักษาอรรถสารจากปริจเฉทต้นทางไว้ได้ครบถ้วนด้วยสำนวนแปลที่ไพเราะสละสลวยยิ่งนัก)

การละความเพื่อให้เรื่องกระชับขึ้น ส่งผลทั้งความสมนัยทางรูปแบบ (วัจนลีลาเปลี่ยนไป) และสมมูลภาพทางอรรถสาร (เนื้อหาพร่องไป) แม้จะมองว่า "กามนิต" เป็นงานดัดแปลง ก็มีใช้ว่าจะละความได้ตามอำเภอใจของผู้แปล

ไรส์ถือว่าการละความเพื่อปรับปรุงวัจนลีลา โดยที่ไม่ได้มีเหตุผลด้านผู้อ่านที่เปลี่ยนไป (เช่นแปลงานวรรณกรรมให้เด็กเล็กอ่าน) หรือไม่ได้มีหน้าที่เปลี่ยนไป แสดงว่างานแปลนั้นบกพร่อง เพราะการแปลปริเฉทมุ่งรูปแบบ พึงรักษาความสมนัยด้านรูปแบบไว้ให้ได้ วัจนลีลาคือรูปแบบอย่างหนึ่ง เช่น หากผู้ประพันธ์ใช้สำนวนภาษาคลุมเครือ ผู้แปลก็ต้องถ่ายทอดเป็นสำนวนที่คลุมเครือเช่นกัน (Reiss, 2000a:80-1)

เรื่องการแปลแบบ "ปรับปรุง" ปริเฉทต้นทาง ไรส์อ้างฟอนฮุมโบลท์ Humboldt 1963:84 อ้างถึงใน Reiss, 2000a:65) ว่า

"... where the original suggests without openly stating, where it uses a metaphor whose relevance may not be obvious, or where it omits a transitional point that is necessary for the reader, it would be unfair of the translator to supply arbitrarily a degree of clarity that is lacking in the text."

"ตรงที่ได้ของงานต้นทาง ที่แนะนำเป็นนัย ๆ ไม่ได้กล่าวแจ้งชัด ที่ใช้อุปลักษณ์ อันอาจจะไม่ชัดเจนว่าหมายถึงอะไร หรือที่ซึ่งจะจุดเปลี่ยนผ่านซึ่งจำเป็นต่อผู้อ่าน ก็ยอมไม่สมควรเลยที่ผู้แปลจะให้ความกระจ่างชัดขึ้นมาตามอำเภอใจทั้งที่ไม่มีอยู่เดิมในปริเฉท" [คำแปลของผู้วิจัย]

ไรส์กล่าวว่าหลักการข้างต้นนี้พึงถือ่าใช้ได้กับปริเฉทมุ่งรูปแบบ สรุปว่าผู้แปลไม่สมควรปรับปรุงวัจนลีลาของปริเฉทมุ่งรูปแบบ

ผู้วิจัยเห็นว่า ในกรณี "กามนิต" หากแปลครบตามตัวอักษรโดยไม่ละความหรือรบกวนความเสียบ้าง ผู้อ่านชาวไทยอาจจะรู้สึกว่เนื้อหาโดยรวมเย็นเยือกกว่าที่ผู้อ่านปริเฉทภาษาอังกฤษรู้สึกก็ได้ คือรูปแบบที่สมนัยกัน อาจไม่ให้เกิดทางสุนทรียะที่สมมูลกัน ดังนั้น ในทัศนะของผู้วิจัย การละความและการแปลแบบรบกวนความเพื่อ

ปรับปรุงวัจนลีลา อันเป็นการสละความสมนัยทางรูปแบบ (รวมทั้งสมมูลภาพทางอรรถศาสตร์) อาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้งานแปลเรื่อง "กามนิต" ข้ามพรมแดนภาษาและวัฒนธรรมได้ สำเร็จสมความมุ่งหมายของผู้ประพันธ์

แม้ว่าสามัญสำนึกและข้อเท็จจริงทางภาษาและวัฒนธรรมจะแสดงให้เห็นว่า วัจนลีลาเดียวกันนี้อาจส่งผลไม่เหมือนกันในแต่ละวัฒนธรรม และไรส์เองก็ตระหนักในเรื่องนี้ ดังที่ไรส์ยกตัวอย่าง (สำหรับปริศนามุ่งจูงใจ) ไว้ว่า ผู้แปลอาจต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบของปริศนาประเภทมุ่งจูงใจไปอย่างมากเพื่อให้ได้ผลที่สมมูลกัน ในปริศนาเป้าหมาย กล่าวคือ การแปลสุนทรพจน์ภาษาสเปนเป็นภาษาเยอรมันด้วยวัจนลีลาที่สมนัยกัน คนเยอรมันกลับรู้สึกว่าย่นย่ออลังการเกินไป (Reiss, 2000a:43) ความสมนัยเชิงรูปแบบจึงอาจไม่ส่งผลสมมูลทางหน้าที่ก็ได้ (Nida, 1964:160 อ้างถึงใน Reiss, 2000a:96) แต่ไรส์ก็ยังมองว่า ไม่สมควรแปลงรูปแบบของปริศนามุ่งรูปแบบ คือไรส์เห็นว่าไม่ควรใช้สมมูลภาพพลวัตอย่างกว้างขวางทั่วไปดังที่ไนด์เสนอไว้ (Reiss, 2000a:42)

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยกลับไม่เห็นด้วยกับไรส์ในประเด็นนี้ และเห็นด้วยกับไนด์ กล่าวคือผู้วิจัยเห็นว่าหลักคิดดังกล่าวใช้ได้กับปริศนามุ่งรูปแบบด้วย เพราะวัจนลีลาย่อมมีจุดมุ่งหมาย คือความรู้สึกที่ผู้ประพันธ์ต้องการกระตุ้นให้เกิดขึ้นในใจผู้อ่าน เพื่อผลทางสุนทรียะที่สมมูลกัน ดังเช่น ขบวนการประพันธ์ของไทยอาจจะนิยมให้งาน "วรรณศิลป์" มีสัมผัสคล้องจองกันมาหลายแห่ง ยิ่งกว่าขบวนการประพันธ์ปริศนาภาษาอังกฤษ ดังนั้นเพื่อความสมมูลเชิงหน้าที่ และเพื่อให้เกิดผล (คือความประทับใจ) ในระดับใกล้เคียงกัน ผู้แปลจึงต้องสละความสมนัยเชิงรูปแบบไปในบางตอน

ผู้วิจัยใคร่ขอกล่าวถึงประเด็นเรื่อง "ผลทางสุนทรียะที่สมมูลกัน" ผลทางสุนทรียะดังกล่าว ผู้แปลได้รับในฐานะ "ผู้อ่าน" หรือเป็นผลที่ผู้แปล "คาดเดาใจผู้ประพันธ์" ในฐานะผู้แปล ด้วยเชื่อว่าตนเข้าใจผู้ประพันธ์เป็นอย่างดีถึงจนเข้าไป "นั่งในใจ" ของผู้ประพันธ์ได้ ?

หากเป็นประการแรก ผู้วิจัยคิดว่าเป็นเรื่องที่สมควร เพราะดังที่ไรส์กล่าวไว้ว่า ผู้แปลก็คือผู้อ่านและผู้ตีความ แต่หากเป็นประการหลัง (ดังที่ อองเดร ฌีต

กล่าวไว้) อาจจะมีผู้โต้แย้งได้มาก โดยเฉพาะพวกนักวิจารณ์แนว "ใหม่" (New Critics) ซึ่งยึดแนวทางในการวิจารณ์แบบ intrinsic criticism ซึ่งพิจารณาตัวงาน โดยไม่คำนึงถึงองค์ประกอบแวดล้อมในการผลิตงานนั้น เช่น เจตนาผู้ประพันธ์ อิทธิพลจากภูมิหลังทางวัฒนธรรมของผู้ประพันธ์ ฯลฯ และไม่เห็นด้วยกับวิธีการ "ประเมินเจตนาผู้ประพันธ์" เพราะอาจมีความผิดพลาดเหตุเจตนา (intentional fallacy) ได้

ความผิดพลาดเหตุเจตนาคือ:

"ความผิดพลาดในการวิพากษ์และวิจารณ์งานวรรณกรรมที่อาจเกิดขึ้นได้ เพราะผู้ตัดสินแทนที่จะฟังเสียงที่งานเขียน ก็กลับไปพยายามประเมินเจตนาของนักเขียนว่าเป็นอย่างไรและนักเขียนผู้นั้นบรรลุเจตนาดังกล่าวหรือไม่" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2539:123)

"...ผู้แต่งจะมีเจตนาในการแต่งอย่างไรก็ตามก็ไม่อาจควบคุมเจตนาอันนี้ได้เมื่อวรรณกรรมนั้นแพร่ทั่วไปในกลุ่มผู้อ่าน เพราะฉะนั้นการใช้เจตนาของผู้แต่งในการวิพากษ์วรรณกรรมย่อมผิดพลาดได้ ควรพิจารณาจากตัววรรณกรรมเท่านั้น" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2539:124)

การดัดแปลงปริจเฉท ทำให้เกิดข้อควรพินิจว่า ผู้แปลควรมีเสรีภาพเพียงใดในการแปล ? ฟอ์ตูนาโต อิสราเอล (Israel, 1991:27) [คำแปลของผู้วิจัย] กล่าวถึงเสรีภาพของผู้แปลไว้ว่า

Grande est toutefois la réticence de l'écrivain a reconnaître que le traducteur a besoin de liberté pour réussir

ฉะนั้น นักเขียนก็ยังไม่อยากยอมรับเอาเสียเลยว่านักแปลต้องการเสรีภาพเพื่อยังกิจให้สำเร็จ

อิสราเอล (อ้างแล้ว:27) กล่าวว่า อองเดร ฌีต (André Gide) นักประพันธ์ชาวฝรั่งเศสผู้เรืองนาม ตระหนักถึงความจริงข้อนี้ดีเพราะฌีตเคยแปลงานเช็กสเปียร์และคอนราดมาก่อน ฌีตกล่าวถึงปัญหานี้ไว้ในจดหมายฉบับหนึ่งถึงอองเดร

เตรีฟ (André Thérive) ลงวันที่ 14 พฤษภาคม ค.ศ.1928 ความว่า (Gide, 1939:196 อ้างถึงใน Isarael, 1991:27) [คำแปลของผู้วิจัย]

Dans les premiers temps, je demandais que les traductions de mes œuvres me fussent soumises, et celle-ci me paraissait la meilleure qui suivait de plus près le texts français ; j'ai vite reconnu mon erreur et, à présent, je recommande à mes traducteurs de ne jamais se croire esclaves de mes mots, de ma phrase, de ne pas rester trop penchés sur leur travail... Mais, encore une fois, ce conseil n'est bon que si le traducteur connaît admirablement les ressources de sa propre langue et qu'il est capable de pénétrer l'esprit et la sensibilité de l'auteur qu'il entreprend de traduire jusqu'à s'identifier à lui.

ในตอนแรก ๆ นั้น ผมขอให้ส่งบทแปลจากงานเขียนของผมมาให้ตรวจก่อน และผมเห็นว่างานแปลดีเยี่ยม คือแปลได้ใกล้กับงานเขียนภาษาฝรั่งเศสมากที่สุด แต่ไม่ช้าผมก็ตระหนักว่าเข้าใจผิดไปเสียแล้ว เดียวนี้จึงแนะนำผู้แปลงานเขียนของผมว่าอย่าหลงเป็นทาสของถ้อยคำและวลีที่ผมใช้ อย่ามัวแต่ก้มหน้าก้มตาแปลคำและวลีดังกล่าว แต่ก็นั่นแหละ คำแนะนำนี้จะมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อผู้แปลรู้จักทรัพยากรแห่งภาษาของตน และสามารถเข้าถึงจิตวิญญาณและความรู้สึกของผู้ประพันธ์คนที่ต้นนำผลงานมาแปล จนถึงขั้นเอาใจไปใส่ในใจของผู้ประพันธ์ได้

เป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไปในสังคมไทยว่าผู้แปล "กามนิต" พากย์ไทย รู้จักทรัพยากรแห่งภาษาของตนเป็นอย่างดีเลิศ ผู้วิจัยเชื่อว่าผู้แปลสามารถเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดจิตใจของผู้ประพันธ์ผลงานต้นทางได้ อีกทั้งแปล "กามนิต" โดยไม่เป็นทาสถ้อยคำและวลีของผู้ประพันธ์

เป็นไปได้หรือไม่ว่า หากผู้ประพันธ์รู้ภาษาไทยดีพอจะแต่งเรื่องกามนิตขึ้นเป็นภาษาไทยได้ ก็อาจจะละความช่วงดังกล่าวเช่นเดียวกับที่ผู้แปลได้ทำ ?

ประเด็นนี้ ยังมีข้อสังเกตที่น่าสนใจจากนักวิชาการท่านอื่นอีก คือ ดอลเลอร์พ

ดอลเลอร์พ (Dollerup, 1997:51-2) ได้กล่าวถึงคาเร็น บลิกเซ่น (Karen Blixen) นักประพันธ์สตรีผู้มีชื่อเสียงชาวเดนมาร์ก เจ้าของนามปากกาว่า Isak Dinesen ไว้อย่างน่าสนใจว่า บลิกเซ่นก็ใช้วิธี “เล่าเรื่องใหม่” (retell) เป็นภาษาอังกฤษ (คือเป็นการแปลงานของตนเอง หรือ self-translation) และได้เปลี่ยนแปลงอะไรหลายอย่างในงานประพันธ์เดิมของตน ตัวอย่างเช่น เปลี่ยนแปลงคำบรรยายยืดยาวที่ระบุทำเลของเรื่องว่าเกิดขึ้นในเดนมาร์ก เปลี่ยนรายละเอียดอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น อายุและชื่อของตัวละคร วันที่ ฯลฯ และได้ผลดีเพราะหนังสือประสบความสำเร็จ นานาชาติ

ดอลเลอร์พกล่าวอีกด้วยว่า

...so I believe that most real life literary translation will always show less fidelity to the original than we accept in translation classes. (Dollerup, 1997:53)

ดังนั้นข้าพเจ้าจึงเชื่อว่า การแปลงานวรรณกรรมในชีวิตจริงนั้นย่อมจะแสดงถึงความซื่อตรงต่อปริเจตน์ทางน้อยกว่าที่เราถือว่ายอมรับได้ในห้องเรียนวิชาการแปล [คำแปลของผู้วิจัย]

Edwin Gentzler กล่าวถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ ซึ่งน่าจะอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบในกามนิตได้ด้วย เกนซ์เลอร์อ้างถึงความคิดของ Even-Zohar ที่กล่าวไว้ว่า หากการแปลเป็นกิจกรรมรองในระบบพหุ (polysystem) นั้น ผู้แปลย่อมพยายามหารูปแบบสำเร็จรูปในการแปล ส่งผลให้เกิดงานแปลที่โน้มตามขนบทางสุนทรียะที่ยอมรับกันอยู่แล้วเป็นแม่นมั่นในวัฒนธรรมเป้าหมาย โดยยอมสละรูปแบบเดิมของปริเจตน์ทางไป (Gentzler, 1993:119)

นอกจากเรื่องการดัดแปลงวจนลีลาของงานแปล ให้แตกต่างไปจากของปริเจตน์ทาง ซึ่งไรส์ไม่เห็นด้วยแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าในทัศนะของไรส์ ข้อบกพร่อง

ประการสำคัญประการหนึ่งในการแปล "กามนิต" พากย์ไทย น่าจะได้แก่การที่ผู้แปล
เลือกใช้ยุทธศาสตร์การแปลไม่เหมาะสม ซึ่งส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจและความทาง
 วัฒนธรรมไปด้วยโดยปริยาย

ผู้แปลเรื่อง "กามนิต" ใช้ยุทธศาสตร์การแปลแบบโน้มหาบริเฉท
 เป้าหมาย (Domestication) ในขณะที่ไรส์เห็นว่าการแปลบริเฉทมุ่งรูปแบบ ควรใช้
 ยุทธศาสตร์การแปลแบบโน้มหาบริเฉทต้นทาง (Foreignization)

ดังนั้น เมื่อนำเกณฑ์ของไรส์มาประเมินคุณภาพงานแปลเรื่องกามนิต
 จึงมีข้อที่ทำให้มองได้ว่ามีคุณลักษณะบางประการที่ไม่เหมาะสมตามเกณฑ์

สรุปว่าตามเกณฑ์ของไรส์ เมื่อพิจารณาโดยรวมทั้งบริเฉทแล้วน่าจะ
 ถือว่า "กามนิต" พากย์ไทยเป็นงานแปลแบบดัดแปลงที่ประณีตและมีคุณภาพดี ด้วย
 เหตุผลต่าง ๆ ดังได้กล่าวไว้แล้ว ในทัศนะของไรส์ ปัญหาสำคัญของงานแปล "กามนิต"
 น่าจะอยู่ที่การใช้ยุทธศาสตร์ไม่เหมาะสมกับประเภทบริเฉทเท่านั้น